

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET

ÉVKÖNYVE

AZ 1907. ÉVRE.

SZERKESZTETTE

SCHILLING LAJOS

FŐTITKÁR.

KOLOZSVÁR.

KIADJA AZ ERDÉLYI MÚZEUM EGYESÜLET.

1908.

22

21.346/1907

ORSZ. SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁR
5 Növedéknapló
1953. év 11. 6. 24. sz.

R
1354

M. N. MUZEUM
Levéltári Osztálya
Cs. Sándor Imre
gyűjteménye
1934. év 40. szám.

A választmány jelentése az egyesület 1907. évi működéséről.

Tisztelt Közgyűlés!

Egyesületünk a maga feladata érdekében hasznosan töltötte a lefolyt 1907-ik esztendőt. Bár egyik-másik téren akadályok nehezítették működését, másokon megint üdvös tevékenységet fejthetett ki s egészben haladt a kitűzött cél irányában.

A tagok. Hogy e haladás nagyobb arányokban történjék, annak egyik elsőrendű feltétele az volna, hogy egyesületünk a tagok száma tekintetében nagyobb arányokban terjeszkedjék. Bár a múlt év e részben sem volt meddő, sőt a nem rég mult évekhez képest igen kedvezőnek mondható, de azért az újjáalakulás első évének szép eredményei s az ezekhez fűzött remények után mégsem egészen kielégítő. Adataink ugyanis a következők:

Alapító tagok lettek 200 koronával *Czell Vilmos* nagybirtokos *Zilahon* és br. *Bornemíssa Károly*.

A rendes tagok közé léptek a lefolyt évben 53-an, *a pártoló tagok* közé 14-en.

Az összes új tagok száma tehát 69. Ezek közül a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztályba sorakozott	42
az orvosiba	6
a természettudományiba	12
szakosztályon kívül álló pártoló tag	9

Áldoznunk kellett az enyészetnek is. Alapítóink diszes sora négygyel kevesbedett, mert elhunyt dr. Kőváry László, Galgói Rácz Gyula, gr. Teleki Domokos és gr. Zichy Jenő. A rendes tagok közül meghalt B. Bak Lajos, dr. Bartók György, dr. Boér Jenő, Butyka Dezső, dr. Reiner Zsigmond, Stein Gábor. A pártoló tagok közül: Ferenczi István és dr. Neubauer Lajos.

Fájdalom, kilépettekről is lehet megemlékeznünk. Ezek a következők:

Harsing István,
Themák Endre és
dr. Wertner Mór pártoló tagok.

Igy tehát a valódi szaporulat 1907-ben: 55. Nyilvántartott tagjaink száma 1908 januárius 1-én:

Igazgató tag	---	---	---	---	---	---	---	18
Alapító	”	---	---	---	---	---	---	44
Rendes	”	---	---	---	---	---	---	538
Pártoló	”	---	---	---	---	---	---	112
							Összesen	712

Taggyűjtés végett a választmány több irányban tett kísérletet. Így fölkerlte e célból a választmányban képviselt hatóságok első tisztviselőit. A gyűjtőívek még csak egy helyről jöttek vissza, Torda városából, melynek polgármestere, választmányunk tagja, sajnálattal arról értesített, hogy Torda hazafias polgárságából senki sem óhajtott újabban az Erdélyi Múzeum-Egyesület tagja lenni! Régi rendes tagunk Tordáról 4 van.

Elhatározta még választmányunk, hogy az erdélyi főispánokhoz, alispánokhoz, polgármesterekhez és országgyűlési képviselőkhöz felhívást intéz az egyesület támogatása érdekében, a törvényhatóságokat pedig felkéri, hogy igazgató tagokul lépjenek be.

Az eddigi tapasztalatok tanulsága azonban az, hogy legtöbbet bízhatunk tagjaink buzgóságában, kik mint eddig tették, igyekezzenek a jövőben is körükben minél több barátot szerezni ügyünknek.

Egyesek adományai. Ha nehezebben megy a szélesebb körök érdeklődésének fölkelése, annál nagyobb elismeréssel és köszönettel kell lennünk amaz egyesek iránt, akik bizalmukat és áldozatkészségüket kiterjesztették egyesületünkre. Az adakozók teljes névsorát az illető táruk jelentései fogják egybeállítani, de itt külön is meg kell emlékeznünk arról, hogy *Lendvay* Emil pénztárosunk 1907. évi fizetését is az egyesületnek adományozta, neve alatt 1000 koronával külön alapítványt létesítvén. Választmányunk indítványozza, hogy fejezze ki a közgyűlés köszönetét *Lendvay* Emilnek ismételtén gyakorolt áldozatkészségéért.

Külön felemlítést érdemel, hogy *Thoroczkay* Sándor családi levéltárát letétként beadta könyvtárunkba.

Dr. Szádeczky Gyula, az ásványtár igazgatója fölkerlte az erdélyi és a határos megyéket a területükön található kőzetek beküldésére egy erdélyi technológiai múzeum létesítése céljából. Eddig elé 19 megyéből érkezett be 535 kőzet.

Emlékermeket küldtek be: a pozsonyi evang. lyceum fennállásának 300 éves fordulója; a magyar kir. miniszterelnök a gr. *Andrássy* Gyula szobrának és a *Semmelweis*-bizottság a *Semmelweis* szobrának leleplezése alkalmával.

Állami támogatás. Köszönetünket fejezzük ki az állami kormánynak, hogy a gyűjtemények használatáért szerződészerűleg fizetett 10,000 koronán kívül 28,000 koronát folyósított a gyűjtemények céljaira. 8000 koronával többet, mint a megelőző évben.

Örvendetes esemény, hogy az egyetemi állattani intézet új épülete közel áll a betetőzéshez. Ha elkészül, bizton remélhetjük, hogy állattárunk a kor minden igényének megfelelő elhelyezést nyer. Jelentékeny tehát a haladás az állami gondoskodás terén is. Midőn azonban ezt hálásan elismerjük, kötelességünk hangoztatni, hogy a múzeumnak még égető szükségei vannak, a melyek régóta hiába várják kielégítésüket. Új és bővebb elhelyezésre vár a növénytár, ásványtár, mindenek felett pedig az érem- és régiség-tár. Közoktatási kormányunknak legilletékesebb tényezői ismerték el, hogy életbevágó nemzeti érdek az utóbbi tár méltó elhelyezése és fejlesztése, sőt ígéretet is nyertünk arra, hogy a régiség-tár fog első sorban megfelelő külön épületet nyerni. Ámde eddig csak a jó reménységnél kell tartanunk. — Szükséges volna mind a jelen, mind a jövő fejlődés érdekében, hogy az utóbbi években e tár kebelében képzett szakőrök biztosíttassanak számunkra, de mellettük újak is alkalmaztassanak. E szükségeket s kielégítésükkel szemben az államtól vállalt kötelezettséget szépen kifejtette dr. *Tutsek* Sándor országgyűlési képviselő, tagtársunk a képviselőházban múlt évi jan. 18-án tartott beszédében, midőn részletesen megvilágította egyesületünk törekvéseit, hivatását a hazai kultúra terén s ezekkel szemben az államkormány feladatait. Választmányunk meleg köszönetét fejezte ki dr. *Tutsek* Sándornak ügyünk lelkes felkarolásáért, amelynek hatását aztán örömmel érezhettük amaz élénk érdeklődésben, amelylyel közoktatásügyünk feje, gr. *Apponyi* Albert márczius 5-én musealis gyűjteményeinket megtekintette. A minster ugyanis a jelzett napon Kolozsvárt időzését arra is felhasználta, hogy meglátogassa egyesületünket. Meg is fordult a könyv-, ásvány-, növény-, régiség- és állattárban részben elnökünk, részben az illető táruk igazgatóinak kalauzolása mellett. Nem lehet kétségünk a felől, hogy a minster közvetlen tapasztalatai, meleg érdeklődése a legszebb gyümölcsöket fogják teremni egyesületünk javára.

Itt említendő, hogy a pénzügyminister urat fölkértük, hogy részesítse egyesületünket is az állami sorsjáték jövedelméből.

Ügykezelés. Választmányunk az egyesületi ügyek intézése végett a múlt év folyamában 10 rendes és 1 rendkívüli ülést tartott, a melyeknek jegyzőkönyvei 188 pontot tartalmaznak, ugyananynyi határozattal. Az elintézett ügydarabok száma 240.

A közgyűlés határozata értelmében kinyomattuk a helyben hagyott ügyrendet és szétküldöttük a tagoknak.

Alapítónknak a múzeum-kertben felállított szobrára nézve az új építkezések miatt alkalmatlanná válván a hely és környezet, fölkértük az egyetem tanácsát, hogy a szobrot a fennálló szerződés értelmében, az építésre legközelebb alkalmas időben helyeztesse el méltó helyre, például a kert főbejáratával szemben.

Dr. Erdélyi Pál könyvtárigazgató sajtó alá rendezvén *Barakonyi Ferencnek*, a XVII. század nem régiben felfedezett kiváló lírikusának költeményeit, melyeknek eredeti kézírata egyesületünk tulajdona, választmányunk megengedte, hogy a kiadás az egye-

sület pecsétjét viselje. Erdélyi Pálnak a becses kézirat feldolgozásáért és kiadásáért köszönettel tartozik mind a magyar irodalomtörténet, mind egyesületünk.

Ugyancsak *Erdélyi Pál* indítványára elhatározta a választmány *Ujfalvy Sándor* emlékiratainak kiadását.

Pénzügyeink köréből fölemlítjük, hogy az 1906. évi pénztári fölöslegből 1000 koronát a tartalékalaphoz csatoltunk, 3000 koronát pedig az 1905. év végéig előállott hiány fedezésére fordítottunk. Az érem- és régiségtár segédőrének fizetését, tekintettel az illető szolgálatainak értékére, valamint a jelenlegi megélhetési viszonyokra, addig, míg az állam e terhet leveheti vállainkról, 1500 koronáról 2000-re emeltük. Ha mindemellett idei számadásaink felesleggel záródnak, ez nem azt teszi, mintha nem volna ezerszer több szükségünk, mi kielégítés nélkül marad, hanem igen is mutatja, hogy gondos pénzkezelés által tartózkodunk alapjaink csontkításától.

Kifelé irányuló intézkedéseink közül megemlíti, hogy az Országos Községi Törzskönyv-Bizottság megküldvén átnézés és eshető javítás czéljából a Kolozsvármegye helyneveire vonatkozó munkálatokat, választmányunk a kérésnek dr. *Veress Endre* által tett eleget.

Közérdekű ünneplő gyülekezetek közül a következőkön képviselték a következők egyesületünket:

az EMKE május 5-ki közgyűlésén dr. *Szamosi János* alelnök; a kolozsvári ref. kollegium fennállásának 300 éves és Apáczai Cseri János tanári székfoglalójának 250 éves fordulója alkalmával ült ünnepeken több választmányi tag; a múzeumok és könyvtárak szövetsége közgyűlésén dr. *Erdélyi Pál* könyvtárigazgató; a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók pozsonyi vándorgyűlésén s a pozsonyi Orvos- és Természettudományi Egyesület közgyűlésén dr. *Cholnoky Jenő* és dr. *Konrádi Dániel*; végül a Földrajzi Társaság kecskeméti I. vándorgyűlésén dr. *Erdélyi Pál*. Utóbbi társaságot választmányunk üdvözölte abból az alkalomból, hogy említett gyűlésen oly kedvező jelek között fogott nagy fontosságú vállalkozásához: a Magyar Alföld tudományos földterítéséhez.

Meghívta egyesületünket a The New-York Academy of Science, május 23-án tartott Linné-ünnepére. Megköszöntük a meghívást, de a távolság miatt természetesen nem jelenhettünk meg. Üdvözlő iratot küldtünk a F. M. K. E. ünnepies közgyűlésére.

Bensőséggel teljes ünneppé lett választmányunkra nézve az a családi ünnep, a melyen szeretett és mélyen tisztelt elnökünk gr. *Esterházy Kálmán* házasságának 40 éves fordulóját ülte meg. Választmányunk a dr. *Szamosi János* alelnök elnöklése mellett hozott határozata alapján táviratban s ezen kívül szépen kiállított iratban üdvözölte az ünneplőt boldog és ritka családi ünnepén, de egyúttal üdvözölte mint olyat is, ki a múlt évben töltötte be érdemekben gazdag egyesületi elnökségének 30-ik esztendejét. Elnökünk megleghangú válaszban köszönte meg tiszteletünk és ra-

gaszkodásunk megnyilvánulását s egyúttal a visszaemlékezés napját még emlékezetesebbé tette az által, hogy múzeumunknak adományozta függetlenségi harcunkban vitt szerepének történelmi becsű reliquiáit.

Elvi határozatok. Említésre méltó elvi határozata választmányunknak az, a mely szerint kimondotta, hogy azok az egyetemi és más főiskolai hallgatók, a kik 4 korona pártoló tagdíjjal lépnek be az egyesületbe, megkapják az egyik szakosztály kiadványait is.

Választmányunk reményli, hogy ezzel az intézkedéssel nemcsak előmozdítja az érdeklődést egyesületünk iránt a tanuló ifjakban, hanem biztosítja akkorra is, midőn mint férfiak az életbe lépnek ki.

Dr. *Cholnoky* Jenőnek, mint az egyetemi Földrajzi Intézet igazgatójának kérésére a választmány elhatározta, hogy a könyvtárba bejutó, de könyvtári kezelésre alkalmatlan fényképek, úti kalauzok s más ilyen sokszorosítások mint az egyesület tulajdonai helyezettessenek el és kezeltessenek a Földrajzi Intézetben. Az eddigi készlet át is küldetett.

Népszerű előadások. A lefolyt évben megkezdettük népszerű tudományos előadások tartását is. November 9-én kezdve 6 egymás után következő szombaton a következő tagtársak adtak elő a következő tárgyról: dr. *Cholnoky* Jenő egyetemi tanár: Erdély őstermelése; dr. *Kenyeres* Balázs egyetemi tanár: Fejezetek a gonosztevők életéből; ifj. dr. *Erődi* Béla keresk. akad. tanár: A szabad tanítás története és jelentősége; dr. *Erdélyi* Pál egyet. könyvtárigazgató: Könyvtárakról — könyvtárakból; a közben beteg volt dr. *Pósta* Béla egyetemi tanárnak *A régiségtudományról* hirdetett előadása helyett dr. *Cholnoky* Jenő chinai útjáról és dr. *Schilling* Lajos egyet. tanár: A hieroglyphék megfejtése és rendszere.

Az előadó termet a közönség mindannyiszor zsufolásig megtöltötte és kiváló érdeklődést tanúsított az előadások iránt, a melyeknek elsejét az egyetemi vegytani intézetben, a többit az egyetem aulájában tartottuk. Amazt dr. *Fabinyi* Rudolf egyetemi tanár, emezt dr. *Farkas* Gyula az egyetem magnificus rectora készséggel bocsátotta egyesületünk rendelkezésére. Fogadják e helyen is az egyesület köszönetét.

Vándorgyűlésünket a lefolyt évben Zilah város és a Wesselényi-kollegium meghívására Zilahon tartottuk június 1. és 2. napján. A kollegiumi, a városi és megyei hatóságok főképviselői a szives vendéglátás és az egyesület iránt táplált nagyrabecsülés egymást érő jeleivel fogadták és vették körül az elnökünk gr. *Esterházy* Kálmán vezetése alatt átrándult tagokat. Mind az ő szavaik, mind az ottani sajtónak vándorgyűlésünket érintő cikkei reményt, előzékeny készséget árultak el egy olyan szellemi kapocs iránt, a mely a megye és város közönségét szoros viszonyba hozza egyesületünkkel s általában Kolozsvárral, mint hazánk egyik kulturális gócpontjával. Egyesületünknek valóban igyekeznie kel-

lene a törekvéseihez oly alkalmasnak mutakozó talajra figyelmet fordítani s a már létesített összeköttetést ápolni, fejleszteni. Erre a legközelebbi alkalom lesz a régi *Porolissum* feltárása, a melyhez a szellemi erőt a vármegye az egyesülettől várja, az anyagiakban maga lévén kész áldozatra. Meg lehetne valósítani titkárunknak amaz életrevaló gondolatát, hogy az egyesület ama városokba, a melyekben vándorgyűlései által megfordul s így Zilahra is, felolvasások tartására időnként küldjön ki egyeseket a kebeléből.

A vándorgyűlés lefolyásából kiemelendő Porolissum helyének fölkeresése, a hová történt kirándulásunkat igen élvezetessé és kedves emléküvé tette a város és megye karöltve kifejtett gondoskodása.

Az egyesület tagjai hazafias kötelességüknek tettek eleget, midőn igen nagy közönség jelenlétében megkoszorúzták Wesselényi Miklósnak Zilah főterén emelkedő szobrát.

Felolvasásainkat, a melyeknek tárgyai helyi és általános érdekűek voltak, nagy számú közönség, élénk érdeklődéssel hallgatta és pedig a társadalomnak minden tiszteletre méltó rétegéből. Az érdeklődésnek szép tanúsága, hogy a város és megye közönségéből 43 új tag lépett az egyesületbe. Közülök egy alapító, 34 rendes és 8 pártoló tag. Összegük az idei újonnan belépetteknek 62°/o-át teszi.

Felolvasásokat tartottak: dr. *Benkő* Gábor Wesselényi-koll. tanár, dr. *Bochkor* Mihály az erd. róm. kath. status titkára, dr. *Cholnoky* Jenő egyet. tanár, dr. *Gidófalvy* István kir. közjegyző, dr. *Imre* Sándor egyetemi m. tanár, dr. *Páter* Béla gazd. akadémiai tanár és *Roska* Márton régészeti tanársegéd. Fájdalom, dr. *Kenyeres* Balázs egyetemi tanár az elektromos áram hiányossága miatt nem tarthatta meg előadását.

A vándorgyűlés előkészítése és rendezése közben kifejtett szives tevékenységért írásban fejezte ki köszönetét a választmány: br. *Díószeghy* Zsigmond polgármesternek és a városi tanácsnak, *Kincs* Gyula igazgatónak és a Wesselényi-kollegium előljáróságának, dr. *Kaizler* György főispánnak, *Török* István alispánnak, *Tarpai* Miklós főszolgabírónak, *Némethy* József főmérnöknek, *Fodor* Dániel polgári isk. igazgatónak, a zilahi hírlapok szerkesztőinek és a szamosvölgyi vasút igazgatóságának.

Táraink közül a könyvtárat és állattárat az előttük álló kedvező fordulatra való előkészület foglalkoztatta és foglalkoztatja. Amaz 1908-ban új és czélszerű helyiségébe vonulhat be, emez az átköltözést legalább megkezdheti. Amannak évi átalánya terhére 1000 koronát szavazott meg a választmány a duplumok jegyzékének kinyomtatására, kimondván, hogy az elárusításból befolyó összeg a könyvtár céljaira fordíttassék. Emennek megengedte, hogy az átköltözéshez szükséges czédulakatalogust a tár a rendes átalánya terhére készíttesse el.

A többi tár fejlődését gátolni fogják továbbra is a már érintett nehézségek a közel jövőben beállható megoldás reménysége nélkül. De vajon vezetőik munkaerejének és tettvágyának csak-

ugyan eredmény nélkül keil-e ellobognia, nemzeti kulturánk nagy kárára? És nem kérdezhetjük-e joggal a közművelődési házak tervezése idejében, hogy nem ott kellene e első sorban a fényes palotákat emelni, hol anyag s erő is van a tartalom számára meg a sikeres munkára?

A tárak állapotát részletesen fel fogják tüntetni az illető jelentések. Munkásságuk köréből itt kiemelendő még az, hogy dr. *Apáthy István* az állattár igazgatója, valamint dr. *Szádeczky Gyula* az ásványtár igazgatója tárak helyiségében a közönség számára az év folyamában több ízben bemutató előadásokat tartottak, a melyeket nagy számú hallgatóság nagy érdeklődéssel látogatott.

A szakosztályok működését is jelentéseik fogják tüzetesen ismertetni. Itt megemlítiük, hogy szaküléseket a legsűrűbben az orvosi szakosztály tartott, t. i. hetenként. Hónaponként a bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi szakosztály. A természettudományi összesen négyet. A társadalom- és jogtudományi szakosztály csak novemberben kezdte meg nyilvános működését, de annál nagyobb buzgalommal és erővel. Tagjai tervszerű sorozatban ismeretterjesztő előadásokat tartottak a vasúti alkalmazottak, valamint városunk iparos és kereskedő polgársága számára. December hóban volt szakülésén aktuális érdekű jogi kérdések kerültek tárgyalás alá.

Mindenik szakosztály érezi annak a hátrányát, hogy a rendelkezésükre bocsátott átalányok nem nyújtanak elegendő anyagi erőt arra, hogy szellemi termelésüket közkinccsé tehessek. Ezért az orvosi szakosztály a múlt év tavaszán 1906. évi tagilletményül, magyar és német nyelven 14¹/₂ íven megjelent *Értesítőjébe* csak részben foglalhatta be az 1906-iki szakülésein felolvasott dolgozatokat. A múlt évi dolgozatokat már a méltóbb értékesítés céljából gyakrabban megjelenő füzetekben hozta nyilvánosságra, de megint csak szűkre szorított keretekben. A természettudományi szakosztály az 1906-ik év folyamán bemutatott 15 műből csak hármat közölhetett egész terjedelmében, a többit pedig csak kivonatban a múlt decemberben magyar és német nyelven 10¹/₂ íven megjelent *Múzeumi Füzetekben*. A bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi szakosztály *Erdélyi Múzeum* című folyóiratát a megállapított két hónapi füzetekben, 440 oldalon, pontosan közrebocsátotta. E pontosság és terjedelem azonban túlkiadást eredményezett, bár a szerkesztő, miként az *Értesítő* és a *Múzeumi Füzetek* szerkesztői is, fáradtságos munkáját teljesen díjtalanul végezte. Az új társadalom- és jogtudományi szakosztály számára pedig elkerülhetetlen kiadásaira és munkálatainak kiadására mindössze 500 koronát iktathattunk be átalányul az 1908-iki költségelőirányzatba.

Ime, Tisztelt Közgyűlés, jelentésünknek bár vannak örvendetes lapjai, vannak komorabban hangzó részei is. Egészben véve azonban, úgy hisszük, hogy az 1907 évben is megtettük a lehető.
Kolozsvár, 1908 januárius 14.

Az E. M. E. választmánya nevében

Schilling Lajos,

főtítkár.

II.

A gyűjtemények állapota és gyarapodása 1907-ben.

1. Jelentés a könyvtárról.

Tisztelt Közgyűlés!

Az elmúlt 1907 év eredményeit föltüntető kimutatásaimra az idén is nyugodtan hivatkozhatom, mint a hogyan azt eddig is tettem jelentéseim bevezetésében. Ezek a kimutatások évenként beszédesebbekké válnak s a t. Közgyűlés már bizonyos gyakorlatra is szert tehetett, hogy a rideg számokban olvasni tudjon. Ily kedvező viszonyok között szinte fölmentve érezhetném magam ama kötelesség alól, hogy évi statisztikámat megszólaltassam, ha nem volna az idei évnek is néhány olyan tanúsága, melyet a jövő és talán a múlt számára veszendőbe menni nem igen engedhetek.

Az időnek egyenletesen pitlikelő malma jár, a hogy jár. Maga a vén Idő nem törődik véle, hogy molnárja — az Élet — miképen önti a garatra emberek és intézmények sorsát: eszményeit és reményeit. Hanem a malom zúgásán megérezik, mi történik oda bent. Ha szaporán kerepel, üres a garat, ha lassabban kallóz, alszik a vén lisztes. De az Idő nem törődik sem üres garattal, sem szunyókáló molnárral, hanem egyik perczet a másik után járhatja le s az elhaladt évek s az élénk siető jövő ütközőjében sem áll meg, sőt pihenőt nekünk sem enged. Ötvenedik Közgyűlésünkön mégis meg kell állapodnunk, hogy visszapillantván a múltra: belenézhesünk a jövőbe. Az Erdélyi Múzeumnak megalapításától kezdve, a könyvtár volt legjobban nyilvántartott s legjobban javadalmazott gyűjteménye s eleintén egymagában képviselője, később is majdnem szimboluma. Többi gyűjteményei között legelőbb a régiségvár, utóbb a három természettudományi tár önállósult. Közülök tehát a könyvtár, szinte saját multjára tekinthet vissza az ötvenedik Közgyűlésen. Történeti szerepéből folyik, hogy a magyar eseléd hűségével azonosíthatja magát gazdájával, az Egyesülettel s a magyar családból folyik, hogy ifjabb testvérei helyett is szólhasson. Mert egyforma sorsuk volt, mert édes testvéri kötelék fűzi őket össze: a könyvtár fejlődésének rajzában saját multjok vázolását is megláthatják.

Szólaltassuk meg elfutott negyvenkilencz év statisztikáját,*) tanít-e valamire, minek a jövődében hasznát vehetjük? Megtanúlhatjuk e rövid szemléből, hogy könyvtárunk gyarapodása mindig attól függött, milyen gond virrasztott fölötte, ebből pedig megállapíthatjuk

*) Év	Évi javadalom rendes	Évi javadalom rendkívüli	Ajándék	Vétel	Csere	Köteles példány	Összesen	Duplum						
1859—60	1200 frt.	—	11409	2755	2	—	14164	—						
1861	1200	—	2567	24	10	—	16668	—						
1862	1200	—	10695	81	2	—	27224	—						
1863	1200	364·70 frt.	1767	267	9	—	23151	6198						
1864	1200	—	382	161	—	—	21753	6941						
1865	1200	—	1717	298	58	—	23082	5291						
1866	1200	—	1839	444	—	—	25365	5482						
1867	1000	—	1714	203	44	—	26653	3690						
1868	1000	—	933	229	31	—	27665	2500						
1869	1000	—	429	109	31	—	28134	2000						
1870	500	—	620	92	90	—	28801	3000						
1871	500	—	438	69	9	—	29214	3000						
1872	500	500 frt.	405	198	—	—	29736	3000						
1873	2000	1000	279	478	19	—	30434	2000						
1874	2000	—	3409	306	8	—	31532	4000						
1875	2000	—	258	227	—	—	34139	5000						
1876	3000	—	1040	408	—	—	35512	5400						
1877	3000	—	2720	452	—	—	37880	5753						
1878	3000	—	332	597	—	—	38715	5847						
1879	3000	—	363	419	39	—	39457	5926						
1880	3000	—	1466	248	1	—	40746	—						
1881	3000	—	325	251	10	—	41116	2500						
1882	3000	—	470	285	8	—	41604	—						
1883	3000	—	252	313	43	—	42195	4500						
1884	3000	—	274	352	—	—	42821	500						
1885	3000	—	182	344	4	—	43319	—						
1886	3000	—	212	297	44	—	43836	—						
1887	3000	—	336	415	185	—	44730	—						
1888	3000	—	354	432	260	—	45738	—						
1889	3000	—	548	485	—	—	46720	—						
1890	3000	—	239	741	—	—	47461	—						
1891	3000	—	674	296	—	313	49312	—						
1892	3000	—	1052	465	—	206	51290	—						
1893	2000	—	407	387	—	347	52503	—						
1894	2000	—	184	235	—	—	52913	—						
1895	2300	—	515	249	—	491	54161	—						
1896	2300	—	485	208	—	574	55435	—						
1897	2500	—	560	345	—	294	56634	—						
1898	2000	—	649	461	—	280	58024	—						
1899	2000	—	410	730	—	213	59377	—						
1900	2000	—	1451	310	—	170	61308	—						
			mű kötet	mű köt. mű köt.		mű kötet	mű kötet							
1901	4000	—	149	241	30	131	56	204	111	207	—	62091	—	
1902	4000	K	—	1312	1907	—	461	—	—	2586	—	67045	—	
												mű köt.		
1903	4000	—	3553	5660	126	332	43	162	157	736	—	75163	667	1112
1904	4000	4500 áll. s.	591	2388	702	1285	285	433	282	2050	—	81319	—	
1905	3120	4500	497	5176	252	380	13	146	—	8498	—	95519	—	
1906	3120	4500	2231	10754	402	1036	65	283	3693	18302	—	125894	—	
1907	3120	6500	575	1093	1054	2421	22	174	10959	19364	—	148946	—	

a jövődre, hogy az is attól fog függeni, milyen gond fog virasztani fölötte. Ez a gond nem egyes emberé csupán, ki élre kerül a könyvtárnak jó, vagy bal sorsa szerint, hanem közös mindnyájukkal, kik hivatta vannak sorsát intézni, kik rászorulnak segítő kezére munkájukban, kiknek módjuk van arra, hogy segítői legyenek. Szóval ez a gond édes mindnyájunké, az Egyesületé az államé, a közönségé s a miénk, kik sorsát intézzük. A nélkül, hogy az egyes adatoknak bővebb magyarázatába ereszkednénk, legyen elég megállapítani, hogy gyarapodási statisztikánk pontosan mutatja Egyesületünk félszázados munkáját. Meg lehet állapítani, mely években, mely gondot fordítottak a könyvtárra, sőt még azt is, ki vonta meg gondját tőle, az egyesület-e, vagy a közönség hanyagolta-e inkább el; meg lehet állapítani, hogy az utolsó évek jelentékeny haladást mutatnak, mely abban az arányban nő, amint az állami segély emelkedik. Az utolsó év statisztikája a folytonos emelkedésnek legmagasabb pontját is meghaladta, szinte tetőre jutott. Ez állandó emelkedésnek s e meglepő eredménynek két hatalmas rugója volt, az állami segély készpénz-összegének fölemelése és az ügyészségek köteles nyomtatványai. Mind a kettőt az államnak köszönhetjük, melynek gondja 1904 év óta reánk is kiterjedt. Ha e dátumtól kezdve nézzük kimutatásainkat, megállapíthatjuk azt is, hogy jövődre fejlődésünket az állam segítségével nélkül föntartani képtelenek vagyunk. Mert megint visszafordulván a multra, kérdezzük meg mit tehattünk a magunk erején?

Érdemes a fölvetett kérdéssel foglalkozni, mert meglátszik az a szomorú valóság, hogy volt könyvtárunk életében oly időszak, mikor nélkülözte a szükséges gondot. Volt idő, mikor a közönség érdeklődése csappant meg, volt idő, mikor az egyesületé szunyókált. A legutóbbi lusztrumot kivéve, állandóan nélkülözte az ország támogatását, de sohasem volt oly idő, mikor saját emberei szeretetében el lett volna hanyagolva. Arról nem szólhatunk, hogy egyik-másik év kevéssé volt kielégítő a könyvtár gondozásában, de azt állíthatjuk, hogy a gondozó szeretet melegével veték körül. Arról sem lehet ma már tenni, hogy az egyesületi élet súlya egy időben a gyűjteményekről a szakosztályra szállott át, arról sem, hogy a nagy közönség apáink lángját nem értette meg vagy legalább nem táplálta eléggé. Mindez a múlté, félszázados életünknek ingadozását, tapogatozását és tanulságait magyarázza, de mindez a jövődre is, mert ezután következő fejlődésünk törvényeként áll elénk.

Szinte csodálatos, hogy az alkotmányos élet visszaállítása után az Erdélyi Múzeum az állam gondját nélkülözte. Az únió gondolatából logikailag következett volna, hogy Magyarország az Erdélyi Múzeumot éppen úgy állami intézménnyé tegye, mint ahogyan a Magyar Nemzeti Múzeumot azzá tette. Az alkotmányos minisztérium első költségvetésében ott kellett volna szerepelnie az Erdélyi Múzeum javadalmának is, mint ahogyan benne volt a Magyar Nemzeti Múzeumé. Nem lehet eldöteni, hgy ebben a mulasz-

tásban kit terhel a felelősség, az erdélyi társadalmat-e, az önálló fejlődésű Erdélynek politikai ovatosságát-e, vagy a magyarországi kultúra vezetőit-e? Elég az hozzá, hogy az Erdélyi Múzeum, mint társadalmi szervezet élt és küzdött s ama regényes idők anyajegyét, melyben született, maig viseli. Ezt a tényt nem szemrehányásként, hanem megkülönböztető tisztelettel állapítom meg. Mert mit jelent ez a mi kulturális és nemzeti életünkben?

Jelenti az elnyomatás éveinek nagy nemzeti erejét s ama mély politikai belátást, vagy öntudatlanul élő igazságot, hogy a Kárpátok természetalkotta medencéjében azé a nemzeté a hatalom, mely kultúrát teremtett és ápolt. S nem kellene ez igazság bizonyítására sehova sem mennünk, csupán Egyesületünk másik gyűjteményébe, mely a földrajzilag egységes nemzeti életre rendelt medencének arheológiai, művészeti és néprajzi emlékeivel tanít meg arra, hogy ez a föld mindég azé volt, aki okosabb és műveltebb volt környezőinél, szebb vonalakat nyomott az anyagra, finomabb fegyvert kovácsolt és életét művésziesebben rendezte be. Saját levéltárunkban és magyar könyvtárunkban pedig rámutathatnánk Erdély aranykorának politikai és tudományos emlékeire, melyek arról szólnak, hogy a magyarság hegemoniája alatt ez ország akkor volt leghatalmasabb és legboldogabb, mikor legtöbbet költöttek írókra, tudósokra, könyvnyomtatókra, iskolára és könyvtárra. A geológiai alakulás szabta törvénynek, a történelmi korokban itt élt műveltségek emlékeinek, az erdélyi magyarság kultúráját hirdető okiratoknak és szellemi termékeknek törvényszerűsége támadt föl akkor és itt: mikor az Erdélyi Múzeumot megállapították. Hozzá még olyan időben, mikor az élők irigyelték a holtakat s a madáron kívül csak a gondolat volt szabad. A nemzeti érzés üszke csapott ki lángban s a kultúra ösztönében fajunk diadalát köszöntötték. Bajos volna hamarosan eldönteni, miért legyünk háládatosabbak atyáink iránt: az erőért, mely alkotott, a bölcseségért, mely testet öltött? S nem érzelegve, de a történet könyvét rideg szemmel olvasva, kérdezzük: egyedül a miénk-e az Erdélyi Múzeum születésének öröme, emberkedésének gyönyörűsége, férfi kora munkájának gyümölcse? Valóban nemcsak a miénk, nemcsak azé a szegény székelyé, aki hozzánk jár melegedni, nemcsak azé az okos szászé, aki nálunk tanulhatja meg, hogy az államalkotó magyar faj tisztelte szabadságát, nemcsak azé az elmaradt oláhé, aki tőlünk kapja a kultúra áldását: hanem az egész magyarságé, mely tudományos, irodalmi, művészi, politikai és közgazdasági életének *egyensúlyát* nyerte meg az Erdélyi Múzeum körül kialakult s az ország keleti-felén megerősült magyar kultúra hegemoniájában.

Lessing szerint a mese nem csak gyermeknek való. Bölcs Náthán azonban nem tett különbséget a mese és a tanulság között. Magát a mesét csak a gyermek élvezi igazán, mert benne egyszerű és vonzó történetet egyszerűen és vonzóan mondanak el; a tanulságot is a gyermeknek mondják, de a felnőtt értsen róla.

A régi parabola az elvetett magról, mely keletről, a biblia közvetítésével kétezer esztendeje oktatja az emberiséget, nekünk kínálja tanulságait. Mi lássuk meg, hogy az Erdélyi Múzeum körül hamarabb alakult ki és merészebben indult meg a nemzeti tudományok művelése mint a hallgatásra ítélt Akadémia körül, mi lássuk meg, hogy az erdélyi írók az ország szívében s az elnyomatás éveiben a mi lángunknál gyújtott szövétnékkel világítottak. Az erdélyi egyetem alapját mi raktuk le, kedvezővé munkálván számára a talajt s a magyar közéletnek igen sok kiemelkedő alakja a mi környezetünkben verbuválódott. E földnek természeti, történelmi és művészi kincseit mi őrizzük tanulságul és figyelmeztetőül az egész magyarság számára, hogy a magyar nemzeti politika akkor volt igazán erős, mikor Erdélyre támaszkodhatott s Múzeumunk meg arra tanít, hogy Erdély akkor volt igazán erős, mikor iskolája, könyvtára, műveltsége magyar volt, De a felnőtt ember hamarabb megunja a tanulságot, mint a gyermek s talán kedvesebben hangzik az a mese, mely Szent Péterről szól, a ki nem hajolt le az út porában heverő fél patkóért. Krisztus azonban fölvette. Mondjuk a tanulságot is? Az Erdélyi Múzeum mellett már annyi Szent Péter ment el. De ma csak egyedül bolyong s egy mellett sincs a Mester. A nemzeti kultúrának az lesz Mestere, ki a fél patkót fölfogja venni.

Mert hiszen az Erdélyi Múzeum mindaddig félpatkó marad, míg csak az országnak kisebb fele, s annak is csak társadalmi képviselője viseli gondját. Pedig ez a patkó is egész volt valamikor, úgy ezelőtt félszázévvvel, mikor gróf Mikó Imre az esztergomi érsektől kezdve az alföldi sváb földművesig, br. Eötvöstől kezdve a pataki tógátusig, br. Brukenthaltól kezdve a nyitrai megyei tót nemesig, a horvát bántól kezdve a beregszászi körjegyzőig s a bécsi kancelláriustól kezdve a marosvásárhelyi szabómesterig az egész magyarságot tömöríteni tudta az Erdélyi Múzeum körül. De később mégis csak a szeparatizmusra hajlammal bíró Erdély kezében maradt a patkó fele, az únió s az alkotmányos élet törvénybe iktatása dacára, noha az alkotmányos élet kivívásában Erdély félpatkójának jelentékeny szerepe volt.

A magyar tündérmesék egyikében a mese hőse három napot, azaz három esztendőt szolgált a vasorrú bábánál s jutalmul a szemétdomb alá elásott ócska kötőféket kérte. A mint ezt aztán a szemétdombon gunnyasztó kehes ló fejébe vetette, megrázkodott a görhes és táltossá változott. Ha a mese szövegébe egy kis költői szabadsággal a napot száz esztendőnek vesszük s a kötőfék helyett patkót teszünk — ez is talál az Erdélyi Múzeumra. Mivel azonban már sokaljuk a tanúságot — csak a mesénél maradunk.

Az ötvenedik közgyűlés ama vágy megvalósításának küszöbén találja a könyvtárat, melynek testbe öltöztöztetésére az alapítók az építési arany-alapot megteremtették. Félszázados ideiglenesség és többszöri vándorlás után végre önálló és saját céljaira készült épületébe fog áthurcolkodni. Ez az örvendetes esemény azonban különös feladatok elé állítja, jobban mondvá állította könyvtárunkat.

Meg kell mozdúlnia s egy ilyen nagy megmozdulás alkalmával, sok olyan jelenség ötlik szemünkbe, ami eddig elkerülte figyelmünket. Főltűnő jelenségekről, hogy pl. anyagunknak nagyobbfele kóttetlen, hogy egyes kisebb gyűjtemények (színlapok) konzerválására mi sem történt, nem szólok. Ugyis számos esetben volt róluk említés. Arról is volt már szó, hogy az egész anyagnak saját, belső természetéből való csoportosítására nem törekedtek, valamint arról is, hogy a gyűjtemény telekkönyvét, a helyszíni kalalógust, csak 1902-ben készíthettem el.

Vannak azonban más főltűnő tapasztalások, melyek a nagy megmozdulás kezdetén már előttünk állanak. Ilyen például, hogy nagy számban vannak hiányos, csonka és megrongált könyveink, tehát olyanok, melyeknek további köteteit elmulasztották megszerezni; olyanok, melyeket annak idején ugyan épen osztottak be, de időközben csonkultak meg, s olyanok, melyeket időközben művelt olvasóink barbarul megcsonkítottak. Itt persze kötelességünk minden egyes esetben a hiányt lehetőleg pótolni. Másik tapasztalás az, hogy a könyvtár anyagának az egyetemétől való helyi elkülönítése merőben fölösleges, a könyvtári belső munka szempontjából káros, mert a kiszolgálást megterheli és nehezíti, a fölállításban és kezelésben zavarokat támaszthat és tévedéseket okozhat, továbbá, hogy valóságos szatirája az egyesítés elvének, s igazán idejét mult könyvtári technikát jelent. A tulajdonjog szempontjából a külön való fölállítás nem szükséges, mert a könyv tulajdonjogát nem a helye. hanem nyilvántartása és könyvelése adja meg. További tapasztalásunk, hogy az anyag földolgozási módjában sok ingadozás található, meg az, hogy a kezdet tévedéseit alig lehet kigyomlálni. Ide tartozik annak megállapítása is, hogy volt egy idő, mikor a múzeumi könyvtár gyarapításában nem volt vezető gondolat, továbbá, hogy olyan idő is volt, mikor öntudatosan sem lehetett irányítani a gyarapítást, mert nem volt rá pénz. Meg kell állapítani, hogy az anyag föl vételében sok hiába való dolgot végeztek, mikor pl. napilapoknak egyes kivágott tárcacikkét minden könyvészeti raison és könyvtári praxis ellen önállósították s önálló műként kezelték; vagy mikor olyan természetű apró nyomtatványokat, mint pl. egyes egyesületek, társulatok, ipari, vagy pénzintézetek jelentései, szabályai, évkönyvei, vegyes nyomtatványai stb. stb. esetről-esetre és szintén önállóan kezelték; mikor sok esetben a szisztematika pedanteriáját a gyakorlattal meg-egyeztetni nem tudták. Kítűnik azután az is, hogy a fölállítás elve sem következetes, sem megállapított nem volt s nem is lehetett, mert a hely szűkével örökösen küzdve, a folytonos bizonytalanság rémétől örökösen űzve, kétségben tartva ilyenre nem is törekedhettek. Szóval azelőtt a kötelesség előtt állunk, hogy a fél-százados múltunk minden fogyatkozását és tévedését, mulasztását vagy kényszerűségét a végleges elhelyezkedéskor pótoljuk. Mivel pedig ez a munka az előkészítésnek egyik leglényegesebb része, mivel az olyanféle foglalkozást rendszeren a végére szokták hagyni:

az előkészítést éppen ezen indítottam meg, úgy, hogy e kényes, pepecselő foglalkozásnak nagy részben a végére is értem.

Ezeket a csöndes észrevételeket nem hallgathattam el, mert a multa tartoznak és mert ideje, hogy a multtal leszámoljunk s erre az alkalom most éppen kedvező.

A könyvtár megfelelő épület és belső szervezet nélkül csupán raktára bizonyos számú könyveknek. A miénk is csak raktár volt, míg a végleges kibontakozás ideje el nem következett és míg az új épület vágya és reménye azt a kötelességet nem róttá ránk, hogy lassanként átalakuljunk. S a mi könyvtárunk abba a kivételes helyzetbe jutott, hogy raktárszerű állapotából a régi helyen alakult át modern könyvtárrá, melynek ehhez már csak az új épület birtokba vételére van szüksége. Jelentéseimben évről-évre hangsúlyoztam e bontakozásnak egyes fázisait, hozzájuk tartozik, hogy a mostani nagy megmozdulás idején még néhány fontosabb mozzanatról itt megemlékezzem.

Az 1897. XLI. tc. végrehajtása alkalmával az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtárának átengedett ügyészégi köteles nyomtatványok beszállításának összefoglaló eredményét most mutatom be, megjegyezvén, hogy a hirlap és folyóirat gyűjteménye anyagát még most sem foglalhattam össze, mert az e munkára szükséges tér még ma sem áll rendelkezésemre. E könyvtári anyag egészét külön könyveljük és önállóan tartjuk nyilván. Ez a kimutatás ma így áll: az 1898—1906 évek alatt bejött anyagból gyarapodtunk összesen 18351 műnek 22497 kötetével,

1266 vegyes nyomtatvánnyal,

29018 gyászjelentéssel,

1088 színlappal

61 egy leveles vagyis együtt

53930 darabbal.

Ez az anyag t. Közgyűlés olyan tekintélyes és reánk nézve annyira fontos, hogy ennek segélyével szinte kidomborodik könyvtárunknak nemzeti jellege és állandósúl annak nemzeti fontossága. Ezt az anyagot az állam támogatásának köszönhetjük s már annak idején kiemeltem, hogy ez intézkedés szinte egyjelentőségű könyvtárunknak második megalapításával.

Az 1902-ben végrehajtott revízió és az egyes gyűjtemények kiválasztása és föllállítása között nem csekély fontosságú a hirlapgyűjtemény megalkotása, azaz az ország második hirlapkönyvtárának föllállítása. Erdélyi könyvtár lévén, természetes, hogy elsősorban az erdélyi hirlapirodalom megszerzésén, megőrzésén és földolgozásán munkálkodtunk. Az 1848 előtti és alatti hirlapjaink anyaga egyik nagyon gazdag része e gyűjteménynek s az újabb korra nézve meglehetősen teljes. Az ügyészégi anyag 1903—6 évekből még ládázva van, mert nincs helyünk kibontására, mostanig földolgozott anyag 235 folyóirat, 1892 kötetben és 311 hirlap 770 kötetben, míg az egész anyag 404 folyóiratnak 5720 kötetét és 743 hirlapnak 4795 kötetét foglalja magában. Ha a végleges föllállítás megtörténik s az eddig

mindegy 95 ladában elhelyezett anyag és az egyetemi könyvtárnak megfelelő anyaga a mostanival egyesíttetni fog, olyan elsőrendű gyűjtemény fog rendelkezésünkre állani, a mi egymagában is nagyfontosságú eredménye lenne a könyvtár munkájának.

Ez azonban már csak a közel jövőben fog megtörténni, mikor új otthonunkba beköltözhetünk, mikor félszázados küzdelmeink eredményét e valóságban látni fogjuk.

Az esztendő rövid krónikájában meg kell említeni, hogy az egyetemi földrajzi intézetnek a választmány jóváhagyásával kiadtunk bizonyos anyagot, mely természeténél fogva inkább odatarozik és könyvtári kezelésre nem alkalmas, ilyenek a köteles nyomtatványokkal beérkezett képes-levelezőlapok lenyomatai, az egyes gyakorlati célt szolgáló útikalauzok, panorámák és olyan füzetek, melyeknek sem tudományos, sem nyomdai jelentőségük nincs, de azért bizonyos mértékben fölhasználhatók az intézet gyűjteményében. Különben is az egyetemmel való kapcsolat révén ez az anyag csak helyet változtatott és oda került, hova természeténél fogva tartozik.

A múzeumi anyag kettős és fölös könyveinek katalógizálásával is elkészültünk és a választmány engedélye alapján megkezdettük a katalógus kiadását.

A marosvásárhelyi és kolozsvári kir. ügyészségek területén 1906. II. és 1907. I. felében gyűjtött nyomtatványokat, a budapesti kir. ügyészségtől az 1906. évi termést beszállítottuk. Rettegi Sándor letétét, a Rettegi család levéltárát, csak ez év januáriusá-vettük át. A mostani helyiségünkön kívül új bérhelyiséget fogadtunk ki, e miatt most már négy helyen vagyunk szétszórva.

Meg kell említeni, hogy Kelemen Lajos úr, ki a múzeum könyvtár szolgálatában igen kiváló munkatársunk volt, tanári széket nyervén, intézetünkéből kivált. Elvesztésén csak azért tudunk megnyugodni, mert hisszük hogy érdekeinket ezután is a szívéen fogja hordani.

A könyvtár személyzetében az a változás történt, hogy szolgánkat az egyetemi könyvtárnál elhalálozás folytán megürült szolgai állomásra nevezte ki egyetemünk Rector Magnificusa és most ideiglenesen egy rapidíjas szolgát fogadtunk.

Kézirattárunk gyarapodását mennyiségben fényesnek, tartalomban becsesnek mondhatjuk. Teljes szaporulatunk 470 mű 525 kötetben. A kézirattárnak megalapítása óta egyetlen évben sem volt ily nagyarányú szaporodása. A szaporodás túlnyomó része letét, de jelentékeny darabok vannak vételeink között is.

Ez utóbbiakból kiemelhetjük Pósházi Jánosnak egy 1685-beli eddig ismeretlen magyar halotti könyörgését Kövér Krisztina felett, mely a Péli Nagy család több tagjának a XVIII. század első feléből való halotti bucsúzó-verseivel együtt került hozzánk. Érdekes szerzeményünk II. Rákóczi Ferencz egykori fővadászmesterének, a később 1738-ban méltatlanul fogságot szenvedett buzgó protestáns főúrnak a „vak“ Toldalagi Mihálynak 1784 elejétől

március 13-ig sajátkezűleg vezetett naplója. Ez a kötet ketségkívül csak egyik darabja terjedelmesebb följegyzéseinek. Megemlíthetjük még Ballmann János daróczi luteránus lelkész német orációit s prédikációit: Berzeviczy Gergelynek, Lukáts István a nem rég ismertetett író által németből fordított „Nachrichten über den jetzigen Zustand der evangelischen in Ungarn“ (Leipzig 1822.) című egyháztörténeti munkáját. Végül ide tartozik 7 drb. XIX. századi szombatos imakönyv. Ezek közül négyet Thúry Zsigmond buzgalmának köszönhetünk. Gálos Rezső úr adományából Lukáts István verseit említjük meg.

Mindezeket azonban számban és értékben messzire túlhaladják örökös letéteink. A már 1906. évi gyarapodásunkúl jelzett három nagy családi levéltár és a marosvásárhelyi Szabó Ipartársulat letétének tömegéből az 1907. év folyamán kiválasztott kéziratári anyag csak nagy vonásokban vázolva is érezteti becsét.

A Tarcsafalvi Pálffi-levéltárból megemlíthetjük az 1736-beli Pálffi-daloskönyvet s egy XVIII. századi daloskönyv töredékét, több kisebb jelentőségű verssel.

Nagyercsei Gróf Toldalagi László letétéből legértékesebb darabok: Szilágysomlyói Halmágyi István naplójának 1742 két hónapjáról szóló töredéke. Benkő József, *Nomenclatura Botanica* című ismeretlen kis műve; Sárosmagyarberkeszi Katona Zsigmond naplója 1791-i külföldi útjáról, egy Czegei Wass Jánosról szóló 1680 évi halotti oráció és Gr. Toldalagi Lászlónak a XVIII. sz. második felében összeállított ízmos genealogiai tabellás kötete, melynek párját a marosvásárhelyi Teleki-levéltárban őrzik. Említést érdemel továbbá számos humoros és gúnyos vers.

Letéteink koronája azonban Gr. Teleki László (gyömrői) levéltárából került ki 301 kötetben. Ha ebből a gazdasági természetűeket és levéltári lajstromokat le is számítjuk, mint egy 100 kötet kisebb-nagyobb értékes mű marad. Korra a legrégebbi közülök: Csaholyi Boldizsár jobbágyainak 1553. évi lajstroma, mely egyszersmint egyedüli XVI. századi darab. A XVII. századból nagyértékű Teleki Mihály uzdiszentpéteri uradalmának 1679-i összeírása az erdélyi magyar udvarháznak és környékének művelődési szókincsével, különleges értékűek a tudós Teleki Pálnak akadémiai tartózkodása idejéről való (1665—68) számadásai, apró följegyzése és akadémiai kurzusai. Az író Telekiek közül még idősebb Teleki Ádám tábornok alakja bontakozik ki. Munkáinak és emlékeinek egész sorozata került elő. Ilyenek: rövid önéletrajza, magyar naplója bécsi útjáról és élményeiről 1738-ból és 1744-ből; s több levelének másolata (1739—40.), latin naplójegyzetei 1749-ről, 3 kis kötetben, verses önéletrajza; azután költséges és útinaplója 1746—7-ről, továbbá úti és hadinaplója az osztrák örököségi háborúk idejéből. Ezt az érdekes gyűjteményt szerencsésen egészítik ki fiához, házassága alkalmából írott verseinek, továbbá orációinak és prédikációinak kézíratai, azután *Vitae humanae descriptio* című műve és több kötet leveleskönyve.

Innen került fölszínre ifj. Teleki Ádámnak, Cid fordítójának, fogalmazó-könyve, továbbá tanulókori jegyzetei és köszöntő versei és ifjúkori diariumai. A tudós Teleki Lászlónak az erdélyi nyelv-mivelési mozgalmak egyik érdekes munkásának, itt van 4 kötet tanulókori dolgozata, könyvtárának jegyzéke, több beszéde és fordítása, az árvák házaról szóló kis dolgozata s gyermeki neveléséről Locke nyomán írt munkája.

Ezeken kívül becses darabok: Kolozsvár városának 1695-ben pénzben felvetett adójának registruma; Galanthai Gr. Fekete János és Gr. Teleki László egymáshoz írott versei, Cserey Mihálynak sajátkezű, ismeretlen kézírata: válasza Szentábrahámi Lombard Mihálynak a nagyajtai templom ügyében. Ilyenek még: Pataki Sámuel drnak „a pestisről való csekély opinioja.“ „A keresztyén“ című vaskos verses mű s Szigethi Mihály Erkölcsi versei, 4 drb. XVIII. századi kis daloskönyv, számos halotti beszéd, bucsúzó-vers, prédikáció, oráció, több szinmű s néhány gúnyvers.

Végre nagyobb és értékes gyarapodásaink közé sorolhatjuk a marosvásárhelyi Szabó Ipartársulat letétét, melyet a társulat, buzgó vezetőinek Izsó Ferencz elnöknek és Pataky György alelnöknek kezdeményezésére, szintén 1906 végén helyezett el nálunk. E tény-nyel követendő példát adtak arra, hogy a régi erdélyi ipartörténet emlékeit hogyan kell megővni az elkallódástól, s hol kell célszerűen elhelyezni a megőrzés és a tudományos feldolgozás számára. A letét anyagából a kézírattárba sorozott 22 kötet tartalmazza a marosvásárhelyi régi szabó-céh számadáskönyveit 1603-tól, 1878-ig, azután 1647-től 1797-ig terjedő zálog- és kölcsönkönyvét, 1780-tól 1889-ig terjedő jegyzőkönyveit, az 1633—1809-ig való táblajárás és céhmestertételek könyvét, két céhszabályzatot és a szabók bástyájának 1637—1736 közötti leltárát.

A levéltári munka a már megállapított rendszer és munka keretében haladt tovább folytatva az apróbb kötegekben he-verő oklevélcsomók és vegyes adományok feldolgozását *törzs-gyűjteményünk* számára. Ezzel párhuzamosan haladt a családi levéltárak anyagának fokozatos rendezése. Befejeztük gróf *Kemény* József gyűjteménye felállítását s a gróf irodalmi levelezését, mely majdnem halála napjáig (1855 szept. 12.) terjed. Gr. Kemény lim-busának fölbontása s nagy gyűjteményébe való beosztása annál szükségesebb volt, mert jelentékenyen kiegészítette az eredetit s mert amabban még mindig számos, köztörténeti és életrajzi fontos-ságú iromány lappangott. Ilyenül főlemlítjük az erdélyi három protestáns egyház esperességei és iskolái részéről Mária Teréziának tett 1741-iki homagiális leveleket, melyek Erdély összes protestáns pap-jainak és tanítóinak aláírását, másfélezer aláírást és ugyanannyi pecsétet, tehát művelődéstörténeti és heraldikai szempontból egy-aránt jelentékeny adatot őriztek meg. Gróf Kemény József hátra-hagyott íratait, fogalmazványait, másolatait és apró-cseprő fel-jegyzéseit önálló kötetekbe foglalva, immár meglévő (s még maga Kemény által felállított) gyűjteményei végéhez csatolva, most ren-

dezzük. Mivel azonban a rendezetlen anyagnak nagy tömegével állunk szemben, hónapokig fog tartani, míg hozzáfoghatunk a 400 kötetnél nagyobb gyűjtemény katalógusa elkészítéséhez.

Az írott gyászjelentésekből — sajátos természetűknél fogva — külön gyűjteményt alkottunk, melynek legrégebb darabja 1631-ből való. Az anyag időrendben van fölállítva, de minden darabról külön útaló-czédula készült: az elhunyt, a temetésre hívó s a czimzett nevéről, valamint az elhalálozás helyéről és napjáról.

A szabadon heverő pecsétek és aláírások rendezése elvégződött; a róluk készült utaló-lapok ama betűrendes külön gyűjteményünkbe kerültek, mely Tunyogi József és gr. Kemény József pecsétáni gyűjteményeit is magában foglalja.

Thorotzkay Sándor a nemzetség közös levéltárát, mely a maga negyedfélszáz darabjában az Árpád-kor végétől 1848-ig a család és a köz története számára egyaránt becses anyagot tartalmaz, ez évben családi levéltáraink sorában a 26. helyre iktattuk.¹

¹ Ezzel együtt az Erdélyi Nemzeti Múzeumban elhelyezett családi levéltárak száma immár 26-ra emelkedett; úgy mint:

Nagyobb családi levéltárak.

Allorjai báró Apor-család levéltára. Br. Apor Gáborné letéte; 1903. (Apor Péter és utódai levelezése s az Apor Péter szereplésére vonatkozó iratok.)

Losonczy gróf Bánffy-család levéltára. Gróf Bánffy György m. kir. főajtónálló mester ajándéka; 1903.

Galánthai gróf Eszterházi-család cseszneki ágának levéltára. Gróf Eszterházi János letéte; 1883.

Gróf Gyulay és Kuun-család levéltára. Osdolai dr. gr. Kuun Géza ajándéka; 1905.

Branyicskai báró Jósika-család magyarfenesi levéltára. Br. Jósika Gyula és testvérei ajándéka; 1902.

Magyargyerőmonostori báró Kemény Pál családi levéltára. Br. Kemény Pál letéte; 1903.

Szárhegyi gróf Lázár-család medgyesfalvi levéltára. Özv. gr. Lázár Mórné, Barcsay Polixéna letéte; 1903. (Nagy részben a killyéni Székely-család leveleivel.)

Tartsafalvi Pálffi-család levéltára. Pálffi György letéte; 1906.

Kisbudaki Rettégi-család levéltára. Rettégi Sándor letéte; 1907.

Csikszentdomokosi Sándor-család levéltára. Tartsafalvi Pálffi Mihály és Szenkovits Gyula ajándéka; 1904.

Pókai Sárosy-család levéltára. Szenkovits Antal, Pálffi Mihály és Nagy Margit ajándéka (1904) és ij. Biás István pótlása; 1906.

Széki gróf Teleki László (a gyömrői) levéltára; 1906.

Nagyercsei gróf Toldalagi-család koronkai levéltára. Gr. Toldalagi László letéte; 1906.

A torockószentgyörgyi Thorotzkay-család levéltára. Thorotzkay Sándor letéte; 1907.

Hadadi báró Wesselényi-család levéltára. Báró Wesselényi Miklós letéte; 1896.

Kisebb családi levéltárak.

A nyárádszentimrei *Balogh*-család levelei, 1903.

Az albisi *Barthos*-család levelesládája; 1903.

A malomfalvi *Benedek*-család leveles tarisznyája. Benedek Elek ajándéka; 1903.

A nagykedei *Fekete*-család levelei. Pálffi Mihály ajándéka; 1906.

A sírosmagyarberkeszi *Katona*-család levéltárának maradványai. Báró Györfi Gézáné adománya; 1905.

Ezt a sorozatot azután bezárja a kolozsvári róm. katolikus egyházközségnek követésre méltó példájából nekünk jutott nagybecsű ajándék. Dr. Hirschler József plébános úr kezdeményezésére a kolozsmonostori konvent levéltárának ama kiegészítő részét, mely a Szent Mihály egyháznak könyvtárával együtt a székes egyház toronyszobájában őriztetik, az egyházközség a mi könyvtárunkban helyezte el örök letétként. Nem tudom meg sem mérni azt a távolságot, melyet félszáz esztendő múltunk után, ez a tény a jövő számára nyit. Mert hiszen csak azt kell elgondolni, hogy mivé alakul át könyvtárunk, ha mindazt, a mit az egyházak gondossága, nyolczszáz esztendőn keresztül a műveltség szabadalma jogán, megmentett és megőrzött, nálunk fogjuk látni. S milyenné válik még, ha a példát mások, hatóságok és testületek is követik! Csak egy analógiát említek: családi levéltárainkat. A múlt emlékeit őrizni, gondozni, fentartani, tehát megbecsülni, ma is kötelesség, sőt az utódnak még nagyobb kötelessége, mint volt az elődnek azok megszerzésére. Ámde ma már más a megőrzés módja és gondja, mint volt annak előtte. S ehhez még egy más fontos kötelesség is kapcsolódik: az emlékeket meg kell mutatni az utókornak, meg kell közelíteni a jelennek, föl kell tárnai az izlésnek, a tudománynak, tehát élővé kell azokat tenni az élet számára s így velők és általok hatni kell a műveltségre. Az így fölfogott kettős kötelességet ma az állam és a társadalom megbízásából a múzeumok végzik — tehát a múzeumokra kell az emlékek megőrzése és föltárása gondjait is bízni. Milyen egyszerű s mégis milyen nehezen megérthető tanúsága ez a modern életnek. Milyen kellemes és hasznos átruházása a gondnak, a felelősségnek s milyen jutalmazó annak tudata, hogy ezzel is szolgálhassuk nemzetünk műveltségét és tudományukat! Mégis milyen nehezen nyílnak meg e gondolat számára az előítéletek és milyen fogatos ily esetekben a példa. Valóban az új könyvtári épületet semmi méltóbban nem üdvözölheti, mint a ráirányuló figyelem, a neki ajándékozott bizalom és annak ily módon való megbecsülése s annak nyilvánossá tétele. Az új épülettel nyíló új korszakot igen nemesen, igen okosan és igen tiszteletreméltó módon nyitotta meg dr. Hirschler József és egyházközsége. Ez a példa elismerés a multra, zálog a jövőre.

A kőrői és pókafalvi *Kathonay*-család levelesládája. *Kathonay Domokos* ajándéka; 1904.

Báró Kemény Györgyné, szül. br. *Kemény Anna* levelesládája. Kolozsmegye letéte; 1903.

A mezőbándi *Kovács*-család levelesládája. *Szász Ferencz* letéte; 1905.

Az egrí *Kovács*-család levelei; 1905.

A benczédi *Pap*-család levelei. *Pap Domokos* letéte; 1903.

Tartsafalvi *Pálffy Sándor* és *Zsigmond* levelei; 1903.

A kolozsvári Ferencz József Tudomány-Egyetem és az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtára gyarapodása az 1907-ik évben.

	Egyetem				Múzeum			
	mű	kötet	füzet	drb	mű	kötet	füzet	drb
Nyomtatvány	1001	1569			12327	14320		
Ösnyomtatvány					1	1		
Régi Magyar Könyvtár					19	20		
Folyóirat	15	740			21	379		
Hírlap		8			9	146		
Egyetemi nyomtatvány	22		264					
Disszertáció	1429		1430					
Értesítő				599				
Vegyes nyomtatvány	13			12	225			659
Térkép				6	8			8
Kézirat					470	525		
Szinlap								339
Proklamáció								
Egyleveles								45
Gyászjelentés								7135
Oklevél								645
Facsimile								171
	2479	2317	1694	617	13080	15391	—	9002
					2479	2317	1694	617
					15559	17708	1694	9619

azaz 15559 mű, 29021 darab.

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárának gyarapodása forrásuk szerint az 1907-ik évben.

A) A nyomtatványi osztályban:

	Nyomtatvány		Ösnyomtatvány		R. M. K.		Folyóirat		Hírlap		Vegyes nyomtatvány		Térkép	Szinlap	Egyleveles Gyászjelentés		
	mű	köt.	mű	köt.	mű	köt.	mű	köt.	mű	köt.	mű	köt.	mű	drb		darab	
Vétel útján	948	1780	1	1	18	19	8	119	—	14	76	109	3	3	—	24	352
Ajándéku	465	701	—	—	1	1	8	97	4	51	92	164	5	5	—	3	71
Cserében	20	31	—	—	—	—	2	143	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Köteles péld.	10894	11808	—	—	—	—	3	20	5	81	57	386	—	—	339	18	6712
	12327	14320	1	1	19	20	21	379	4	146	225	659	8	8	339	45	7135

B) A kézirattári osztályban :

	XVI. század		XVII. század		XVIII. század		XIX. század		XX. század		XVII—XVIII. század		XVIII—XIX. század		XVII—XIX. század	
	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet
Vétel utján	—	—	1	1	25	46	38	41	—	—	—	—	—	—	—	—
Ajándéku	—	—	—	—	6	6	6	6	1	1	—	—	—	—	—	—
Letétül	1	1	12	12	286	316	83	84	—	—	8	8	1	1	—	—
Cserében	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1
	1	1	13	13	317	368	128	132	1	1	8	8	1	1	1	1

C) A levéltári osztályban :

	Oklevél					Czimeres levél	Okl. másolat	Czimerkép	Arczkép	Tájkép	Ex-Libris	Könyvtábla másolat	Fényképlemez
	XVI. század	XVII. század	XVIII. század	XIX. század	Limbus (1541-től)								
Vétel utján	10	78	46	25	2	2	5	1	—	48	1	1	51
Ajándéku	—	—	11	24	4	—	—	—	13	2	2	—	—
Letétül	1	4	12	420	1	—	—	—	—	—	50	—	—
Köteles péld.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	11	82	69	469	7	2	5	1	13	50	53	3	51

D) Összefoglaló kimutatás :

	Vétel		Ajándék		Letét		Cseré		Köteles példa		Összesen		
	mű	drb.	mű	db.	mű	db.	mű	db.	mű	drb.	mű	drb.	
Nyomatványok	1054	2421	575	1093	—	—	21	134	—	—	—	—	
	—	—	—	—	—	—	1	40	—	—	—	—	
	1054	2421	575	1093	—	—	22	174	10959	19364	12610	23052	
Kéziratok	64	88	13	13	392	423	1	1	—	—	470	525	
Oklevelek	—	—	272	—	56	—	438	—	—	—	50	—	816

Az ajándékozó neve	Nyomatvány		Ósnyomat- kötet vány (1500-ig)		R. M. K. (1711-ig)		Vegeyes nyomat- vány		Színlap	Proklamáció	Egyleveles	Gyászjelentés	Folyóirat		Hírlap		Térkép	
	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	darab				mű	kötet	mű	kötet	mű	drb.
Katholikus Szemle szerk. —														1				
Kirchliche Blätter szerk. —																	1	
Kolozsv. Friss Ujság szerk.																	1	
Kolozsvári keresk. és ipar- kamara — — — — —														1				
Kolozsm. Hiv. Közl. szerk.																	1	
Korrespondenzblatt szerk. —														2				
Libertatea szerk. — — —																	2	
Magyar Földrajzi Társaság	2	20																
Magyar Történelmi Társulat														2				
Magyar Tud. Akadémia —	2	2																
Magyarorsz. Vármegyéi ki- adóhivatala — — — —	1	1																
Mediacher Wochenblatt sz.																		
Műemlékek orsz. bizottsága	1	2																
Nagy-Küküllő szerk. — —																		1
Orsz. Középiskolai Tanár- egyesület — — — — —																		2
Repser Burgvogt szerk. —																		1
Revista Economica szerk.															1			1
Szászváros szerk. — — —																		1
Siebenb. Deutsches Tage- blatt szerk. — — — —																		1
Székely Nemzet szerk. —																		1
Székely Nemzeti Múzeum																		1
Szilágy szerk. — — — —													1					
Szilágyosmlyó szerk. — —																		1
Tolnamegyei Múzeum — —		1																2
Turisták Lapja szerk. — —																		1
Udvarhelyi Híradó szerk. —																		1
Unitárius Közlöny szerk. —														2				1
Besztercezi gimn. igazgatója	1	1																
Tordavármegye alispánja —																		1
Ismeretlenek — — — — —	13	16						4	5				3	12				
Ajtay Albert — — — — —	1	1																
Arday Pál — — — — —																		1
Bartha Miklós — — — — —	1	1																2
Báró Bánffy Dánielné — —																		1
Ilj. Biás István — — — — —																		1
Biscia, Raineri — — — — —	1	1																
Báró Bornemissza Károly														4	1	7		
Dr. Cholnoky Jenő — — —	2	2																
Cserhalmi Samu — — — —																		
Czerny Antal — — — — —	1	1												1				
Dr. Czimer Károly — — —	1	1																
Czirják József — — — —												1						
Darnay Kálmán — — — —																		1
Désy Ágost — — — — —	1	2																
Dr. Erdélyi Pál — — — —	43	52						7	29				1	29	1	8		

Az ajándékozó neve	Nyomatvány		Ősnyomtat- kötetvány (1500-ig)		R. M. K. (1711-ig)		Vegyes nyomtat- vány		Szinlap	Proklamáció	Egyleveles	Gyászjelentés	Folyóirat		Hírlap	Térkép		
	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	darab	darab	darab	darab	mű	kötet	mű	kötet	mű	düb.
Gr. Forgách István és László	1	1																
Gáspár Ármin	1	1																
Dr. Gyalui Farkas	9	9																
Gyórfy István	1	1																
S. Gyulai Rikárd											1							
Hangay Oktáv	7	15																
Hazai Hugó	1	1																
Hegyesi Vilmos	59	71					6	7								2		
Henriksen G.	1	1																
Dr. Herrmann Antal											22							
Özv. Hirsch Majerné	3	5												5				
Hóry Endre	1	1																
Istvánffy Gyula	1	1																
Kanyaró Ferencz	1	1																
Kathi Imre	1	1																
Kelemen Lajos	29	32					2	7										
Dr. Kenyeres Balázs	70	131												1			4	4
Kuszkó István	3	3									1							
Gróf Kuun Gézáné	1	1																
Lehoczky András							1	1										
Lojda József	1	1															1	
Dr. Márki Sándor																	1	1
Matolcsy János																		
Merck N.	1	1																
Dr. Möricz Aladár	46	71												11		4		
Müller Menyhért	1	1																
Özv. Nagy Gézáné	1	2																
Nagy Lajos	1	1																
Orbók Loránd	1	1																
Orosz Endre	1	1									2							
Polgár Gyula	1	2																
Dr. Richter Aladár	21	23					23	51						8				
K. Sebestyén József	2	2																
Dr. Szádeczky Béla	1	1																
Özv. Szász Geróné	3	6												4				
Tavaszi Sándor	1	1																
Gróf Teleki László	18	42					11	13										
Téglás Gábor							8	8										
Thúry Zsigmond	12	21																
Vadász Ede	1	1																
Dr. Vass Miklós	1	1																
Dr. Veress Endre	3	3																
Zolyomi Izabella						1	1											
Zseni József							1	1										
Összesen	465	701			1	1	92	164			3	71	8	97	4	51	5	5

azaz 574 mű, 1092 darab.

B) A kézirattári osztályban:

Az ajándékozó neve	Kézirat	
	mű	kötet
Gálos Rezső, Bibarczfalva — — — — —	3	3
Özv. Hirsch Majerné, Gerend — — — — —	2	2
Kelemen Lajos, Kolozsvár — — — — —	4	4
Molnár Albert, Besztercze — — — — —	1	1
Dr. Richter Aladár, Kolozsvár — — — — —	1	1
Sarkantus-Gyulay Rikárd, Kolozsvár — — — — —	1	1
Dr. Széchy Ákos, Kolozsvár — — — — —	1	1
Összesen —	13	13

C) A levéltári osztályban:

Az ajándékozó neve	Oklevél		Arczkép	Ex-Libris	Tájkép
	drb	lym- bus			
Aszalós György, Alsó-Jára — — —	1				
Barta Ernő, Budapest — — —				2	
Bartha Miklós, Kolozsvár — — —	22				
Domján Lajos, Kolozsvár — — —	1				
Gr. Esterházy Kálmán, Gyalu — — —	6				
Özv. Hirsch Majerné, Gerend — — —		1			
Kun S., Budapest — — — — —	3				
Dr. Nemes Mór, Marosvásárhely — — —		1			
Rácz Lajos, Kolozsvár — — — — —	1				
Dr. Richter Aladár, Kolozsvár — — —	1				
Salamon János, Kolozsvár — — — — —					1
K. Sebestyén József, Kolozsvár — — —		1			
Züllich Ferencz, Wien — — — — —			2		
Ismeretlen — — — — —		1	11		1
Összesen —	35	4	13	2	2

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárába az 1907-ik évben beérkezett cserepéldák.

A) Az orvosi és természettudományi szakosztályok részéről:

H o n n a n	Nyom- tatvány		Folyó- írat	
	mű	kötet	mű	kötet
Délmagyarországi Természettudományi Társulat				2
M. kir. földtani intézet — — — — —		2		1
M. kir. Mezőgazdasági Múzeum — — — —	2	2		
Magyar Nemzeti Múzeum — — — — —				2
Magyar Ornithologiai Központ — — — —				1
Magyarhoni Földtani Társulat — — — — —				1
Magyarországi Kárpát-Egylet — — — — —				2
Ó-gyallai observatorium — — — — —		1		1
Országos Orvos Szövetség — — — — —				1
Siebenbürg. Karpathenverein — — — — —				1
Siebenbürg. Verein f. Naturwiss., Nagyszeben				2
Naturwiss. Verein f. Schwaben u. Neuburg, Augsburg — — — — —				1
Naturforschende Gesellschaft in Basel — —				1
Bergen Museum — — — — —				2
Naturforschende Gesellschaft, Bern — — — —				1
Naturhistorischer Verein d. preuss. Rheinlande, Bonn — — — — —				4
Niederrheinische Gesellschaf für Natur- u. Heilkunde in Bonn — — — — —				4
Société Entomologique de Belgique, Bruxelles				1
Verein für Naturkunde zu Cassel — — — —				1
Royal Irish Academy, Dublin — — — — —			1	2
Phys.-Med. Societät in Erlangen — — — — —				1
Società Entomologica Italiana, Firenze — —				1
Physikalischer Verein, Frankfurt a/M — — — —				1
Société de phisique et d'histoire nat. de Genève				1
Oberhessische Gesellschaft für Natur- u. Heilkunde, Giessen — — — — —				2
K. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen				2
Naturforschende Gesellschaft Graubündens — —				2
Verein d. Ärzte in Steiermark, Graz — —				1
K. L.-C. Deutsche Akademie d. Naturforscher, Halle				2
Société Hollandaise des sciences à Harlem —				1
Naturwiss.-Mediz. Verein, Innsbruck — —				1
Naturforscher-Gesellschaft bei der Univ., Jurjew				1

H o n n a n	Nyom- tatvány		Folyó- irat	
	mű	kötet	mű	kötet
Phys.-oek. Gesellschaft zu Königsberg — —				1
Matematyczno-przyrodnicza Akad. Umiejetnosci w Krakowie — — — — —				4
Museum Francisco-Carolinum, Linz — —				1
Geological Society of London — — — — —				1
Royal Society of London — — — — —				4
Naturwiss. Verein f. d. Fürstenthum Lüneburg				1
Ges. z. Beförderung d. Naturwiss zu Marburg				1
Verein d. Freunde d. Naturgesch. in Mecklenburg				1
Société Impériale des Naturalistes, Moscou —				1
Aerztlicher Verein, München — — — — —				1
Nassauischer Verein für Naturkunde — — —				1
Naturhist. Gesellschaft zu Nürnberg — —				2
Società Toscana di Scienze Nat. residente in Pisa				2
Deutscher naturwiss.-med. Verein für Böhmen „Lotos“ in Prag — — — — —				2
Académie Impériale des Sciences de St.-Pétersburg				2
Comité Géologique, St.-Pétersburg — — —	10	10		4
Stavanger Museum — — — — —				1
Kongl. Svenska Vetenskaps Akad., Stockholm				2
Upsala Läkareförening — — — — —				2
K. k. Naturhist. Hofmuseum, Wien — — — — —				1
Naturforschende Gesellschaft in Zürich — —				1
Verein für Naturkunde zu Zwickau — — — — —				1
Royal Society of Canada — — — — —				1
Cincinnati Museum Association — — — — —				6
Museo Nacional de Montevideo — — — — —				1
New-York Academy of Sciences — — — — —				1
Academy of Natural Sciences of Philadelphia				1
Missouri Botanical Garden, St.-Louis — —				1
The Academy of Science of St.-Louis — — —	1	1		
Shmithsonian Institution — — — — —	7	14		9
Összesen —	20	30	1	104

B) A Bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi szakosztály részéről:

H o n n a n	Nyomtatvány		Folyóirat	
	mű	kötet	mű	kötet
A Nemzetközi Közép- és Keletázsiai Társaság magyar bizottsága				1
Bács-Bodrogmegyei Történelmi Társulat, Zombor				1
Budapesti Philológiai Társaság				1
Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Múzeum-társulat, Temesvár				1
Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület				1
Hunyadmegyei Tört. és Rég. Társulat, Déva				2
Ludovika Akadémia				1
Magyar Földrajzi Társaság				1
„ Heraldikai és Genealogiai Társaság				1
„ Nemzeti Múzeum				1
„ Néprajzi Társaság				2
„ Numizmatikai Társaság				1
„ Nyelvtudományi Társaság				1
„ Protestáns Irodalmi Társaság				1
„ Történelmi Társulat				1
„ Tudományos Akadémia				1
Országos Régészeti és Embertani Társulat				1
Szepesmegyei Történelmi Társulat, Lőcse		1		
K. B. Akad. d. Wissenchaften zu München				1
Kungl. Witterhets Historie och Antikvitets Akademien, Stockholm				2
United States Bureau of Education, Washington				1
Armenia szerk.				2
Budapesti Szemle szerk.				4
Genealogiai Füzetek szerk.				1
Irodalomtörténeti Közlemények szerk.				1
Katholikus Szemle szerk.				1
Keresztény Magvető szerk.				3
Magyar Nyelvőr szerk.				1
Magyar Zenetudomány szerk.			1	1
Magyar-Zsidó Szemle szerk.				1
Transilvania szerk.				1
Összesen		1	1	39

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtára 1907. évi jövedelmeiről és azok felhasználásáról.

A) B e v é t e l e k :

1. Rendes javadalom	— — — — —	3120	kor.	—	fill.
2. 1907. évi kölcsön	— — — — —	3000	"	—	"
3. Rendkívüli bevételek	— — — — —	32	"	20	"
4. Állami segély	— — — — —	6500	"	—	"
		12652 kor. 20 fill.			

B) K i a d á s o k :

1. Gyűjtemények gyarapításáért	— — —	4531	kor.	49	fill.
2. Könyvkötő munkákért	— — — —	3976	"	14	"
3. Szállításért és úti számlákért	— — —	491	"	06	"
4. Rendkívüli munkákért	— — — —	445	"	74	"
5. Az 1904. évi kölcsön törlesztéseért és kamataiért		202	"	—	"
6. Az 1907. „ „	„ „	908	"	—	"
7. Vegyes kiadásokért	— — — —	193	"	40	"
8. Túlköltés 1906-ról	— — — —	480	"	32	"
		11228 kor. 15 fill.			
Készpénz —		1424	"	05	"
		12652 kor. 20 fill.			

A Tudomány-Egyetem és Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárának használata az 1907-ik évben.

H ó n a p	Házi használatra kivett művek		Az olvasó teremben használt művek	
	Hány mű?	Hány darab?	Hány mű?	Hány darab?
Januárus	680	745	2760	3392
Februárus	902	1240	3528	4173
Márczius	810	967	3692	4682
Április	820	1002	2394	2682
Május	545	722	1501	1689
Junius	396	470	788	962
Julius	Az olvasó terem zárva volt			
Augusztus				
Szeptember	562	704	1749	2095
Október	1304	1436	2976	3890
November	987	1108	3589	4010
Deczember	782	875	2320	2541
Összesen :	7788	9269	25297	30116

*Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárához 1899—1907
évek alatt beérkezett köteles nyomtatványok.*

H o n n a n	Nyomtatvány, folyóirat, hírlap		Vegyes nyomtatvány		Színlap	Egy- leveles	Gyász- jelentés
	mű	kötet	mű	kötet			
A budapesti ügyészségtől	14232	17458		131			21431
A kolozsvári és m.-vásár- helyi ügyészségtől	4110	5029	468	1135	1088	61	7587
Összesen	18351	22497	468	1266	1088	61	29018

2. Jelentés az Érem- és Régiségtárról.

Tisztelt Közgyűlés!

Az E. N. M. érem- és régiségtárának 1907 évi működéséről és gyarapodásáról a következőkben van szerencsém megtenni jelentésemet:

Osztályunk életében szerintünk fontos mozzanat volt az a látogatás, a melyet közoktatásügyünk jelenlegi vezetője Apponyi Albert gróf úr ő nagyméltósága 1907 év márczius hó 5-én gyűjteménytárunkban tett. Ő nagyméltósága meggyőződést szerzett ez alkalommal arról, hogy helyiségeink alkalmatlanok és elégtelenek, hogy az ügykezelést mily képtelenül nehézé teszi s amugy is csekély személyzetünk munkáját mennyire devalválja az, hogy gyűjteménytárunk anyaga négy különböző helyen van elhelyezve. Láta, hogy újabb szerzeményű emlékeinknek elhelyeze e tartahatatlan. Engem súlyos betegségem igen nagy sajnálatomra meggátolt abban, hogy ő nagyméltóságát személyesen kalauzolhattam volna, de osztályunk tisztviselői, továbbá egyesületünk főtitkára dr. Schilling Lajos, valamint egyesületünk igazgató-választmányának lelkes tagja dr. Tutsek Sándor országgyűlési képviselő úr, nemkülönben dr. Erdélyi Pál úr egyetemi és múzeumi könyvtár-igazgató, kik osztályunk ügyei iránt mindig oly melegen érdeklődtek, hogy azt részletesen ismerik; — tökéletesen tájékoztatták ő nagyméltóságát azok felől a szomorú személyzeti viszonyok felől is, a melyek nem kevésbbé bénítják osztályunk működését, mint a helyiségek kérdésében fennálló nyomorúságok.

Hogy ő nagyméltósága közvetlen tapasztalatainak meg lesz az eredménye, arra reményt nyújt az az intézkedése is, a melyet az erdélyi múkincsek megmentése érdekében osztályunk javára az 1908 évi állami költségvetésben tett és a melyről alább, mint elvi jelentőségű dologról bővebben fogunk szólni. Az 1908 évi költségvetésben daczára ő nagyméltósága kétségtelen jóakarátának csodálatos módon ismét nem láttuk, hogy az egyetemi ügyosztály eleget tett volna azoknak a megállapodásoknak, a melyek az 1904 év november havában osztályunk tisztviselőinek rendszerezése tárgyában a miniszteriumban jöttek létre és a melyeknek megvalósítása az 1904 december hó 19-én kelt 98792 sz. alatti miniszteri rendelettel indult meg; az 1906 évi költségvetésben

folytatódott, de az 1907 évi költségvetésben már megakadt. Magunknak vagy az egyetemnek ezen — az intézmény életére végzetes megakadásért szemrehányást nem tehetünk, mert mielőtt az 1907 évi költségvetésben e megakadást észrevettük, rögtön fölterjesztéssel éltünk. Ennek következtében egyetemünk bölcsészeti kara az egyetemi tanács útján külön fölterjesztésben kérte e megállapodásoknak folytatólagos megvalósítását s a mulasztás pótlását az 1908 évi költségvetésben. Mikor ezt megállapítjuk tartózkodunk attól, hogy e végzetes megakadásnak okait tovább kutassuk, mert hiszen az egyesület szempontjából csak az lényeges, hogy tudja mikép abban a gyűjteménytárában, amelyre annyit áldozott, amely karakterét megadja s amely olyan végtelenül fontos nemzeti érdekeknek szolgál, végzetes baj van, amelynek megszüntetésére minden eszközzel törekednie kell.

Intézetünk ez évi munkásságát jelzi egyrészt levelezésünk, melyből kitéjük, hogy 677 ügyféllel folytattunk levelezést, valamint abból is, hogy éremtárunkban 14764 darab érmet, tehát a tavalyinál majdnem 5000-rel többet dolgoztunk fel a hozzánk érkezett leletekben. Feldolgoztunk és lajstromoztunk 647 darab régiséget; felásattuk szakszerűen a mezőbándi sírmező második részét; megmentettük a bánffy-hunyadi sírromból azt, ami még megmenthető volt; rendelkezésére állottunk 259 fölvétellel 448 levonatban 26 diapositivussal 15 bel- és külföldi szakembernek és intézetnek. Gyűjteménytárunkból ismertettünk két római feliratos követ és kőtárunknak mind a két termét az Erdélyi Múzeumban és Múzeumi és Könyvtári Értesítőben. Praeparáló műhelyünk dolgozott ez idén vidéki intézeteknek is s végezte az intézet tárgyainak praeparálását. Hogy ez mekkora munka-tömeg, arról csak annak lehet fogalma, aki tudja, hogy egy sírmező föllátása mennyi praeparálni való vas és agyag tárgyat szolgáltat. Mikor munkásságunkról szólok nem mulaszthatom el, hogy az egyesület figyelmét ne irányítsam arra is, amit — épen azon nyomorúságok következtében, amelyekről fenntebb említést tettem — nem végezhetünk el. Ráműtattam arra, milyen munka-tömeg az, amely csak mindennapi folyó munkákból vállainkra nehezedik. Ez megmagyarázza, hogy egyrészt még folyó munkánkat sem tudtuk minden téren elvégezni. Nem tudtuk a mező-bándi leletek hatalmas anyagát leltározni. Nem voltunk még képesek a bánffy-hunyadi sírromból utólag megmentett kosztüm-történeti dolgokat praeparálni és leltározni. Másrészt éremtárunk régi rendezetlen anyagából mindössze a magyar és osztrák csoportokat voltunk képesek rendezni, de persze még ezeknek a csoportoknak tüzetes lajstromozásába sem foghattunk bele. Nem a mi hibánkon múlt az sem, hogy a már tavaly tervbe vett porolissumi ásatásokat meg sem kezdhettük, mert e tekintetben egyesületünk III. vándorgyűlésének azt ígérték, hogy Szilágy-vármegye törvényhatósága a maga részéről is segílyezni óhajtja ezt a vállalkozásunkat. Az illendőség parancsolta tehát, hogy a nemes vármegye erre vonatkozó határozatát be-

várjuk. Hisszük, hogy ez évben meg is jő e határozat és intézetünk munkába kezdhet.

Az érem- és régiségtár gyarapodására vonatkozólag mindenekelőtt csak röviden azt említem meg, hogy gyűjteménytárunk gyarapítására ez idén volt 10980 korona 6 fillér bevételünk s ezzel szemben 14129 korona 10 fillér kiadásunk, vagyis nekem a saját terhemre kellett vennem ez idén is 3149 korona 4 fillér túlkidást, amelyet az 1908-ki bevételeinkből kell fedeznünk; nem is szólva arról, hogy bizonyos tárgyak vételárát különben is az 1908-ki évre kellett az eladók részére utalványoznom. De hisz ezek mind régi bajok, amelyek abból erednek, hogy e gyűjteménytárnak hivatását, megoldandó feladatait sem az egyetem, sem Erdély múltja és jelenlegi viszonyai, sem az egész magyar közművelődés magasabb szempontjaiból a legutóbbi időkhöz nem igen méltányolta senki. Reméljük ma már eljutottunk addig, hogy ezek a fontos szempontok mentül előbb komoly méltánylásra találjanak.

A gyarapodásnak sommás átnézetét nyújtja az a négy táblázat, amelyet jelentésünkhöz mellékelünk s amelyből kitűnik, hogy éremtárunk ajándékokból 429, vételekből 276 darabbal gyarapodott; de kitűnik az is, hogy múzeumi céljainkat milyen nagy mértékben szolgálja az egyetemnek régiségtárunkkal kapcsolatos értesítési és régészeti intézete, melynek gyarapodása szintén múzeumunk gyűjteményét díszíti. Az a gyarapodás, mely az utóbb említett intézetre esik s a melyet II. sz. kimutatásunk tüntet föl a múzeumi gyarapodással együtt a tavalyinál 1210 drb. éremmel többet bocsát ez idén éremtárunkban a tanulmányozók rendelkezésére. Ebből a gyarapodásból az ókori csoportra esik 207 darab, a hazai csoportra 246 darab, a külföldre pedig 757.

III. számú kimutatásunk szerint 647 darabbal gyarapodott régiségtárunk ásatás, vétel és ajándék útján. Ebbe természetesen nincsenek fölvéve a mező-bándi ásatásokból és a bánffy-hunyadi sírrombolásból eredő s eleddig még föl nem dolgozott leletek.

E kimutatások pusztán számszerű adatok, melyek a régiségtári gyarapodásnak csak mennyiségét tüntetik föl; minőségéről az alábbiakban igyekezünk vázlatos képet nyújtani.

Erdélyben, melynek területén a történetírás kezdetét megelőző időknek egyik elég nagy hirre kapott telepe *Tordos* fekszik — az u. n. őskori emlékek felgyűjtésénél és tanulmányozásánál fontosabb feladat alig várhat, akár szakemberre, akár régiségtárra. A tordosi-telep u. i. a melyből boldog emlékü szaktársunknak Torma Zsófia dr.-nak régiségtárunkban őrzött gyűjteménye származik — egyebeket most nem is említve — különösen nevezetes arról az agyagedény csoportról, a melyet a szakirodalomban *szalagos ornamentikának* elnevezett díszítés jellemez. Azok az edények, melyeken ezt a díszítést találjuk, bizonyos — még pedig a leletek segítségével eléggé pontosan meghatározható területen abban az időben lépnek fel, melyben a fiatalabb

kőkori művelődést az első használati fémnek, t. i. a réznek használata már megtermékenyítette. Felléptük után azonban nem mindenik területen élnek egyformán hosszú életet. Néhol átélük a rézkor virágzását, az egész bronz-, sőt a két vaskort is; másutt jóval korábban kivesznek. A nép, mely a szalagos ornamentikával diszített edényeket használta — úgy látszik — nem az első települő Középeurópában s így valószínűleg hazánkban sem s ez utóbbinak területén még egyáltalán nem tájékozódhattunk a felől, hogy az alföldek benépesedése a hegyvidékek felől minő sorrendben, milyen időkben s milyen népek által történt. Hogy a szalagos diszítésű edények népe Erdélyben lakott, azt a tordosi, de egyéb leletek is kétségtelenné teszik, azt azonban még eddig nem láthatjuk tisztán, hogy milyen viszonyban volt e nép egy itteni, esetleg korábban letelepült néppel, hogy meddig maradt itt, bocsátott-e, mikor és merre rajokat stb? Ezeket és ezekhez hasonló kérdéseket a szalagos díszű edények lelőhelyeinek gondos átkutatásával hozhatunk csak tisztába s azért fontos az, hogy ez idén ilyen lelőhelynek bizonyult a szolnok-dobokamegyei Oláhpéntek Petris nevű határrésze; 21 db. agyagedény töredéket gyűjtött innen Roska Márton tanársegéd ur, melyek közt, ezt a sajátos edénycsoportot két jellemző példa képviseli. Az innen gyűjtött töredék anyaga és művezete szerint még három különböző agyagipari csoportra oszlik, a melyek közül csak a legfiatalabbnak, t. i. a római csoportnak kora kétségtelen. Az ezt megelőzők őskori darabok, melyek lehetnek a szalag díszes darabokkal egykorúak, de lehetnek azoknál fiatalabbak is. A periodus, melybe tartoznak, tűzetes helyszini kutatás útján lenne csak megállapítható annál is inkább, mert hiszen, mint fentebb már mondtuk, a szalagdíszes darabok is meglehetősen különböző periodusokból származhatnak.

Az oláhpénteki leletek a Szamos völgyére esnek s ugyane folyó völgyéből szerzett intézetünk ez idén még Kolozsvár határából a kolozsvári Bástya-utcából és Szarvaskendről hasonló leleteket, melyekből azonban a jellemző szalagdíszes edény töredékek hiányzanak.

A Szamos völgyéből most felemlített leletekhez ez idén legnagyobb számban azok az őskori szerzeményeink csatlakoznak, melyek a Marosnak termékeny és mindig gazdag völgyéből erednek. Ezek között azok az ép edények vezetnek, melyeket dr. makfalvi Barabási István úr ajándékképpen Szabéd község határának három különböző pontjáról kapott intézetünk. Ezekhez méltó módon csatlakoznak a Sándor Pál úr ajándékából eredő *mező-bándi* és a Buday János úr ajándékából eredő *maros gezei* leletek, melyek bronzkori edényeket és a halászat meg a házi élet körébe tartozó készségeket tartalmaznak.

Úgy a Szamos, mint a marosvölgyi szerzemények kétségtelenül őskori községek, vagy tanyákról származnak. Ilyen természetű leleteket ez idén még csak a Feketeügy völgyéből szereztünk.

Őskori szerzeményeink másik csoportja szórványos leletek-

ből áll és ezek között a szolnok-dobokamegyei *Noszoly* község Steunyi határrészből származó kőszerszámok vezetnek, a melyeket Schilling Ottó kir. közjegyző ur volt szives intézetünknek ajánlani. Ezek között különösen egy kővésőt kell kiemelnünk, mely azt az Európában és Európán kívül is honos hegyes nyakú formát mutatja, mely az északi kőkorban a konyha hulladék-halmok kora és a kősirok kora közé eső átmeneti időszakot jelzi. Hazánkban a kőkorra vonatkozólag híjával vagyunk a megbízható chronologiai összeállításoknak. Azért a noszolyi példa különösebb jelentőségre azáltal jut, hogy esetleg ily chronologiai meghatározásokra alkalmassá válhat. Nevezetes u. i. hogy ezt a példát, bár anyaga pala, elébb pattingatással nagyolták ki s azután csiszolták, tehát mindenestre olyan átmeneti korból származik, a melyben ez a két előállítási mód együtt élt.

Csallner Adolf úr ajándékából származik az a csiszolt kőszekerce, a melyet a Beszterce melletti *Törpényen* leltek. Ez már a mennyiben még a tiszta kőkorba tartoznék, ott már föltétlenül igen fiatal forma, nemcsak azért, mert méreteire nézve kicsiny, de azért is, mert formája olyan, a mely már réz formákra emlékeztet és így az sincs kizárva, hogy valóban a rézkorban keletkezett.

Egészen a rézkorba vezet bennünket egy réz keskeny véső, melyet Szamosfalván leltek s a mely Széchy Akor dr. úr ajándékából került intézetünkbe. Három darab arany ékszerrel is gyarapodott gyűjteménytarunk, ugyancsak az őskorból, a melyek közül egy azt a szív alakú nyitott karika formát mutatja, a mely a kőkor végén mint a szalagos díszítésű agyagművek kortársa különösen jellemzi az erdélyi és felső-magyarországi bányavidékeket.

A mint a tavaly az u. n. szkytha periodusnak olyan fényes emlékérről tehetünk említést, a minő a Borsapatak völgyéből származó bronz hydria, ugy az idén egy scythia fegyver révén emlékezhetünk meg erről az érdekes és Erdélyt annyira jellemző csoportról. Schilling Ottó közj. úrnak köszönhetjük ezt is. Egy scythia ízlésű vastőr, a melyet *Noszoly* község határában a Goszpodár nevű határrészen leltek. A tör hosszúságra nézve középhelyet foglal el az ural-altáji régiót jellemző bronztörök és a dél-oroszországi vas példák között. Azoknál hosszabb, ezeknél rövidebb, bár ha hiányzó markolatgombját hozzá számítjuk, megüti a déloroszországiak méreteit. Jellemző markolatöve nem mutatja már tisztán azt a szívalakú profilt, a mely úgy az uralaltáji, mint a délorosz példákat jellemzi.

Ime milyen érdekes területekre hívták munkásságunkat ez idén is azok a gyűjtési területünkön előfordult leletek, a melyek a vidéken élő művelt jóakaróink szivességéből intézetünkbe jutottak. Az ilyen formán intézetünkbe került leletek természetesen híjával vannak annak a tudományos jelentőségnek, a mely a szakszerű ásatásokból kikerült leleteknek sajátja, de hát az ilyen ásatásokhoz egyelőre intézetünknek nincs meg a kellő anyagi ereje.

Ha gyűjteménytarunk ez évi gyarapodásának a római uralom

korából származó részét vesszük tüzetesebben szemügyre, úgy találjuk, hogy azok a Balkánról vezető római útnak egyrészt fővonalára, t. i. Porolissum (Mojgrád), Napoca (Kolozsvár), Potaissa (Torda) és Apulum (Gyulafehérvár) területére; másrészt ennek a főútnak Napocától észak-kelet felé kiágazó mellékvonalára (Csicsóvár, Csatáni határ, Szarvaskend, Oláhpéntek és Noszoly), harmadszor ennek a főútnak Salinaetól (Felvinc) észak-keletnek kiágazó vonalára és végül az említett főútnak Apulumtól délnyugati irányban való folytatása mellékére t. i. Sarmisegetuzára (Várhely) esnek. A Salinaetól kiágazó útvonalra eső leletek *Mező-Szengyelről* kerültek elő. Legjelentéktelembbek azok a leletek, amelyek *Porolissum* területéről, részben Szabó György bérlő úr, részben Sebestyén József úr ajándékából kerültek intézetünkbe. Töredékes bronz és üveg tárgyak ezek, amelyek között határozottabb jellege csak egy fibulának van, mely a későbbi római félkorongfejű fibuláknak abból a típusából való, mely észak-európai előképek hatása alatt fejlődött ki és amely a dunai tartományokban és Erdélyben is igen gyakori, míg a Nyugaton igen ritka.

Kolozsvári szerzeményeink közül mindenestre úgy szám, mint jelentőség tekintetében azok a leletek válnak ki, amelyekkel Géber Antal min. fogalmazó úr szíves ajándéka gazdagította intézetünket. Ezeknek a leleteknek értékét erősen fokozza az a körülmény, hogy a tárgyaknak lelőhelyét Géber úr pontosan följegyezte, mert így Napoca egykori topografiájára becses fölvilágosításokat nyújtanak. Az 1895-iki csatornázás alkalmával kerültek napfényre e leletek és az Archaeologiai Értesítő 16-ik kötetében (447—448 lap) röviden hirt is adott róluk az ajándékozó úr. Most kimerítőbb cikkben számolt be róluk, amely hisszük az Erdélyi Múzeum ez évi folyamában helyet fog található. Épen azért itt csak röviden jelezzük, hogy szobrászati anyagából egy bacchikus jelenetet ábrázoló márvány szobor-csoportozat válik ki, melynek fájdalom mind a három alakja csak torsoképen maradt reánk. Ugyanebbe a csoportba tartozik egy női portraitfej homokkőből, egy terrakotta antefixum, mely férfi maszkot ábrázol és egy másik kicsiny női fej terrakottából. Az agyag művek között két egylángú lucerna, két orsónehezék, egy füles bögrécske és egy olvasztó tégely válnak ki. A bronz tárgyak közül egy kulcs, egy állványos edény harangalakú talpa, több bronz tű érdemelnek főlemlítést. De *Kolozsvárról* származik, még pedig a „Kalandosok temetőjéből“ egy római sírkő töredék, melyet Kanyaró Ferenc úr; több kapitel és téglá, melyet az Unió-utca 3. sz. ház helyéről Rehling és Spáda építész úrak ajándékoztak. Ezek felett azonban messze kimagaslik az a terrakottából készült két agyagminta, amelyet Ferenczy Itonka kiasszony ajándékozott gyűjtemény-tárunknak. A két minta a Kornis-utca 1. sz. ház területén került napfényre, még pedig az ajándékozó elbeszélése szerint több hasonló minta társaságában, melyeket azonban a találok szerre hánytak. Ez a dolog nagyon valószínű, mert az ajándékozótól

megmentett minták kétségtelenül olyan fazekasnak (figulus) műhelyéből kerültek, aki finomabb munkák előállításával foglalkozott, tehát csakugyan több ilyen mintára volt neki szüksége. Ez különben abból is kiviláglik, hogy az intézetünkhöz jutott két minta nemcsak nagyság, de művészi kivitel szempontjából is nagyon különböző. Az egyik nagyobb és egy harcos képét mutatja sisakkal, kerek paizszal s előtte palmaággal. Ennek munkája durva és egészen provincialis jellegű. A másik kisebb és egy kút mellett lefolyó jelenetet mutat elég magas domborműben. Ennek kivitele annyira jó, hogy a II.—III. század akármelyik itáliai, egyiptomi, syriai vagy pontosmenti műhelyének sem válnék szégyenére. Reméljük, hogy a két mintáról lesz alkalmunk máskor még bővebben is szólni, de annyi bizonyos, hogy római csoportunk igen szép gyarapodását képezik s az ajándékozó kisszony nagy hálaára kötelezte le intézetünket.

Potaissáról és *Apulumból* hatalmas gyarapodásban volt része római csoportunk ékszertárának. *Potaissáról* szereztünk egy ezüst pecsétlő gyűrűt carneol intaglioval, melynek vésete lebegő Victoriát mutat. Továbbá egy rovátkos ezüst gyűrűt és végül egy pár hurkos fülű arany függőt.

Apulumból egy arany babérkoszorút, illetve annak 37 többé-kevésbé ép levelét és annak az aranyszalagnak egy részletét, amelylyel a levelek szárait takarták be. A koszorú levelei felváltva kettős, hármas és négyes levélcsoportokat alkotnak, mely utóbbiakban a nagyobb levelek kisebbekkel váltakoznak. Ugyanonnan szereztünk négy, a tordaiakhoz hasonló aranyfüggőt, továbbá egy másik párt, mely az előbb említetteknek gömbös díszítésű változata, egy harmadik párt, mely ugyane típusnak teljesebb alakja, azaz hurkosan sodronyra fűzött gyöngyös csüngője van. Szereztünk egyet, mely hurkos munkában kivitt, farkába harapó kígyót példáz, egy más párt négyszegletű foglalásba tett kék üveggel; egy hatodik párt üveg és drágakő díszítéssel abból a típusból, amely hazai népvándorlás-korunk keszthelyi csoportjának előképe; egy hetedik párt gömböcs-gulás díszítéssel, mely hazai népvándorlás-korunk u. n. avar csoportjában leli folytatását. Ugyaninnen szereztünk egy arany gombostűt fejében tejopál kameoval; egy spirális csavarodású arany karperecet, két ékkő-utánzattal díszített arany gyűrűt; kilenc darab arany gyöngyöt; egy vésett arany szalagrészletet; egy filigranos díszítésű kupalakú arany gyöngyöt és egy ékkövekkel, meg igaz gyöngyökkel díszített arany nyakláncot. Hogy a most említett leletek milyen gyarapodást jelentenek régiségárunkra nézve, azt az a körülmény is megmondja, hogy maguknak ezeknek a szerzeményeknek száma ötszörte nagyobb, mint eddigi összes római arany tárgyainkké.

A *csicsóvári*, *csatáni*, *szarvaskendi* és *oláhpénteki* leletek csupa őskori telephelyekről származó római kori cserepekből állanak és így meglehetősen bizonytalan nyomok, amelyek további tanulmányozásra várnak. Ilyen bizonytalan nyom az

az ólom gyűrű is, amelyet *Noszoly* község Goszpodár nevű határ-részből ajándékozott intézetünknek Schilling Ottó kir. körjegyző úr.

Sokkal érdekesebb a *mezőszengyeli* lelet. Tömör ezüst nyakperec (torques) ez, amely külső megjelenésével azokra a gazdag tartalmú ezüst leletekre emlékeztet, amelyekben rendszeren fibulákat, láncokat, nyakpereceket stb. találunk a római köztársaság végéről és a császárkor legelejéről származó ezüst érmek társaságában. Sajátságosan ez a nyakperec inkább a délorosz sírokból ismert nyakperecekre emlékeztet bennünket, semmint a most említett gyűjtélkes ezüst leletekben előforduló nyakperecekre. Ez utóbbiak u. i. mindig több sodronyból fonottak, míg a mezőszengyeli példa prizmás pálcából csavart és csak a fölületére alkalmazott vésetek őrzik rajta a több sodronyból csavart példának emlékét. Tekintve azt, hogy a nyakperec viselet minden valószínűség szerint a Fekete-tenger menti szzytkáktól terjedt a nyugoti népekhez, nagyon valószínű, hogy a szengyeli példa azoknak a szarmata törzseknek a hagyatékából való, akik a Krisztus születése körüli időkben szintén a Fekete-tenger mellékéről nyomultak be Erdély területére.

Sarmisegetuzából egy vízvezető agyagcső került gyűjteményünkbe.

Ha ezek a leletek, mint szórványosan bekerültek, ennyi érdekes szempontot toltak előtérbe; képzelhető, hogy mennyi tanulmányt és igaz okulást nyertünk annak a hatalmas sírmezőnek folytatólagos fölásatásából, a mely *Mező-Bándon* Maros-Tordamegyében már tavaly foglalkoztatott bennünket. Sándor Pál földbirtokos, bankigazgató úrnak, a ki e sírmező fölásatását a legnagyobb mértékben lekötélvező módon tette lehetővé, mindenha nagy hálára lesz lekötélvezve szaktudományunk. Az ásatásokat vezető Kovács István osztály archeologus úr föladata lesz az, hogy a mezőbándi leleteket behatóan ismertesse. Mi itt csak annyit mondunk el róluk, hogy e sírmezőben a római idők alatt, vagy közvetlenül a római uralom megszűntét követő időkben Erdély területén élt kézműves népek temetkeztek, a kiknek sírjait kifosztották ugyan vagy egykorú, vagy a népvándorlási kor elején élt sírablók, azonban ezek csak az értékesebb dolgokat vitték el a sírokból; a rájuk nézve értéktelen szerszámokat, agyagműveket stb. ott hagyták s ezek most rendszeresen fölásva régiségtárunk gyarapodására és igen értékes tanulságul szolgálnak.

Fegyvertárunk gyarapodása a modern időköt megelőzőtt időkötől csak egy husszita vas nyílhegy, meg egy XV. századbéli vas sarkantyú taraja, a melyeket Schilling Ottó kir. közjegyző úrtól kaptunk ajándékba. Értékesebb e nemű újabb kori gyarapodásunk. Enyetér Ferencz csendőr ezredes ur ugyanis a m. kir. csendőrségnél most használatból kimenő teljes fegyverzettel ajándékozta meg intézetünket. Fegyvertárunk löfegyver sorozata az első gyűjtőtűs puskáig terjedt, Enyetér úr ajándékával most ez a sorozat közvetlen folytatását megnyerte. Ha még egy 1821-es évszámmal

jelzett szarú löportartót fölemlítünk és egy 1848—49-es lovassági vaskardot — mely utóbbiak vételekből származnak — akkor e csoport gyarapodását ki is merítettük.

Ha szép gyarapodásról számolhattunk be római kori csoportunknál, úgy egyenesen bőségesnek mondhatjuk annak a csoportunknak a szaporodását, a mely múzeumunkat az erdélyi magyar állam történelmi múzeumává teszi, vagyis a specifikusan erdélyi emlékekét. Ez a gyarapodás *ipartörténeti csoportunkra* esik és nemcsak azért örvendetes, mert mint gyarapodás szellemi és anyagi tökélet képvisel, de azért is mert a gyarapodásnak ebben a részében *két olyan elvi álláspont bontakozott ki ez év folyamán* diadalmasan, a melyek az Erdélyi Nemzeti Múzeum rendeltetésének helyes felismeréséről tanuskodnak és a jövőt egyszerre biztató színben tüntetik föl.

Az egyik álláspont diadalra juttatása egyesületünk igazgatóválasztmányja tagjának, a *kolozsvári rom. kath. egyházközség* fennkölt szellemű *plebánosának dr. Hirschler Józsefnek* érdeme, a ki keresztül vitte, hogy azok a művészettörténelmi és történelmi becsű régiségek, a melyek a mondott egyházközség tulajdonában voltak, az egyházközség tulajdonjogának sértetlen főtartása mellett múzeumunk régiséggyűjteményében helyeztetek el. Fontos lépés volt minden esetre, a melyből haszon és áldás terjed úgy nemzeti intézményünkre, mint a letéteményezőkre. Ez utóbbiaknak tulajdonjoga sértetlenül fennmarad. Azt az ő nevükhöz fűződő dicsőséget, hogy ezeket az emlékeket mind máig megőrizték, intézetünk örökre hirdetni fogja, mert e tárgyakat mindörökre a letéteményező neve alatt állítja ki. A nemes letéteményezőket fölmenti az őrzésnek a mai viszonyok között megnehezedett gondjai alól. E történelmi és művészi becsű tárgyakat kivonván a napi használatból és szakszerű kezelés alá adván azokat, fennmaradásukat újabb és komolyabb biztosítékokkal erősíti meg s így a mai viszonyok között a leghelyesebb módon folytatja a megőrzésnek azt a nemzetfőtartó munkáját, a melyet tulajdonképen eddig is teljesített. Múzeumunk a közönség elé tárhatja ezeket az emlékeket, hogy az a múltak dicsőségéből erőt mérítsen a jövő küzdelmeire, hogy hozzá szókván a széphez, izlése nemesedésével lelke is magasabbra emelkedjék. Iparosainknak rendelkezésére bocsáthatja, hogy a holt rajzok helyett eleven valóságról tanulmányozzanak és fejleszthessék iparművészetünket arra a fokra, a melyen az a versenyt megállhatja.

Ez a letét át nem vett részében múzeumunk könyvtárát fogja gyarapítani. Átvett része első sorban az ötvös-művesség emlékeit, második sorban a textilművészetét, harmadszor a fafaragás és bútorigar s végül a festészetét gyarapítja; mindezek pedig egyúttvéve egyháztörténelmi csoportunknak szolgálnak díszére. Az ötvös-művek közt egy profanus célokra szolgáló aranyozott ezüst talpas billikomot kell először említenünk, a melyen mestere az öntést, trébelést és vésűzést egyképen alkalmazta, hogy művének hatását emelje. Pohara hosszúkás henger alak, a mely forma intézetünk

gyűjteményében eddig nem volt meg. Egészben az ötvös-műveknek ahhoz a csoportjához tartozik, a melyet intézetünkben a nagyteremi ev. ref. egyház pohara képviselt eddig. Édes mienk minden vonatkozásában az a zománcos, aranyozott ezüst kehely és patenája, mely e letét második darabja. Zománc művei a XVIII. század második felében Erdélyben oly pompás műveket alkotott festett zománc munka, mely növényi ornamentikájával a legszorosabban csatlakozik ahhoz az ornamentikához, a melynek túlduzzadó levél és virág formáival az erdélyi kőfaragásban épen úgy találkozzunk, mint az itt készült domború himzéseken. Érdekes, hogy míg ezeket a növényi motívumokat bámulatraméltó bevégeztséggel kezeli e kelyhen az ötvös, addig a figurális zománc-dísz szinte gyermekesen élhetetlenül.

A textil-művészeti csoportban hadd említsem először azt a négy darab pluvialet és négy darab dalmaticat, a melyeknek a XVIII. század második feléből származó domború selyemhímzése annyira erősen össze függ a most tárgyalt kehely zománc műveinek stylusával, hogy kétségtelenül ugyanaz a plebános készítette ezeket is, a ki a kehelynek donatora volt t. i. Biró János. Ebből a nemből szerzett már intézetünk egy csulát és egy kehelytakarót (velum calicis) úgy, hogy ezekből a tárgyakból annak idején már egy igen szép egyháztörténeti interieurt állíthatunk ki. Tetézi mindezeket tizenegy selyem és skófiium hímzésű antependium és kisebb terítő, a melyek annak idején igen vonzóvá fogják tenni gyűjteményünk képét.

Az asztalos-ipari és fafaragási csoportba tartoznak egy csúcsvés ízlésű kemény fa szekrény, egy hasonló ízlésű kórus-szék, három darab barokk-oltár s egy ugyanilyen ízlésű dombormű.

Képtári anyagot képez egy vászonra festett kegykép.

A másik fontos elvi álláspont az, a melynek érvényre juttatásáért a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak nagyméltóságú Apponyi Albert grófnak tartozunk köszönettel, a ki méltányolván azt a nagy veszteséget, a mely abból származik, hogy hazafiatlan lelkű kűfárok külföldre cipelik hazai műkincseinket; ennek meggátlása végett érem- és régiségtárunk részére tíz ezer koronát vett fel erdélyi műkincsek megvásárlására az 1908 évi költségvetésbe. Ebből az összegből fogjuk törleszteni egy *Sebastian Hann*-féle domborműves aranyozott ezüst serleg vételárát, a mely rendes javadalmunkból és állami segélyünkben ki nem kerülne. Ime e második fontos elvi állásfoglalás bejelentésével egyúttal szólottunk már az ötvös-művészetre vonatkozó ez évi szerzeményeinknek egyik darabjáról, a mely épen nem áll magában, mert hogy mindjárt a legrégebbről kezdem: igen nemes ízlésű aranyozott ezüst kelyhet a hozzá tartozó patenával szereztünk a XV századból. A XVII századból ered egy pikkelyes ev. ref. egyházi úrvacsorapohár, továbbá egy aranyozott ezüst talpas billikom és végül egy aranyozott ezüst óv. A XVIII század pompázó ízlését dicséri egy anyozott ezüst, zománccal és ékkövekkel borított mellboglár.

Ipartörténeti csoportunk gyarapodásáról megemlékeztem már, mikor a kolozsvári róm. kath. egyházközség letétjéről szólottam. Azok a csúcsíves ízlésű emlékek, a melyekről ott említést tettem, kiegészítést nyernek három, a XVI századból származó csúcsíves faragásokkal díszített asztalban. A XVII századból származik egy diófa láda, a melynek felületét szintén faragott díszítmények borítják. XVII századbeli enemű emlékeink legpompásabb darabja az a faragott és festett oltár, a melyet vétel útján a szent-erzsébeti ág. ev. templomból szereztünk. Ha a kiállításra megfelelő helyünk lesz, úgy hogy ez az oltár teljes szépségében érvényesülhet, kétségtelenül egyik legvonzóbb és legtanulságosabb darabja lesz régiségtárunknak. XVIII századbeli gyantározott bútorainkat szaporítja egy szószék, egy fenyőfa szekrény, melyeket vétel útján és egy másik 1793-ból származó fenyőfaszekrény, a melyet Sombory Lőrincz úr ajándékából szereztünk.

Özv. Kovács Istvánné hagyatékából kaptunk ajándékol az örökösöktől tiz darab XIX századbeli réz konyhaedényt.

Gróf Kúun Gézané ő nagyméltósága pedig tizenhat darab XIX. századbeli ezüst lószerszám boglárral gazdagította ezt a csoportunkat.

Kosztüm-történeti csoportunkra igazán remek gazdagodás várt ez évben, mert a *bánffy-hunyadi ev. ref. templomban* egy kriptára akadtak, amelyben a XVI század második feléből, esetleg a XVII elejéről származó, úgy látszik egy férfi, egy nő és egy gyermeknek koporsója foglalt helyet. Bánffy-Hunyad igazán csak egy futamodásnyira van Kolozsvártól. És az egész városban nem akadt egy ember, aki régiségeket látván maga előtt, értesítette volna arról régiségtárunkat. Ellenben összegyülekezének és a szerencsére jó állapotban lévő temetkezéseket összetúrták, az elhunytak ruháit kihajigálták és miután elosztóznak azon, ami fényes és csillogó volt, kijelentették az írástudók, hogy az egész haszontalan lom, a mit vissza kell hányni. Még jó szerencse, hogy bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztályunk választmányának egyik kolozsvári tagja véletlenül Bánffy-Hunyadon volt s ez hírt kapván a rombolásról, másnap értesített bennünket. Így történt, hogy a leletnek mégis utána nézhettünk és a visszahányt ruhaneműeket újra kiszedegettük. Egy keleti erős selyemből készült teljes női felső-ruha, mely a barbár módon történt kiszedést és újolagos visszahányást, fa, téglá és vakolat töredékek közé keveredést meg az újra való kiszedést úgy kiállotta, hogy még most is van reményem lehetőleg teljes épségben való restaurálására; — legjobban mutatja, hogy minő jó állapotban volt mellékleteket tettek tönkre a sírrombolók. Az a kicsiny zománcos arany boglár, a melyet Ignác Károly tiszteletes úr volt szíves megmenteni, meg az a síma arany függő, amit magam vettem ki a hajfonatok közül mutatja azt, hogy az osztoszkodás mi fölött történhetett. Két esztendővel ezelőtt dr. Apáthy István, gróf Bánffy Miklós, dr. Tutsek Sándor és magam mentünk ki Bánffy-Hunyadra s ott az E. M. E.

fiókját megalakítottuk. Dolgunk végeztével eltávoztunk. A fiók működéséről többet nem hallottunk, csak mintegy félv év múlva hallottuk a hírt, hogy Bánffy-Hunyadon arra a meggyőződésre jutottak, hogy ott múzeumegyesületi fiókra szükség nincs.

Valóban nehéz kötelességet teljesítettünk, mikor gyűjteményünk életének erről az epizódjáról beszámoltunk, de meg kellett ezt tennünk, mert meg vagyunk győződve, hogy e dűlás részesei nem tudták, hogy mit cselekesznek, s nem szeretnénk, ha ez a nemtudás a jövőben is és másutt is ilyen pusztításokat okozna.

Építészeti és szobrászati csoportunk gyarapodásából ki kell emelnünk mindenekelőtt azokat az emlékeket, amelyeket Rehling és Spáda építész úrak ajándékoztak az Unió-utca 3. sz. házból. Ezek közt egy 1586-ból származó kőajtókeret részletei a legjobbak, amelyek ha nem is olasz mestertől erednek, de mindenesetre olyan hazaitól, aki olasz mustrakönyvek után dolgozott.

Kolozsvár sz. kir. város közönségének ajándékából jutott intézetünkbe a Magyar-kapú 1794-ben készült felírat, továbbá a hidutcai torony-kapúnak 1477-ből származó felíratos köve, egy domborműves sírkő 1691-ből, végül Telegdi Mihály és Angyal Borbála felíratos sírköve 1800-ból és a sétatéri malom építésének emlékére készült felíratos kő 1834-ből.

Szobrászati csoportunknak szép gyarapodását képezi Fadrusz János mesternek Mária Terézia arcképét ábrázoló márvány domborműve.

Képtárunk szerzeményei közül csak egy XIV—XV századbeli fára festett madonnát említünk.

Kegyeleti csoportunkat gróf Kuún Gézá né ő nagyméltósága volt szíves különösen nagynevű férjére vonatkozó emléktárgyakkal gazdagítani. Egyébként birjuk ő nagyméltósága ígéretét, hogy egy az Erdélyi Nemzeti Múzeumban berendezendő gróf Kuún Géza-szoba számára az elhunyt nagynevű tudós szobaberendezését és emléktárgyait át fogja engedni, ami bizonyára nagy mértékben fogja emelni múzeumunknak erkölcsi tőkét.

Ugyancsak ennek a csoportnak képezi értékes gyarapodását az az 1848—49-ki III. osztályú katonai érdemjel, melyet nagynevű elnökünk *Esterházy Kálmán* gróf úr önméltósága érdemelt ki hazánk szabadságáért hulló vérével a legutóbbi szabadságharcunkban. Ezt, valamint a hozzátartozó adományozó okmányt elnökünk ő méltósága ajándékából kapta osztályunk.

Végül három író toll és tollszár Ő Felsége, a király kolozsvári látogatásainak emlékét őrző ez idei szerzeményeink közt. Az egyiket 1895 szeptember hó 22-én a Bánffy-féle palotában, a másikat 1887 szeptember 24-én, a harmadikat pedig 1895 szeptember 22-én használta Ő Felsége. A legelső Móricz István kir. járásbíró úr, a két utóbbít pedig egyetemünk nagyságos rektora szolgáltatta be gyűjteménytárunkhoz.

Korábbi jelentéseimből ismeri a tisztelt közgyűlés azt az odaadó buzgalmat, amelyet dr. Orient Gyula úr évek óta fejt ki

abból a célból, hogy a *magyar gyógyszerészeti múzeumot* osztályunk keretében megvalósíthassa. A nagyérdemű doktor úr buzgalma ez idén sem csökkent és az ő ajándékából 13 darab állvány-edényt az 1720-ban alapított „Oroszlán“-hoz címzett segevári, továbbá 12 darab állvány-edényt az „Egyszarvúhoz“ címzett kolozsvári gyógyszerertárból, valamint még más két darab régi állvány-edényt kaptunk. Ezeken az ajándékokon kívül azonban ő volt szíves közvetíteni egyrészt Bokor Dezső pozsonyi gyógyszerész úr nagybecsű ajándékát az 1500-ban alapított „Vörös-rák“-hoz címzett pozsonyi gyógyszerertárból származó 26 darab állvány-edényt, valamint Polgár Gyula pozsonyi gyógyszerész úrnak szintén igen becses ajándékát az 1802-ben alapított „Magyar korona“-hoz címzett gyógyszerertárból származó négy darab részben gyógyszerészeti, részben történelmi munkát (mely utóbbit osztályunk a könyvtárhoz tette át) és két darab mozsarat.

Hátra volna még, hogy megemlékezzünk *néprajzi gyűjteményeink* gyarapodásáról, a melyet a IV számú táblázatos kimutatásban a vegyes rovat alá tettünk. Ez a csoport, mint korábbi jelentéseimből méltóztatik tudni, már pár éve képezi rendszeres gyűjtésünk tárgyát és örvendetes eredményképen jelenthetem, hogy ez idén is 33 darab pontosan megfigyelt gyűjteménytárggyal szaporodott.

A milyen szomorú képet nyújt a bánffy-hunyadi sírrombolás esete, olyan vigasztaló azoknak a lelkes és igazán mívelt honfiaknak és honleányoknak sora, akik ajándékaikkal járultak intézetünk céljainak megvalósításához. Igazán fájó gondolat, hogy míg oly sokan, mint a mennyien ez idei ajándékozóink vannak csak egyes köveket voltak képesek hordani nemzeti múltunk vagy hazánk régibb történetéhez, addig egyetlen pusztítás meg tudott semmisíteni hazai kosztüm-történetünkben egy teljes ensemblét. De hát rombolni mindig könnyebb volt, mint építeni s a mennyivel nehezebb az építők szerepe, annyival nagyobb hála és elismerés illeti meg őket. Osztályunk ez idei ajándékozóinak, buzgó építőinek neveit ide jegyzem. Örökítse meg e neveket évkönyvünk is, a mint megörökíti azokat osztályunk, a mely közgyűlésünk alkalmából is őszinte háláját és köszönetét teljes lelkéből fejezi ki.

Ajándékozóink névsora a következő :

Ág. ev. egyházak., Szenterzsébet	Bartha Géza
„ „ lyceum, Pozsony	Beczka Lajos
Balassa János	Beke Zoltán
Balla Gábor	Belv. plebánia-hivatal, Kolozsvár
Balogh Árpád	Benedek András
Barcza Andor	Bikali János
Dr. Barabási István	Biró Pál

Bodolla György	Kovács Ede
Bokor Dezső	Özv. Kovács I.-né sz. Dézsy Amália
Bónya Ferencz	„ István
Bór János	„ Lajos
Borsodmiskolci Múzeumegy.	„ Zoltán
Borsos Kálmán	Özv. gr. Kúun Gézáné
Bölonyi Erzsike	Lászlóffy János
Buday János	Leitner Sámuel
Csallner Adolf	Lévay Gyula
Csernó István	Lönhart Ignác
Czikó József	Dr. Lőte József
Demeter István	Magoss Irén
Derzsi Ödön	Mandel Mór
Dobay Jenő	Májér Sándor
Dobray Sándor	Mártonffy Zs. József
Domján Péter	Mátyás András
Egyetemi könyvtár, Kolozsvár	M. kir. miniszterelnök
„ Tanács, „	Móricz István
Enyetér Ferencz	Muhay Károly
Dr. Erdélyi Pál	Nagy Kálmán
Gr. Esterházy Kálmán	Nesselfeld Ferencz
Ferenczy Ilonka	Dr. Orient Gyula
Dr. Finály Gábor	Pauer Elemér
Fodor Miksa	Perhaitia Olivér
Fosztó András	Pogány Lajosné
Dr. Gámán Béla	Polgár Gyula
Dr. Géber Antal	Rehling és Spáda
Glück Lázár	Reimann Árpád
Dr. Gócs Jenő	Reznek Mihály
Grünblatt Benő	Roska Márton
Grünwald Dezső	Sáhin László
Gunesch Árpád	Sándor Pál
Özv. Hirsch Májerné	Schilling Ottó
Hirschfeld Ármin	Sebestyén József
„ Tibor	Semmelweiss-emlék bizottság
Izsák Sámuel	Simonffy Rózsika
Jakab Károlyné	Sombory Lőrincz
Jakabházy Ferencz	Straucz Lajos
Jendrusák Andor	Szabó Irma
Jónás Kálmán	Szabó György
Br. Jósika Aladár	Szabó Márton
Kanyaró Ferencz	Özv. Szacsva Pálné sz. Szotyori A.
Kerekes János	Dr. Széchy Ákos
Kholen Ferencz	Székely Imre
Kiss Albert	Dr. Szombathelyi Gábor
Klein Simon	
Kohn Hilleh	
Kont Vilmos	

Szövérdífy Andor
Udvari Kálmán
Váncsa István

Városi Tanács, Kolozsvár
Dr. Veress Endre
Zöld János

Ezekben előterjesztvén jelentésemet, mikor annak szíves tudomásul vételét kérem, maradtam

Kolozsvár, 1908. jan. 15.

A tisztelt közgyűlésnek

alázatos szolgája

Dr. Pósta Béla,
igazgató.

I. Az Erdélyi Nemzeti Múzeum éremtárának gyarapodása

	Ókori						Középkori											
	Folyó			Emlék			Összesen	Folyó			Emlék			Összesen				
	ar.	ez.	br.	ar.	ez.	br.		ar.	ez.	réz	ar.	ez.	réz					
Külföldi	Ó-görög						13											
	Római						163											
	Hazai	Byzant.																
		Magyar																
	Osztrák	Erdély																
		Dalmát																
		Osztrák						1										
		Steier																
		Karinthia																
		Tirol																
		Cseh																
	Külföldi	Morva																
		Osztr. Szil.																
		Szerb.																
		Török																
		Új-görög																
		Olasz																
		Pápai																
		Francia																
		Belga																
		Angol																
		Dán																
	Német	Svéd																
		Németalföld																
Német bir.																		
Porosz Brand.																		
Bajor																		
Szász																		
Orosz																		
Lengyel																		
Rumén																		
Svájc																		
É.-Amerika																		
Egyéb																		
							176						1					

1907. évben ajándékokból.

Újkori										Dan-tus			Plaquette		Pa-pir pénz		Játék pénz		Reklámbarca	Kegyeleti	Végösszeg									
Folyó					Emlék					Összesen	bronz	réz	más	össz.	arany	ezüst	bronz	összes.	összes	br.	s. r.	más f.	Reklámbarca	Kegyeleti	Végösszeg					
ar.	ez.	nik.	r.	br.	más	ar.	ez.	nik.	br.																	r.	más			
																										13				
																										163				
18			20	14		1	1		4	4	2	64		3	3		1		1	8		8				76				
3					2							5														5				
37	1		6	14																3		3				62				
2												2														2				
			7		2																					9				
			7																							7				
			1																							1				
			3		2																					5				
			1																							1				
			1		7											1	1									9				
			1		1						2															4				
			1		7																					10				
			1		3											1	1							2		6				
																										2				
					2																					1				
					1																					1				
			6	1	1	3				1	1	13											6	1		20				
			1		1						1	3														3				
					1							1														1				
					5							5														5				
			5									6														6				
			9	1	1							1		1	1											13				
			1																							1				
					1																					2				
																										2				
											222				6			1			11			8			2			429

IV. Az E. N. M. régiségtárának gyarapodása az 1907 évben.

Anyag	Beszerzés módja	c s o p o r t											Összesen	Főösszeg			
		Óskori	Görög	Római	Népvándorláskori	Fegyvertári	Közép- és újkori ötvösművek	Costume	Ipartörtéreti	Architektonikus és scultúr	Kegyeleti	Kép-rajz- és festménygyűjt.			Gyógyszer-tári	Vegyves	
Arany	ásatás* vétel ajándék	3		33												36	36
Ezüst	ásatás* vétel ajándék			1 2			7 2	2 1				1			3	13 6	19
Réz	ásatás* vétel ajándék	1						8 20							12	8 33	41
Bronz	ásatás* vétel ajándék	1 2		14				3 1							1	3 1 18	22
Vas	ásatás* vétel ajándék	1		1		1 13		22 1 19							2 15	22 4 49	75
Kő	ásatás* vétel ajándék	4		7						1 28				2	1 5 46	2 46	48
Agyag	ásatás* vétel ajándék	13 71		38				2 7						1	15 117	132	
Fa	ásatás* vétel ajándék													23	23	23	
Üveg	ásatás* vétel ajándék													8	8	8	
Egyéb	ásatás* vétel ajándék	5 5		13		1 1		7 20 18	1				5	4 42	22	35 64 171	7 65 243
Összesen	ásatás* vétel ajándék	22 84		34 75		2 14	7 2	40 25 66	1	1	28	1	6	4 42	56	41 136 471	
Főösszeg		106		109		16	9	131	29	6	46	56	138		647		

* Csak a feldolgozott ásatások mutathatók ki e helyen.

3. Jelentés az állattárról.

Sajnos, nem teljesülhet a tavalyi jelentésemben kifejezett az a reménységem, hogy a Tisztelt Közgyűlés elé most terjesztendő jelentésem az ulolsó legyen, amely még a Mikó-féle nyaralóban elhelyezett állattárról szól.

Az építkezés június eleje helyett, hivatalos formaságok miatt, csak augusztus közepén indulhatott meg. Bár a váratlanul sok földmunka, mielőtt a tulajdonképeni építéshez foghattak volna, egy hónapnál tovább tartott, az épület, hála a december közepéig kedvező időnek, mégis eljutott a második emeletig; és, mivel mindenik emeletet összefüggő vasbetonréteg takar, az elkészült emeletek, az alagsor, a földszint és az első emelet, kivéve az utóbbiból két termet és két szobát, tető alá is kerültek. Csak egy hónap kellett volna még, és tetőzetestől elkészül az egész intézet. Ha, amint reméltem, június elsején kezdheik vala, október közepén hozzá foghatnak a vakoláshoz és azt a hideg idő beállta előtt el is végezheik. Az épület az idei egész télen és nyáron át száradhatott és az ősszel belé költözhetünk volna. Így most meg kell várni a régi helyiségekben, valósággal lehetetlen állapotok között, még egy telet!

Azt hiszem, nem kell sokat bizonyítanom, hogy az állattár élete az 1907. évben is csak tengődés lehetett. Minden helyisége raktárszerűleg tele van zsúfolva; amennyire, az egy kivételével, nem fűthető múzeumi szobák (nem termek!) hőmérséke engedi, mindenikben állandóan dolgozunk a költözés előkészületein. Az állattárt tehát csupán a nyári szünet elején nyíthattuk meg rövid időre a közönségnek, amely akkor is csak igen kis részét láthatta fiókokban és mindenféle ládákbán összezsúfolt kincseinknek.

Hogy belőlük az érdeklődőknek valamit mégis megmutathassak, rendeztem az állattani intézetben a múlt tél folyamán három bemutató előadást. Főleg a napolii öböl állatvilágából raktam ki a tantermemben rögtönzött emelvényen minden alkalommal egy-egy gyűjteményt és annak bemutatását rövid, népszerű magyarázatokkal kísérem. Először „Örök vándorok“ címen a tenger lebegő (pelagicus) állatvilágát mutattam be; másodsor, mint „A tenger igazi munkásait“, azokat az állatokat, amelyeknek haláluk után megmaradó mész- vagy kovaváza, évszázadokon át fölhalmozódva a tengerfenéken, hatalmas rétegekké, kőzetekké tömörül és így a föld kérgének alakulatában is szerepet játszik. Mint ilyeneket, főleg a coralliumoknak változatos féleségeit mutogattam

meg hallgatóimnak. Az első két előadás után meggyőződtem róla, hogy nagyon is sokat, nagyon is sokfélét akartam mutatni abbéli igyekezetemben, hogy kincseinkből minél többet föltárjak. Így sok tárgyra nem jutott magyarázat, és az, amire jutott is, nagyon futólagos volt; több nem tellett annyi időből, amennyiig hallgatóim figyelmének ébrentartását remélhettem. Harmadik előadásomat „Tengeri csillagok“ címen már jóval szűkebb körre, a tengeri Tüskésbőrűekre szorítottam; de még ez a kör is túlságosan tágának bizonyult. Azt hiszem, általa is leginkább azt a meggyőződést érleltem meg Kolozsvár művelt közönségében, hogy állattárunk valóban gazdag, hogy nagyon sok szép dolog van benne és hogy jó volna, ha azt a sok szép dolgot nemcsak kivételes alkalmakkor láthatnák. Ez a méltó kívánság, melynek kifejezésére a közönség minden alkalommal nemcsak tantermemet, hanem intézetemnek minden odanyúló mellékhelyiségét is, ahonnét csak valamit is lehetett látni vagy hallani, zsúfolásig megtöltötte, mához két évre talán már csak mégis teljesülni fog.

Egyebekben nagyon rövidre foghatom az állattár múlt évi életének és működésének ismertetését, mert voltaképen csak utalnom kell az idén is arra, amit tavaly mondtam. Készültünk a költözködésre és közben gyarapítottuk az állattár állományát, amelynyire anyagi erőnktől, időnktől és munkánktól tellett.

Ami a költözködés előkészületeit illeti, két fő teendőnk volt. Az egyik, újra számba venni és az eddigi nem egységes, nehezen kezelhető, valamely adott speciesnek a gyűjteményben fölkeresésére egyáltalában nem alkalmas régi leltáraknál jobban lajstromozni az állattár anyagát. Ebből a célból a múlt évben az eddiginél nagyobb erővel folytattuk egy olyan cédula-katalogus elkészítését, amely betűrendben és olyan szerkezettel, mint egyetemi és múzeumi könyvtárunk új cédula-katalogusa, külön cédulát juttasson a gyűjteményben meglevő minden egyes rendszertani fajnak és azon jelezze a fajból meglevő példák számát, lelőhelyét és helyét a gyűjteményben, vagy a gyűjteményben való fölhasználásának módját. Tekintettel arra, hogy gyűjteményünk, a még végleg meg nem határozottakat is beleszámítva, sok ezer fajt tartalmaz és hogy ennek megfelelően ugyancsak ennyi ezer cédulát kell írunk és ezeket a cédulákat, mivel a gyűjteményben ugyanegy fajnak különböző időből, különböző helyekről származó és ma különböző tartókban, az adott hely szerint szétszórt példái vannak, meg annyiszor újra kézbe kell vennünk és rájuk följegyeznünk az illető fajokra vonatkozó adatokat: nem csodálható, hogy ehhez a munkához sok gyakorlatra, nagy beletanulásra és huzamos időre van szükség, tehát minél több emberre is volna szükség. Az állattárnak azonban csak egy alkalmazottja van, Fűhrer Lajos. Így kénytelen voltam, az igazgató-választmány jóváhagyásával, az állattár javadalmazásának terhére, hallgatóim közül alkalmazni a tőlünk telhető szerény tiszteletdíjért, egyes arra való és vállalkozó urakat, nevezetesen Gelei József végzett tanárjelöltet,

Mátyás Jenő és Boga Lajos tanárjelöltekét. Megfeszített munka árán az idén talán el is készülünk a lajstromozással.

Másik fő teendőnk a költözködés előkészületei közben, a jelenleg alkalmatlan, alig szállítható módon elhelyezett tárgyainkat alkalmasabb tartókba rakni. Hogy ebből a teendőből csak nagyon keveset végeztünk el, annak száz és egy oka közül csak egyet említek föl, azt, hogy olyan tartóink, fiókok, dobozok, üvegedények, aminőkre szükségünk volna, nincsenek, s eddig pénzünk sem volt a megrendelésükre. Legnagyobb részt papíros dobozokban vagy kíbélelt szivarskatulyákban elrakott bogárállományunkat csak úgy tudjuk a pusztulástól megóvni, ha minden untalan a szénkénegező ládába rakjuk. A közszemlére kitett bogaraink olyan szekrényekben vannak, amelyeket, ha helyükről elmozdítunk, minden összezúzódik bennük. Szó sincs róla, hogy mostani múzeumi butoraink közül csak egyet is átvihessünk az új helyiségekbe. Ami anyag, folyadékban eltéve, üvegben van, azt át lehet vinni az üvegében. De ami törékeny holmi szárazon van berakva, betűzködve a szekrényekbe, azt előbb máshova kell átrakni és mindjárt rendbe is kell rakni, jelző cédulákkal ellátni, mert ha, például, egy bogárgyűjtemény összehányódik, ha névjelei összecserélődnek, rengeteg munkába, esetleg a gyűjtemény értékét is felülmúlóba, kerül annak rendezése és újra meghatározása. A bogárgyűjteményeket ma már csaknem mindenütt a, mondhatni, nemzetközileg elfogadott, meghatározott méretű Deyrolle-féle fiókokban helyezik el s azokhoz készítik, az elhelyezendő fiókok számához képest, a szekrényeket. A szekrényeknek, illetőleg a fiókoknak olyanoknak kell lenni, hogy bennük a mi fiókjainkat egy-egy londoni, párisi vagy berlini gyűjtemény fiókjaival helyettesíteni, a mi fiókjainkat pedig bármely külföldi gyűjtemény bogárszekrényébe helyezni lehessen. Ilyen fiók kellene egyelőre legalább kétszáz. Nekünk még nincs egy sem. Darabja, nagyban való előállítás esetén, 12 korona. De még ennél is sokkal költségesebb a szükséges üvegneműek beszerzése: csak a legszükségesebb mintegy 10.000 koronába kerülne. Az állattár államsegélyének terhére eddig 100 darab Deyrolle-féle fiókot és körülbelül 4000 korona árú üveget rendeltem meg. Az utóbbiak között még egy sincs olyan, aminőkben az állatokat majd közszemlére kell kiállítani. Az erre való üvegek nagysága, formája és szerkezete is változó a kiállítandó tárgy természetes, alakja és méretei szerint. A szükséges típusok és mindenikből a szükséges szám megállapítása maga is igen nagy munka, amelyhez még hozzá sem foghattunk.

Mindezt most csak annak a megállapítására hozom föl, hogy az állattár elrendezése az új helyiségekben, oda átköltöztetése és már az átköltözés előkészítése is olyan követelményeket támaszt, úgy anyagiakban, mint szakavatott segéderők dolgában, amelyeknek az Erdélyi Múzeum-Egyesület, midőn állattárára évi 1400 koronát és az állattárhoz tudományos segédmunkásra évi 2000 koronát fordít és többet fordítani nem is hajlandó, — sokkal többet

nem is képes —, távolról sem felelhet meg. Itt más segítség kell, s a magyar közművelődés szégyene volna, ha a segítség elmaradna. A segítség szerencsére kínálkozik: az Erdélyi Múzeum gyűjteménytárainak teljes állami kezelése az Egyesület tulajdonjogának és főfelügyeletének főtartása mellett.

Az állattár gyűjteményének állománya a múlt évben is csak saját gyűjtésünk és vétel útján gyarapodott.

Gyűjtöttünk Izelt Lábúakból, főleg Bogarakból, mintegy 500 fajt, körülbelül 2000 példában, Puhatestűekből, főleg Csigákból 20 fajt, körülbelül 300 példában; Madarakból 12 fajt 19 példában. Az utóbbiak közül a szebeni és fogarasi hegyekben Führer Lajos úrtól gyűjtve, a következők: 4 drb *Haliaetus albicillus*, 2 drb *Aquila imperialis*, 1 drb *Gyps fulvus*, 1 drb *Circus caetus gallicus*, 1 drb *Bubo bubo*, 3 drb *Buteo buteo*. Nagy Jenő úrtól a Hortobágyon gyűjtött madarak a következők: 1 drb *Anser segetum*, 2 drb *Anser albifrons-intermedius*, 2 drb *Anser albifrons-ferreus*, 1 drb *Anser neglectus*, 1 drb *Anser cinereus*, 1 drb *Corvus corax*. Ezeken kívül gyűjtöttünk a tartalékgyűjtemény számára nagyobb számú kisebb Gerinczesállatot.

Vásárolt Madarak: 1 darab Urali Bagoly, 1 darab Vándor Sólyom.

Mindezeknél sokkal jelentékenyebb a Napolii-öböl Gerinczesállatainak egy igen gazdag gyűjteménye, melynek megváltásában és kikészítésében napolii tartózkodásaim alkalmával magam is közreműködtem s mely a hozzá szükséges, bár nem végleges, tartó edényekkel és alkohollal együtt, Kolozsvárra szállítva, mintegy 2100 koronába kerül. A gyűjtemény áll 199 fajból 320 példában.

Kérem jelentésem tudomásul vételét!

Dr. Apáthy István,
igazgató.

4. Jelentés a növénytárról, Fábry Jánosra való megemlékezéssel.

Tisztelt Közgyűlés!

Negativummal kezdem 1907.-ik évi erdélyi nemzeti múzeumi növénytári jelentésemet: azzal, hogy amit 1906. évi jelentésem kezdő sorai szerint remélnem kellene, t. i. a megfelelő segéd-erőkkel (múzeumi örök s conservator) ellátott s önálló növénytani intézetet a nyugodt fejlődésnek örvendő botanikus kertben, ennek a megvalósításától távolabb állunk, mint valaha.

A múzeumkert területének a kellő közepén, a MIKÓ gr. emléke előtt nyomult a földbe az ásó-kapa 1907. jul.-hó 23.-án, — egyoldalú döntés alapján, a botanikus meghallgatása nélkül és ez a nap jelenti — annyi küzdelem után! — a ritka fákban s cserjékben bővelkedő MIKÓ-park elvesztését a botanikai tanszak szempontjából.

A magyar botanikus kertekre rossz idők járnak és én hiába mutattam rá a „horvát példára“.¹ Rám követ ne vessenek; én minden lehető megtettem nyíltan és őszintén.² Sisyphusi munkánk e Múzeumnak egykor olyannyira féltett (sőt 1872-ben „leltár“ szerint átadott és a BRASSAI-tól nagy gonddal ápolt) élő növényei megmentése címén mintha soh'sem érne véget és ma ott tartunk, hogy e Múzeum, mint már az anyaegyesület maga,

¹ Egy Magyar Természetbúvár Úti Naplójából, II. kötet, pp. 104—26.

² Nm. H. C. dr. gróf APPONYI ALBERT v. b. t. t., Vallás- és közoktatási m. kir. Minister úr Excjához intézett hivatalos Emlékirat, a Math.-Természettudományi kartól a kolozsvári Múzeum- (Botanikus) kertbe tervezett építkezések kapcsán: a kolozsvári tudományegyetemi (esetleg új) botanikus kert jövődő sorsa tárgyában. — 1906.-ban nyomtatásban külön is publikáltam.

Ezt az Emlékiratot 1907. III. 5.-én gróf APPONYI ALBERT miniszternek, amikor egy sub ausp. regis fölavatás alkalmával miniszterként először látogatta meg Kolozsvár különböző intézeteit, specialisan a Múzeum-kertet is (talán ép az a baj, hogy a télvíz sívárságában és nem a maga május—juniusi botanikus kert pompájában), kihallgatásra jelentkezvén, külön is átadtam, a kolozsvári botanikus kert sorsa miatt publikált összes munkáimmal együtt, — 1906. évi erdélyi nemzeti múzeumi növénytári jelentésem bevezető soraira külön is fölhíván a minister figyelmét. Az eredmény azonban, pozitíve t. i., még mindig a jövő titka s csak az bizonyos, hogy a kolozsvári botanikus kert agóniája mindamellert megindult.

egyetemünktől kéri a MIKÓ-EMLÉK-nek „alkalmatlanná vált“ helyéről való elhelyezését.

A MIKÓ-szobor ezzel megkezdette vándorútját és én nem feszegetem tovább ezt a kinossá vált témát; csak csendes megadással hivatkozom az angol irodalom ama remekműveire, amelyeknek egyike Itália, a másika pedig London, illetőleg Anglia parkjai illusztrációja révén mutat rá az olasz és az angol fölfogásnak nem kicsinyeskedésekből összerótt magas színvonalára.¹ Hol vagyunk mi ettől!?

Kolozsvár nem London; múzeum- (botanikus) kertjét mindamellet, még mielőtt a „jobbna“ a nyomát látnók (akár csak Budapestén), el kell veszítenie és én azt sem tudom, hogy ez a mindenképen sajnálatos esemény menyiben egyeztethető össze APPONYI grófnak a „fák tiszteletéről“ szóló és első ministeri rendeletével?²

A kérdés ma nyílt. A felelet kulcsa az új botanikus kert területének gyors megadásában van meg, vagyis a minister kezében; és ezzel a mindeket megnyugtató intézkedéssel ép az angol példákat dicsőítő minister nem késhetik sokáig.

Time is money....

A múzeumkertben adott élők világa így pusztul lassan és biztosan; azért, a most adott viszonyok nyomán, jelentésem csupán a falak közé került botanikai tárgyak: a herbarium és a botanikus múzeum 1907. évi történetének egybefoglalására szorítkozik.

Ez a positívum, amelynek vázolásában még itt-ott előcsillámlik a jövő jobb alakulásába vetett remény halavány sugara.

Botanikus kerti törekvéseim, legalább ez idő szerint, csöddöt jelentenek Kolozsvárt; fájdalom, hogy Budapesten sincs másként.

Amióta az Erd. Múzeumnak a helyzet kényszerűségéből folyó összekapcsolása a kolozsvári tudomány-egyetemmel megtörtént, a

¹ 1. *Italian Gardens* by GEORGE S. ELGOOD, R. I. 1907.

2. *London Parks and Gardens* by the hon. Mrs. EVELYN CECIL, with illustrations by Lady VICTORIA MANNERS. London, 1907.

3. *The Gardens of England in the Southern and Western counties.* Edited by CHARLES HOLME — Special Winter Number of „the Studio“ 1907—8.

² London a „parkok“ városa; meg is van a város lakosságának a „tüdeje“! Nálunk, különös módon, az orvoskari építkezések címén pusztul a budapesti és nyomán a kolozsvári botanikus kert is, tehát a városi élet „egyegy tüdeje“. Budapest már is ijesztő kő-tenger és én a Margit-szigetre telepítendő botanikus kertnek se jósolok hosszú életet; előbb-utóbb kiveti onnan a Dunából eredő bőséges talajvíz és a meg-megújuló áradás; másfelől a mercantilis szellem nálunk mindent legyűrő hatalma.

Jules Verne

J. L. V. V. V.

növénytári jelentésekben évről-évre megújul a panasz, a szakilag tanult s állandóan alkalmazott segéderők (múzeumi örök, conservator) hiánya miatt. A növénytár igazgatója jobbadán vizsgára készülő tanítványainak a lelkes munkájára van utalva, 1872-től mind e mai napig és küzdünk a mindig előlről való begyakorlás nehézségeivel a töredékes munkaidőn belül, sokszor igénybevévén az általam meghonosított demonstratori intézménynek legtöbbször ingyen munkáját.

És ha botanikai szakkönyvtárunk ma mintaszerűen rendezett; a sajnosan nélkülözött állandó s a szakban járatos segéderők hiánya mellett is, a herbarium s a botanikus múzeum szervezése körül kifejtett munka nem meddő, hanem talán egyik-másik tekintetben követésre való példát is nyújt; úgy mindennek a kulcsa eszményi törekvéseink örökségében van meg; az imént elhunyt 77 éves mesternek, a magyar tanári világ s a múzeumalkotás dicső példaképeinek, FÁBRY JÁNOS-nak (1830—1907) a tanítói hatásában, akinek az emlékét én — a mindenkor hálás tanítvány — még haló porában is áldani fogom. Exegit monumentum aere perennius.

FÁBRY JÁNOS, a patriarchalis kor küszöbéig, Istennek tetszően szép életet élt; a halál egy percre sem torzította el nemes vonásait. Élete utolsó pillanatáig lankadást nem ismerő természetbúvár s múzeum-teremtő sok szép gömöri növényét őrzi az Erd. Múzeum is.¹ Az ő tanításának a tőkéje válik a munka energiájává itt is, mely apró pénzre föl nem váltható, sem meg nem vásárolható s amelynek eredménye egyebek között a kolozsvári botanikus múzeum.

És ha valamikor lesz ez alkotásban valami dicsérni való, az Ő nagy erejét dicsérjék, mely tanítójából áramlott át a hozzája mérten csekély erejű tanítványába s amelynek a magyar nemzeti

¹ A magyar Növényt. Lapok révén néhai KANITZ professzorral, szinte a magyar botanikai törekvések ujjábredésétől fogva élénk összeköttetésben állott. Kanitz: Vers. ein. Gesch. d. Ung. Botan. in Linnaea, XVII. p. 643.

Életének vázlatos rajzát lásd: Magyarország Vármegyéi és Városai „Gömör—Kishont vármegyeről“ szóló kötet 371—2. és 571. lapjain.

A gömör—abaujmegeyi határvidéki flóra egyik szederfaja a nevét viseli (*Rubus Fábryi* A. RICHT., Index Kewensis, Bruxellis, Suppl. I. Fasc. IV. p. 370), — továbbá »Fábry-szoros« néven a gömör-straczenai hegyvidék egyik legszebb völgyesorosa (RICHTER A. Egy Magyar Természetbúvár Úti Naplójából, II. kötet 400. és 403. lap. — A kolozsvári tudomány-egyetemi növénytan intézet és botanikus kert (1872—1904) 272. és 275. lap.

közművelődés ügyére mindenben jótékony hatását két kézzel, lelkem egész melegével és önzetlenségével óhajtanám tovább származtatni az én tanítványaimra, hogy szerte-széjjel széledvén az országban, HAZSLINSZKY FRIGYES első tanítványának: a mindenha lelkes FÁBRY JÁNOS-nak a szellemében tanítsanak tovább... és ám alkossanak jobbat-szebbet, de mindig a magyar kultúra javára.

*

Jelentésem adatait a következőkben cím szerint két részben csoportosítom. Szólok először **A) Herbarium-ról**, azután **B) Botanikus Múzeum-ról**.

A) Herbarium.

A herbarium törzse most már a maga egészében vörösfenyőtől (*Larix europaea*) készült s kívül-belül fényezett szekrényekben van elhelyezve. E fajta herbariumi szekrényeink összesen (1—1 fasciculus befogadóképességgel) 2060 rekeszt szolgáltatnak.

A Kryptogamius rész adott viszonyainkhoz képest rendezett s a tudományegyetem központi épületében elhelyezett növénytani intézetnek egyik termében van felállítva. A cseregyesületekkel való élénk összeköttetésem révén, az Algák gyűjteménye 189 fajjal, a Zuzmóké 100 faj 140 példájával, a Máj-mohóké 100 faj 125 példájával, a Tőzeg-mohóké 40 faj 180 példájával, a Lombos-mohóké 240 faj 666 példájával, összesen tehát 971 speciesre esőleg 1300 példával gyarapodott, a beosztást intéző PÉTERFI MÁRTON-nak (karilag megválasztott botanikus kerti conservatorunknak) a jelentése szerint.

Vétel után: Bryophyta bavarica No 5—600., SYDOW: Mycotheca germanica fasc. X—XI., KRIEGER: Fungi Saxonici fasc. 41., és részben a herbariumba osztott ZAY-féle quarnerói algákkal, továbbá PAX: Herb. Cecidiol. 14—15. Lief.-val.

Phanerogamius herbariumunk (államilag bérelt helyiségekben) „Flora Europaea” címen való része, a weimari REINECK EDUARD MARTIN botanikustól eredő számos növényen kívül, a TOEPFFER-féle Salicetum exsicc. fasc. II., a ROSS-féle Herb. Siculum VI. Cent.-val, főként azonban — 560 genus közt megoszólólag — azzal a 4013 herbariumi lappal gyarapodott jelentős mértékben, amelynek anyaga túlnyomó részben növénycsere, illetve gyűjtéseink révén immár genusok szerint is rendezve és diósgyőri kékes-színű papirosra felragasztva várja a törzsherbariumba való beosztását. E nagy mennyiség rendezése a systematikai collegium hallgatóságának a közreműködésével, főleg GULYÁS ANTAL, PÁPAI JÓZSEF, UZONYI FERENCZ int. demonstratorok (utóbb tanársegédi megbízottak) és ZSÁK ZOLTÁN int. conservator buzgalma révén lett lehetővé. A papiros-lapokra való fölragasztásnak szakértelmet és gyöngéd bánásmódot igénylő munkáját pedig FARKAS KÁLMÁN

nyug. növénynt. int. laborans intézi, immár 34 év óta lankadatlan buzgalommal. Az Erdélyi Múzeum herbariumának sokszor conservatori teendőit is végző FARKAS KÁLMÁN-t előterjesztésemre az erd. múzeumi választmány megfelelő tiszteletdíj ellenében múzeumi laboranssá választotta, egyben rectori intézkedésre a botanikus múzeum felügyeletével is megbízatván.

Főleg a „Flora Transsilvanica“ érdekében végzett csendes, de annyival intensívusabb munkálkodásunk eddigi eredménye és a gyűjteménynek e címen való s talán a közelebbi jövőben remélhető föllállítása ZSÁK ZOLTÁN int. conservator hozzá-m intézett jelentéséből tűnik ki, amelyet az alábbiakban kívánok közölni: „Az évek sora óta folytatott növénygyűjtő kirándulásokból származó herbariumi anyag, jelenleg a régi színház épületének „Növénytani előkészítő“ felírással ellátott helyiségében kapott az eddiginél alkalmasabb elhelyezést. Minthogy azonban, különösen a helyszűke miatt szükségessé vált gyakori költözködéssel, a már különben megközelítőleg rendezett része is, most a még nem bolygatott részhez hasonló össze-visszaságban található s így senki számára hozzá nem férhető: csak holt kincset alkot. És éppen arra való tekintettel, hogy nagyon sok becses anyagot rejt magában, különösebben hazánk erdélyrészi területének florájára vonatkozólag, de az ország sok más részét illetőleg is, kötelességgé válik az anyag rendezése, addig, amíg nem késő. Hozzá fogtam a rendezés munkájához és ennek alapján, a követendő munkarendre vonatkozólag a következőket jelenthetem :

Az anyagot betűszerinti genus-sorrendbe fogom összeszedni, az ismeretleneket pedig ideiglenesen egy külön „Indeterminata“ jelzésű csoportba, ezen belül megjelölve a familia-kat. Ezután fog következni a felállítandó Flora Transsilvanica s a meglevő Flora Europaea részére való herbariumi példák kiválogatása, azoknak jelző cédulákkal való ellátása s a fenmaradó duplum-anyagnak katalógizálása, cserére való felhasználás céljából. Ily módon föl lesz állítható a Flora Transsilvanica külön álló gyűjteménye; a Flora Europaea pedig éppen Magyarországot illető részében saját gyűjtésű, több ezer herbariumi példával fog gyarapodni; míg a duplum-anyagnak cserepéldául való felhasználása úgy a Herbarium Extra-europaeum, mint a már említett Flora Transsilvanica és Flora Europaea hatalmas fejlődésének lesz mintegy eszköze.

A munka elvégzése időt igényel s úgy látom, hogy hónapoknak lelkiismeretes munkájára lesz szükség, ha a vázolt munkarend értelmében akarok eljárni.“

A „Flora Transsilvanica“ bőséges anyaga — látni való — természetesen s főleg ami saját gyűjtéseinkből kerül ki; mert az I. sz. mellékleten adott 1907. évi növénygyűjtő kirándulásaink sorozatából kitetszőleg, legtöbb kirándulásunk hazánk erdélyrészi területére esik.

A botanizálásban tanítványaim közül BÚJA SÁNDOR III. é.,

FEST ERNŐ IV. é., GÉCZY IMRE jur. dr., GRUMÁZ GERŐ III. é., KISS ERNŐ II. éves tanárjelölteken kívül, főleg GULYÁS ANTAL, PÁPAI JÓZSEF, RADÓ ENDRE és UZONYI FERENCZ int. demonstrátorok, továbbá dr. VALENTINI ELVIRA assistens, WALZ LAJOS kertinspector, GÜRTLER KORNÉL botanikus kerti kertész, DIK JÓZSEF végzett tanárjelölt (Brassó), PÉTERFI MÁRTON és ZSÁK ZOLTÁN conservator urak voltak buzgó segítségemre. Sok szép növényt küldött, részben e tár anyagi segítsége révén, MOESZ GUSZTÁV tanár úr is, akinek az Aldrovandiá-ról szóló monographikus szép munkáját, mint amely erdélyrészi talajból sarjadt elő, már a Bolognában tartott ez évi Aldrovandi-ünnepség okából is jól eső örömmel emelem ki.¹

A Herbarium Extra-europaeum (KANITZ professortól eredő intézkedés szerint voltaképen az egyetem különleges sajátja) jelentősebb gyarapítására nem törekszünk, mert ily feladat teljesítésére csak nemzetbeli centrumok, nálunk legföljebb Budapest (M. N. Múzeum) vállalkozhatik. A Herbarium generale néhány fasciculusának lapjait, az európai területet illető lapok kiválogatásával, a kezelés s a további gyarapítás célszerűségére való tekintettel, ugyancsak a systematikai collegium hallgatóságának a közreműködésével a genusok szerint, a genusokon belül a speciesteket is abc rendbe soroztuk.

A Herbarium Baumgartenianum, ideiglenesen a botanikus kert új növényházának egyik szobácskájában s jó módal készült herbariumi szekrényekben van elhelyezve, ez idő szerint PÉTERFI MÁRTON különleges felügyelete alatt. A nagy összevisszaságban sinylődő példák rendezését, illetőleg rendes papirosra való fölragasztásra való előkészítésüket is, szakértelemmel és nagy buzgósággal, ő intézi, utasításaim nyomán két csoportra: 1. pars transsilvanica s 2. pars universalis-ra osztottan. Elő vannak készítve az Egyszíklevelűek teljesen, a Kétszíklevelűek egy része és a Mohok.

E munkálatok közepette PÉTERFI becses BAUMGARTEN-féle adatokra s BAUMGARTEN-kéziratokra bukkant, amelyeket alkalmaslag publikálni is fog, sajtóbeli viszonyaink javulása esetében talán a „Múzeumi Füzetek”-ben.

Azt vélem, hogy célszerű volna a BAUMGARTEN-herbarium kritikai indexét is publikálni, mert ezzel egyrészt a szakköröknek tennénk szolgálatot; másrészt pedig SIMONKAI-nak Erdély flórájáról szóló kritikai enumeratiója nyerne jelentős kiegészítést, helyel-közzel helyesbítést is.

Gyűjteményeinket Kolozsvár határain túl működő szakértői ismételen igénybe vették; MALY K. (Sarajevo) a *Pedicularis carpatica* ANDRAE példáit vizsgálatta; dr. BERNÁTSKY JENŐ

¹ MOESZ GUSZTÁV, Adatok az *Aldrovanda vesiculosa* L. ismeretéhez. — Ueber *Aldrovanda vesiculosa* L. — Annales Hist.-Natur. Mus. Nation. Hung. Vol. V. p. I. 1907.

Iris-einket, Prof. dr. ISTVÁNFFI GYULA *Uredo*-inkat, MOESZ GUSZTÁV tanár *Elatine*-einket, dr. TUZSON JÁNOS pedig *Ara-bis*-einket kölcsönözték ki tanulmány okából.

A herbarium egész (s a tanszékbeli bifurcatio 3 éve alatt, a „Baumgarten-herbarium“-mal együtt, sajnálatos zürzavarba keverődött) tömegének, sokszor tetet-lelket ölü átrendezési munkálatai közben került elő a KOTSCHY-féle *Quercus*-ok 36 herbariumi lapja; ezeket, amelyek „Herbar. Archiepiscopi Dr.-ris Ludovici Haynald“ fölírásuknál fogva nyilvánvalólag a HAYNALD-herbariumot öröklő Magyar Nemzeti Múzeum tulajdonát teszik, a M. N. Múzeum növénytárába juttattam vissza, 2 más eredetű herb. lappal együtt (1907. VII. 13.); valamint a DEGEN-féle *Alchimilla*-, H. BRAUN (Wien)-féle *Mentha*-, s DINGLER (Aschaffenburg)-féle *Knautia*-példák is, amelyeket annak idején BORBÁS tanár kölcsönzött volt ki, a szerte-szélyel hányt tömegből kiválasztatván, jogos tulajdonosukhoz kerültek vissza. A szétszórt BAUMGARTEN-példák is visszakerültek a Herb. Baumgartenianumba; hogy hiány nélkül-e? nem tudhatom. Azonban a szent-pétervári csász. botan. kert igazg.-tól diplomáciai úton és ministerileg inquirált *Aquilegia*-collectiónak (456 példának) a nyomára mindeddig nem juthattam. Nálunk nincs; kikölcsönöztetési időpontja után ítélve Kolozsvárra nem is küldhették.¹

B) Botanikus múzeum.

Általános karpologiai gyűjteményünk, amelynek törzsét eredetileg 27 darabból álló maggyűjtemény teszi, most már 751 üvegecskéből áll körülbelül, 8 szekrényben, 650 fajban. Ezek során

¹ Nyilván † BORBÁS v. magán-herbariumának a fasciculusai közt van meg, amelyeket néhai BORBÁS tanár özvegye kegyelettel bár, de alighanem a gyűjtemény értékének a veszélyeztetésével őrizte magánál Kolozsvárt; minnek utána, a dolog természeténél fogva, egy magánlakás viszonyai között, a legjobb ákarral sem menthető meg a herbarium a romlással szemben.

Én, a magyar flórának már hűgya szorgalmánál fogva tagadhatatlanul érdemes munkásával szemben átérzett kegyeletemnél fogva, a Math.-Természettudományi karnak 1905—1906. tanévi dékánjaként is, BORBÁS tanár elhunytá után, elfogultság nélkül s nyomban megtettem a kellő lépéseket a BORBÁS-herbarium megtartása érdekében; ismételt fáradozás, sőt ZOLNAI GYULA egyetemi tanár közbenjárása mellett is, a gyűjteménynek egyenesen karát valló nagy zárkozottsággal szemben eddigelé hiába.

Az e címen hozzám intézett számos kérdézősködére szolgáljon ez általános válaszul és tájékozással az iránt is, hogy én a magam részéről szomorú jelenségnek tartanám a BORBÁS-herbariumnak esetleg (a RICHTER LAJOS-éhoz hasonló módon) külföldre való juttatását.

Nagyobb anyagi módjánál s a hivatalos körökkel való megfelelőbb összeköttetésénél fogva, szerintem a M. N. Múzeum növénytára volna hivatott a célra vezető eljárás megindítására, ha már mi hozzá nem juthatunk.

A H e r b a r i u m B o r b a s i a n u m különben is egyetemes érdekű s különösebben nem az erdélyrészi területet érintő gyűjtemény (mint amilyen pld a M. N. Múzeumhoz került BARTH-féle lett volna, avagy a SIMONKAI LAJOS-é s a PORCIUS-féle), amelynek ép e jelentőségénél fogva, a tudós-világra nézve centralisabb Budapesten volna helye.

nyerneik elhelyezést a TORDAY-féle (és vétel útján szerzett) mezőgazdaságilag hasznos és káros magvak, továbbá azok, amelyeket részben a mi botanikus-kertünk termel (de nem »tenyészt«, mint a budapesti terminológia szerint mondják), avagy a botanikus kertekkel fönnálló csereviszony révén kapunk.

Mindettől külön való pálmamag-gyűjteményünk 132 fajszámából áll.

Az általam megalapított e gyűjteményrészletet is rendszeresen fejleszteni kívánom, bár nagy akadály munkálkodásunk e pontján, mint általában a botanikus múzeum céltudatos fejlesztésében, az üveg- s szekrényhiány. Megfelelő üveggésszel kellene rendelkezniünk, mert megesisik, hogy sokszor arra való üveg hiányában, esetleg soha nem pótolható növénytermék megtartásáról egyszerűen le kell mondanunk.

1907. évi botanikus múzeumi programmánk egy másik kiemelkedő mozzanata, a magyar földön természetgyógyító (patikáriusi v. patikai) növények oktató s szemléltető módon való kiállítása. Eddigélé az intézet alagsori helyiségében (itt a patikáriusok botanikai laboratoriuma) 60 fajt állítottunk ki 8 darab kerosztatú szekrényben, főleg a BERG-SCHMIDT-féle Atlasból, STRASBURGER-féle botanikai kézi könyvekből stb eredő képekkel, tanítványáimtól eredő (s a patikárius-jelölteket hasonló tevékenységra serkentő) mikroszkopiumi rajzokkal s egyéb, jobbadán a mi ügyünket e téren lelkesen támogató böösi LAIB-cégtől eredő praeparatumokkal együtt. Kiemelendő, hogy LAIB és VÁRADY (Böös) urak tavalyi szép küldeményüket 57 drb illó olaj, essentia s (u. n.) gyógynövénykivonattal egészítették ki.

Fogadják úgy ők, mint a IV. sz. mellékleten névszerint is fölsorolt adakozóink hazafias köszönetünket.

Gyűjteményünk ez osztályát eredeti fölfogásom szerint, hogy folytathassam, legalább is egy DARÁNYI IGNÁCZ minister lelkes támogatására volna szükségem.

A *Capsicum annum*, a Paprika, magyar különlegesség; az idegen földi nyilván csodálkozhatnak azon, ha nem látnák a „papriká“-nak művelésbeli fajváltozatait ép egy magyar botanikus múzeum keretében. Erről, valamint a h a g y m a, a b u r g o n y a és a C e r e a l é k gazdag s a mi hazánk földjét különösen jellemző fajváltozatbeli sorozatának legalább főbb (botanikai érdekű) tagjaiban való bemutatásáról egyaránt gondoskodunk.¹) Nem árt, sőt agrikulturnai jellegünknel fogva egyenesen szükséges, hogy tanárjelöltjeink szemtől-szemben s naponként maguk előtt lássák az ember munkájának beavatkozását a természet rendjébe; azokat a művelésbeli fajváltozatokat, amelyek egyik-másikának

¹ Böven volt mindebből anyagunk; azért szívesen küldtem meg a megmaradt fölösleget a M. N. Múzeum növénytára számára; mindenesetre a visszonzás reménységében. Mert át kell éreznünk annak a fontosságát, hogy a magyar közművelődési intézmények egymást támogatván: erőben nyeriünk.

a törzsfaja nyilván el is tűnt a maguktól termő növények világából.¹⁾

Gazdasági életünk során jelentős szerepe van a komlónak (*Humulus Lupulus*) is; idegen földön termesztett s onnan hozzánk importált komló révén sok magyar pénz vándorol ki, ok nélkül. A magyar földön termesztendő patikáriusi növényekkel sincs más-ként. Mindezeket, a magunk földje képességének „ad oculus“ demonstrálására, ám lássák a mi egyetemi hallgatóink, hogy resteljék a jelen idők anyagiakban oly káros mulasztásait s hogy ők okuljanak az adott példákön.

CSÉRER LAJOS a komlótermelés vándor szaktanárának szívesen bocsájtottam rendelkezésére a komló biológiájának a bemutatására egy (még ki nem fizetett) szekrényt és ő, aki intézetem egyet. hallgatója egyuttal, szép emléket állít különleges tanulmányai címén is. Nem kételkedem abban sem, hogy dr. PÁTER BÉLA tud. egyetemi magán- s gazd. akad. r. tanár, továbbá dr. KÁROLY REZSŐ, dr. BARNÁ BALÁZS és dr. VARGA KÁLMÁN gazd. akadémiái tanárok ezentúl is ép oly szeretettel gondolnak a kolozsvári botanikus múzeum gyarapítására, mint ahogyan ezt — a kolozsvári egyet. növénytani intézethez fűződő (egyetemi gradusbeli) kötetlénkűknél fogva — eddigelé is megcselekedték. A gazdaságilag hasznos növényeknek most 5 darab szekrényben való kiállítása nevükhöz fűződik.

Forgatható képkereteinkbe folytatólágosan nyertek elhelyezést a KARSTEN—SCHENK-féle képek, megjelenésük sorrendjében. Ezek a forgatható képkeretek, valamint több más keret, jelentékeny részben az int. szolgájának BODOR ISTVÁN-nak munkáját dicsérik. Ezt pedig azért jegyzem ide, hogy ime, ha eredményt akarunk elérni, bizonyos tekintetben „házi ipart“ is kell üznünk. Ilyen formán vált lehetővé a „Monte Maggiore“ nyári vegetatioját, továbbá a Rax Alpe tavaszi flóráját föltüntető növényzeti csoportképeknek, összesen 5 (106×130 cm nagyságú) keretben való kiállítása, ama jellemző típusok alapján, amelyeket GULYÁS ANTAL és ZSÁK ZOLTÁN gyűjtött volt egybe, a növénytártól nyert segély révén. Ugyanily kiállításban mutatjuk be MOESZ GUSZTÁV tanárnak, ugyancsak a növénytár segélyével gyűjtött „rétyi nyír“-beli nyári vegetatioját, továbbá a mediterraneus tavaszi vegetatio ama típusos tagjait, amelyeket a magyar tengerpart-melléken, illetőleg Lussin-szigetén gyűjtöttünk volt össze s amelyeket — a Villa Giuseppe-ből eredő növényekkel együtt — összesen 6 hasonló nagyságú keretben állítottunk ki.²⁾

¹⁾ ALPH. DE CANDOLLE: Origine des plantes cultivées. Paris, 1883.

DE CANDOLLE—PAVLICSEK: Termesztett növényeink eredete. (Termesztettudományi Könyvkiadó-vállalat LII. köt.) Budapest, 1894.

²⁾ József magyar királyi herceg s a kolozsvári tud.-egyetem h. c. dr.-ának növénykincsei a fiumei Villa Giuseppe-ből.

I. keret: *Crataegus Pyracantha* MEDIC., *Osmanthus ilicifolius*, *Elaeagnus reflexa* E. MORR. et DCNE. var. fol. aureovariegatis, *Prunus Laurocerasus*

A növényt. int. laboratóriumában szorgalmasan búvárkodó és Fiume-Lussinbeli botanikus útam alkalmával készsleges munkatársam, GÉCZY IMRE jur. dr. úr közbenjárása pedig a *Nymphaea Lotus* (= *N. thermalis* D. C.) 64×134 cm nagyságú s a nagyváradi Pece-vizéből eredő példákából összeállított csoportképéhez juttatott.

A „Quarnero“ illet. Adria tengervízi növény-világának remekbe menő példáit hasonlóképp (76×116—106×130 cm) keretekbe foglaltan mutatjuk be. E címen való képeink száma eddigelé 15.

Botanikus múzeumunk a közéletben szerepet játszó ehető, gyanús és mérges gombáinak a gyűjteménye most már alighanem a legszebb az országban. Kár, hogy muzeumi kereteknek megfelelő kiállításukra, megfelelő térrel nem rendelkezünk és a zsufoltság itt sem kerülhető ki. Erről most csak annyit, hogy a „SYDOW“-féle és egyéb (össz. 155 drb) gomba-képekkel való illusztrálásán kívül a III. sz. mellékleten c., alatt felsorolt példákkal gyarapodott.

Botanikus múzeumi tevékenységünk egyik kiemelkedő mozzanata a lefolyt évben az volt, hogy a legmagyarabb kir. herceg, tud.-egyetemünk honoris causa botanices doctorának, a nekünk feledhetetlen emlékezetű néhai JÓZSEF Ő FENSÉGÉNEK emléket állítsunk; lehetőleg Hozzája méltót, a mi botanikus múzeumunk szerény keretében is.

Ha volna közművelődési törekvéseinkhez méltó botanikus kertünk, azt mondanám, hogy Kolozsvárt, abban a botanikus kertben, amelyet Ő mindig, — a környéken „hadgyakorlatozván“

L., *Rosmarinus officinalis* L., *Ruscus racemosus* L., *Elaeagnus reflexa* E. MORR. et DCNE., *Laurus nobilis* L. var. *salicifolia*.

II. keret: *Libocedrus decurrens* TORR., *Cupressus sempervirens* L., *Thuya gigantea* NUTT., *Cryptomeria japonica* D. DON., *Cupressus torulosa* D. DON. var. *glauca*.

III. keret: *Pinus excelsa* WALL., *Sequoia sempervirens* ENDL., *Taxus fastigiata* LINDL. et GORD., *Buxus balearica* LAM., *Heyera japonica*, *Buxus sempervirens* L. var. *fol. variegatis*.

IV. keret: *Choisya ternata* H. B. et K., *Aucuba himalaica* HOOK. f. et THOMS., *Pittosporum Tobira* (Dryand) var. *Ribes atrosanguineum*, *Olea japonica* HASSK., *Magnolia grandiflora* L., *Tulipa Oculis-solis* St. AMANS.

A quarnerói szigetek tavaszi florájából. (Isola Lussin)

I. keret: *Pinus halepensis* MILL., *Allium neapolitanum* CYR., *Erica arborea* L., *Narcissus tazetta* L., *Juniperus macrocarpa* PARL., *Asplenium Trichomanes* HUDS., *Euphorbia Wulfenii* HOPPE, *Juniperus phoenicea* L., *Ceterach officinarum* W., *Coronilla Emerus* L., *Asplenium Adiantum nigrum* L., *Hedera Helix* L.

II. keret: *Pistacia Lentiscus* L., *Quercus Ilex* L., *Arbutus Unedo* L., *Ceratonia Siliqua* L., *Myrtus communis* L., *Smilax aspera* L., *Olea europaea* L., *Viburnum Tinus* L., *Laurus nobilis* L., *Ruscus aculeatus* L.

sokszor „incognito“ is — felkeresett, szobor hirdesse az Ő fenkölt jó szíve magyaros melegét.

Lehet, hogyha a nagyemlékeztű Apa, nemkevésbé jó fia szíve is talán felénk fordul: sikerül ezt is valamikor elérnünk.

Addig azonban „mentjük“ a Villa Giuseppe, ennek a Karsztbeli pusztaságba ékelt „paradicsomi parknak“ botanikailag is ékes dolgait, legalább a mi botanikus múzeumunk számára és úgy, ahogy lehet.¹

Ismételten megfordultunk a „magyar tengerpart-melléken“ — s hogy nem hiába, mutatja a gyűjtötteknek a II. számú mellékleten adott gazdag sorozata.

Remélhető, hogy mindezek méltó kiállítását lehetővé teszi majd a nm. Cultusministerium arra alkalmas szekrények engedélyezésével, bár raktárszerűleg, mert a nyomasztóvá lett helyinség az u. n. „múzeumi keretek“ érvényesülését arra alkalmas termék hiányában az egész vonalon már rég nem engedi meg.

Más eredetű, de hasonló természetű gyarapodásról nyújt áttekinthető képet a III. sz. melléklet.

Megindult a rendszeres csoportok során a „M o h a - t y p u s o k“-nak üveglemezek között való tanulságos bemutatása is, eddigelé 12 példán. Ezt a bryographiában kiváló szakemberünk s a múzeumiak tekintetében bízgó munkatársam, PÉTERFI MÁRTON intézi, — a helybeli fényképezők: DUNKY és JOANOVICS testvérek szíves áldozatkészségével.²

Hasonló eljárás útján tervezem a növénybetegségi példák bemutatását is, talpacskákra állított üveglemezek között; a talpacskákat részben az intézeti szolgálja állítja elő.

Több ezerre rugó tárgyainkat rajzokkal és képekkel illusztráljuk. Laboratoriumomban dolgozó tanítványaim egy-egy sike-

¹ Hírlapi közlemények szerint rövid idő kérdése, hogy (esetleg Fiume városi birtokaként) a **Villa Giuseppe** a vele kapcsolatos, gondolom kb 20 holdnyi parkjával együtt a telek-speculatio áldozatául essék, beépítés okából. Nem hiszem, hogy ezt tudva, néhai József kir. herceg elhíntette volna a *Hieracium aurantiacum* magvait, utolsó parkbeli útján a nagy beteg kocsijából, a melynek megható történetét csak a biológus tudja átézni igazán.

Ha lehetséges volna nálunk a távolba ható conceptiora fogékony kormányzati működés, úgy nem engedné idegen kézbe a magyar kéznek e meszsze földön híres kulturai munkáját. Ne botanikus kertet csináljon az e célra amúgy is mindenkép alkalmatlan Margitszigetre a kormány; hanem tartsa meg kész botanikus kertként a Villa Giuseppét, a magyar tengerpart biológiai állomása részére.

Akkor az áll. közokt. költségvetésben szereplő s „a napolii zool. statio“ címén fölvevett (mostanság a zoológiától monopolizált) magyar pénz is föl szabadul, tisztán egy magyar alkotás számára; hol évenként, rövidebb-hosszabb időre, dolgozó helyet nyerhetnének pld a természetrajz tanárjelöltjei is. Ez nem volna legalább aranyfűst, miként a Margitszigetbeli botanikus kert, de maradandó s közművelődésbeli hatásában expansivus alkotás. Sokba se kerülne.

² Üvegestől egymásra teljesen illő két üveglapot szerezni pénzt s időt emészti, legtöbbszőr meddő kísérlet. Eszembe jutott, hogy megszabadítom a fényképezőket a náluk fölhalmozódó negatívumok ama tömegétől, amely rájuk nézve értéktelen. Ezt a „fogást“ a museologusok figyelmébe ajánlom.

rültebb rajza készséggel átadott emlék gyanánt, a botanikus múzeumban marad.

Beosztottunk eddigelé 61 mikroszkopiumi rajzot; mikroszkopiumi rajzokkal szerepelnek következő tanítványaim: AJTAI FERENC, BALOGH ERNŐ, BERDE FERENCZ, BOCSKAY OTTÓ, BODNÁR JÁNOS, BOGA LAJOS, DADAY DEZSŐ, ÉBNER SÁNDOR, FERENCZI ZOLTÁN, GELEI JÓZSEF, GREISIGER IRMA, GYÓRFFY ISTVÁN, GYÓRFFI ISTVÁN, GRUMÁZ GERŐ, HOFFER ENDRE, KISS ERNŐ, MÁTYÁS JENŐ, NÉMETH LAJOS, PONYICZKY ZOLTÁN, RADÓ ENDRE, SKRBEK ISTVÁN, SZABÓ ÁRPÁD, SZABÓ ENDRE, UZONYI FERENCZ, VALENTINI ELVIRA, ZSÁK ZOLTÁN, XANTUS JÁNOS tanárjelöltek; EMBER BÉLA, LOVASSY DEZSŐ, LUKINICH DEZSŐ, POPOVICS GÁBOR, POPP VIKTOR patikarius-jelöltek.

Figyelemmel voltam a magyar művész alkotta ama remekművek egyik-másik reproductiojára is („KÖNYVES KÁLMÁN” kiadványai), amelyek botanikai vonatkozása kétségtelen. Ám lássák botanikus múzeumunk látogatói a természetiekben oly gazdag magyar föld „Nyirjesét”, a „Pipacsokat”, a „Növényzet őszi színváltását” SZINNYEI—MERSE ecsetje nyomán; a „Magyar Cyprusokat”, a „Nyírfákat” és a „Topolyafákat” egy SPÁNYI nyomán. Az *Olea europaea*-ról, a *Castanea*-ról, a *Cyprus*-ról és a (tavalyi jelent.-ben megemlített) ravennai classicus nevezetességű *Pinia*-erdőről s máshonnan, összesen 22 eredeti fényképet szereztem; CHOLNOKY JENŐ prof. 4 drb itáliai növényzeti tájkép-fölvételén kívül, a *Pinia*-ról s az *Opuntia Ficus indica*-ról 1—1 képet nyertünk APÁTHY ISTVÁN prof.-tól, aki ezeket készséggel ismerte el számos napolii útja ajándék-emlékei gyanánt, az ugyanannak napolii-amerikai útjából hozott 5 drb *Agave*-lemezzel együtt¹

„Eperfalevél-aratás S. Marino-ban” nagyított képe — közös itáliai útunk egyik emléke — LÖRENTHEY IMRE PÁL barátom eredeti fölvétele alapján készült.

„Az *Epilobiumok* a vágásban” pompás vegetationalis képet eredeti olajfestmény alakjában, a budapesti Uránia útján, MIHALIK DÁNIEL festőművészüinktől szereztem meg.

A teremtő genius remekbe menő alkotása azonban első sorban az a két 105×75 cm nagyságú olajfestmény, amelyek MELKA VINCZÉ-nek, az évtizek óta Kolozsvárt működő festőművészünk, néhai trónörökösünk, RUDOLF koronaherceg kedves emberének mesteri ecsetjét dicsőítik. „*Telekia speciosa*” címe az egyiknek, „*Verbascum Kanitzianum*” képét mutatja a másik.

Az erdőlyrészi terület örök érdemű botanikusának JOH. CHRIST. GOTTLÖB BAUMGARTEN-nek a classicus értékű herbariuma immár a mi őrizetünk alatt áll. Idegen föld szülötte ő (*Lau-

¹ A „Yellowstone-park” megkövesedett növényvilágának egy és más darabjával, lehet: a *Sequoia gigantea*, a *Pitch-Pine* s a neki könnyen hozzá férhető *Casuarinák*, *Oleák* s *Citrusok* törzsbeli km.-ivel stb stb nyilván ezentúl ajándékozand meg bennünket. Erre még számítunk.

sitzi Lukau-ban 1765. ápr. 7.), aki Segesvár hírneves orvosa s botanikusa gyanánt, élete javát erdélyi földön élte le (†Segesvárt 1843. dec. 29).

Erdély flórájáról írott classicus munkájának III. kötetét TELEKI SÁMUEL grófnak, Erdély egykori hatalmas kancelláriusának ajánlja: *Musarum artiumque liberalium fautori et protectori*. A marosvásárhelyi TELEKI-könyvtár nyilván fényt derítene arra a sokoldalú segítségre, amelyben a TELEKI grófi család s annak könyvtára révén részesült BAUMGARTEN.¹

A hálás BAUMGARTEN örök emléket is állít az erdélyrészi terület csodás szépségű „*Telekia speciosa*“-jával a TELEKI-nemzetségnek² és én készséggel ragadom meg az alkalmat arra, hogy az erdélyrészi flóraterrületnek tipikusan jellemző, történeti s közművelődésbeli tekintetben a hazafias erényekben tündöklő erdélyrészi főúri nemzetségekhez való viszonyában is fölötte érdekes tagjait a művész ecsetje révén is megörökítem.

MELKA VINCZÉ-nek az erdélyrészi természeti szépségeket híven elleső művészi látását, ez már a művészek közös sorsa, csak ezután fogják a maga teljes értékében megbecsülni és én sietek vele, hogy a *Telekia speciosa*-t nyomon követhessék: a *Syringa Josikaea*, a *Bánffyia petrea* s a VASS BÉLA gróf szép s nemes iránt való nagy fogékonyságát hirdető mező-záhi *Paeonia tenuifolia* olajba festett képei. A *Telekia*-kép pár-darabja gyanánt kész a *Verbascum Kanitzianum* olajba festett s ugyancsak MELKA V. ecsetje alól kikerült képe is.

Ennek a *Verbascum*-nak csodálatosan szép példája virított 1907. év nyarán át a kolozsvári botanikus kertben; magassága 217 cm, amelyből a 60 cm átm. virágzatra 100 cm esik; levélzetbeli körének átmérője pedig egymaga 70 cm volt.

KANITZ prof., e növénytárnak igazgatójaként, igen szűkös viszonyok között 26 éven át volt ingyen munkása; nevét már a kolozsvári botanikus kertnek, főleg azonban a Magyar Növénytani Lapo-k-nak megalapítása révén jogos tisztelet illeti meg.³

¹ Az ugyancsak német (szász) eredetű FUSS-t is HAYNALD segíté! A magyar liberalizmus, a nem éppen „nemzetiségieskedő“ magyar nagylelkűség eme példájáról jó meg nem feledkeznünk.

² Dedicatioja (BAUMG. Enum. Stirp. etc. Vol. III. pp. 150—1) szó szerint a következő:

.....novum genus constitui, quod denominavi in honorem Excell. et Illustr. Dni. SAMUELIS COMITIS TELEKI de Szék. Jus. Ord. St. Stephani R. A. Magnae Crucis Equitis, S. C. R. et A. M. Camerarii; Stat. Cons. Actu. Intimi; Magn. Transsilv. Princip. Cancellarii Aulici et Cott. Biharensis Supr. Comit. Meritissimi; Nostrae Patriae Maecenatis valde Indefessi, thesauri librorum splendidissimi ac locupletissimi Conditoris. Ipsa enim Bibliotheca in Suo Museo ad Maros Vásárhely nunc florente ingeniose digesta ac systematice ordinata in dies magis magisque augetur, et ita constituta est, ut omnibus Viris litterarum cultoribus atque artibus liberalibus deditis aditus hebdomadatim pateat.

³ Ehhez hasonló szempontoknál és okoknál fogva kissé idegenül érint, hogy a Műveltség könyvtárának „Az Élők Világáról“ (kissé elstíve)

Azért kegyeletes s szép dolog, hogy „Erdély flórájának“ 3-ik, de érdemekben nem kevésbé jelentős auctora SIMONKAI LAJOS tanár, továbbá az erdélyrészi flóra ismeretében s a kolozsvári botanikus kertben számos erdélyföldi növénykülönlegesség meghonosítása révén nagyérdemű WALZ LAJOS kertinspector auctor-társával együtt, a Kolozsvár-vidéki—Gorbó-völgy, Oláh-Toplicza, Ilva és Rodna környékének a Kew-Index-től is elismert e szép *Verbascum*-át: *Verbascum Kanitzianum*-nak nevezték el.¹ Múzeumkertünk élő növényekből való gyűjteményének egyszersmind oly példája ez, amely a kulturabeli sikernek fényes példája.

Jelentésem száraz adatait im szövegbe foglaltan adom elé, hogy kitűnjék múzeumi tevékenységünk során mindaz, ami a megszokott sablontól eltérő. Igyekeztünk új szempontok érvényesítésére, a tudománynak szemléltető módon való terjesztésében új gondolatoknak a termelésére.

Botanikus múzeumunkat, a vendégkönyv adatai szerint, 1906.-ban 261-en, 1907.-ben 320-an keresték föl; továbbá: a kolozsvári áll. tanítóképző s a tovább képző tanfolyam, áll. polg. leányiskola, a marosvásárhelyi áll. polg. iskola, a gyulai kath. főgymn., a nagyszebeni tanítóképző, a budapesti paedagogium növendékei tanáraik vezetése mellett, az orsz. ref. tanár-egyesület VI. közgyűl. tagjai, a kolozsvári „Notre Dame“ tantestülete. Látogatóink sorában üdvözölhettük: dr. gróf APPONYI ALBERT v. és k. ministert, dr. TÓTH LAJOS, dr. SZERDAHELYI JENŐ, dr. KAMMERER ERNŐ, s dr. GOPCSA LÁSZLÓ min. tanácsosokat, a budapesti tudom. világból: dr. FEJÉRPATAKY LÁSZLÓ, dr. JÁNOSI BÉLA, dr. KOCH ANTAL, dr. KÖVESLIGETHY RADÓ, dr. LŐRENTHEY IMRE PÁL, dr. SCHAFFARZIK FERENCZ, dr. VÁRI REZSŐ tud. akad. tagokat stb.

1903—1907. évek alatt beírott látogatóink száma — ide nem számítván a különböző tanintézeteket — 1000. Nem túlzással azonban 2000-re is tehetjük, tekintve azt, hogy sokan be se írák a nevüket, esetleg, mert gyakori látogatók, az iskolák pedig osztályonként amúgy is collective szerepelnek. Még a külföldről is akad látogatónk.

És ha néhány éven át megtarthatjuk a további fejlődés lehetőségének vezérlő fonalát, amelynek már is megvan a maga

írott kötetében „A növénytan történetéről“ készült fejezet Kolozsvárt mélységes hallgatással mellőzi. Rossz viszonyok között ha kevés is, de történt a „multban“ is valami Kolozsvárt és ez pld a külföld figyelmét nem is kerüle el (PAX, Grundrüge der Pflanzenverbreitung i. d. Karpathen p. 25). A „jelenben“ való törekvésekben pedig vannak talán némi méltánylást érdemlő mozzanatok (lásd: RICHTER A. A kolozsvári m. k. F. J. tud.-egyetem Növényteni intézete és Botanikus kertje (1872—1904). cz. kötetet), amelyek legalább is érnek annyit, mint pld Budapestnek ma-holnap nyomaveszett botanikus kertje, amelynek (a kolozsváriéval együtt) vigasztalan helyzete bizonyára mindannyiunkat mélységesen bánt, ha mindjárt a magyar botanikus kertek szomorú sorsa miatt solo magára hagyottan is jajgat e sorok írója.

¹ Magyar Növényteni Lapok, II. (1878) p. p. 148—9. СИМК. Enum. Florae Transsilv. Vascul. critica, 1887. p. 414.

expansivus hatása, akkor talán jobban észreveendik Kolozsvár botanikus múzeumát.

Lelki szemeim előtt már most feltárulnak azok a tágas sa múzeumi célok szemmel tartásával épült botanikus múzeumi termek, amelyeket a közoktatási kormány egy új botanikus kert területén emele „távol kelet“ szükségleteire való bölcs belátással..... Ez a „távol kelet“, amelynek minden dolgát kínos föltűnést keltő könnyedséggel intézte volt el a budapesti tud.-egyetem egyik Rectora, talán megérne egy misét a nyílt szemmel látó magyarság oltárán, — míg nem késő.

Néhányan, akik „ide származtunk“, megvalljuk, hogy eladdig mi is „budapesti“ szemmel láttunk s ítéltünk. Nem úgy ma. Távol a nálunk mindenben túlságosan központosított hatalom melegétől, sok okunk van itt a „didergésre“.

A magyarságban gyökeredző minden kulturai munkát meg kell erősíteni itt. Törekvéseink szava ép innen és sohase találjon süket fülekre ott; különben megfojt a nagy idegenség gyűrűje.

És azért éltet a reménység; talán nem hiába.

Ez évi jelentésemnek kegyes tudásul vételét kérem.

Dr. Richter Aladár
igazgató.

I. Erdélyi nemzeti múzeumi botanikai főbb kirándulások jegyzéke.

Sorszám	Hó	Nap	H e l y
1	Március	20	Csucsá
2	"	26—29	Fiume, Abbazia, Volosca, Ika, Lovrana
3	"	30—31	} Lussinpiccolo, Lussingrande, Cigale, Chiunsi
3	Április	1—6	
4	"	7—9	Fiume: Villa Giuseppe, M. Tersatto
5	"	13—15	Kolozsvár: Schmiel Dávid téglagyári telepén
6	"	23	Kolozsvári szénafű
7	"	29	Kolozsvár: Kerekerdő
8	Május	1	Kolozsvár: Malomvölgy; Brassó: N. Függőkő
9	"	6	Tordai hasadék
10	"	8	Kolozsvár: Bükk
11	"	10	Kolozsvár: Bácsitorok
12	"	11	Kolozsvár: Hója, Kányafő
13	"	13	Kolozsvári szénafű
14	"	14—16	Mező-Záh
15	"	17	Szászfenes
16	"	27	Kolozsvár: Bükk, Malomvölgy
17	"	30	Jakobdal (Románia)
18	Junius	1	Brassó: Czenk
19	"	2	Zernest: Királykő
20	"	5	Kolozsvár: Monostori kőbánya
21	"	7	Kolozsvári szénafű; Jósikatanya
22	"	10	Kolozsvár: Hója
23	"	11	Kolozsvár: Bükk
24	"	12	Kolozsvári szénafű, Pokolköz
25	"	14	Tordai hasadék, tordai sósfürdők
26	"	17	Egeres; Brassó: Schuler
27	"	24	Kolozsvári szénafű
28	"	27	Kolozsvár: Monostori erdő, Plecskavölgy
29	"	28	Kolozsvár: Hója
30	"	30	Arad: Kladova völgy
31	Julius	1	Apahida
32	"	1	Kolozsvár: Kerekerdő
33	"	4	Jósikatanya
34	"	6	Arad: Kladova völgy
35	"	9	Tordai hasadék
36	"	12	Kolozsvár: Pokolköz; Brassó: Czenk
37	"	15	Kolozsvári szénafű
38	"	17	Sztána
39	"	18	Kolozsvár: Bükk, Malomvölgy
40	"	21	Kolozs; Bucsecs: Buksoi

Sorszám	Hó	Nap	H e l y
41	Julius	22	Rév—Vár-Sonkolyos
42	„	26	Ó-Tátrafüred; Bucsecs: Caraiman
43	„	27—29	} Maros-Újvár
	Aug.	1—2	
44	„	6	Déva: Várhegy
45	„	7	Nagyvárad: Püspökfürdő
46	„	9—17	Borberek; Korongyis; Ünökő
47	„	20	Kolozs
48	„	23	Arad: Kladova völgy
49	„	26	Kolozsvári szénafű
50	Szept.	16	Nagyvárad: Püspökfürdő
51	„	17	Kolozsvár: Hója
52	„	23	Kolozs
53	Okt.	4	Tordai hasadék
54	„	7	Hideg-Szamos-völgy
55	„	11	Tordai hasadék
56	„	31	Tordai hasadék

II.

1. Üvegezett keretbe foglalt növénykép:

JÓZSEF magyar királyi herceg s a kolozsvári tud.-egyetem h. c. dr.-ának növénykincsei a fiúmei Villa Giuseppe-ből felírással. A keretek mérete 106×130 cm. 4 drb. Névsorát lásd X. lapon.

2. Formalinás készítmények:

Abies (Picea) Apollonis, *Arbutus* Andrachne, *Cedrus* Libani, *Colletia* spinosa, *Euonymus* japonicus, *Laurus* nobilis, *Magnolia* grandiflora, *Osmanthus* Aquifolium, *Photinia* serrulata (syn. *Crataegus* glabra), *Pittosporum* Tobira, *Rosmarinus* officinalis, *Zamia* longifolia (termés).

3. Száraz készítmények:

Cedrus Libani, *Chamaerops* excelsa (termésfürt), *Citrus* trifoliata, *Colletia* cruciata, *Colletia* spinosa, *Crataegus* Pyracantha, *Ficus* Carica, *Juniperus* chinensis, *Myrsine* africana, *Pinus* Pinea, *Quercus* suber, *Rhamnus* Alaternus.

4. Fagyüjtemény:

Acacia (Mimosa) dealbata, *Arbutus* Andrachne, *Arbutus* Unedo, *Colletia* cruciata (bictonensis), *Crataegus* Pyracantha, *Euonymus*

japonicus, *Lagerstroemia indica*, *Laurus Camphora*, *Laurus nobilis*, *Olea europaea*, *Osmanthus Aquifolium*, *Photinia serrulata*, *Pistacia Terebinthus*, *Pittosporum Tobira*, *Quercus suber*, *Rhammus Alternus*, *Rosmarinus officinalis*.

5. Törzsek:

Alsophila australis, *Arbutus Andrachne*, *Balantium antarcticum*, *Bambusa mitis*, *Camellia japonica*, *Chamaerops excelsa*, *Clethra arborea*, *Cupressus sempervirens*, *Ficus Carica*, *Hedera Helix*, *Laurus nobilis*, *Mespilus japonicus*, *Olea europaea*, *Pinus halepensis*, *Pinus Pinea*, *Pistacia Terebinthus*, *Pittosporum Tobira*, *Prunus Laurocerasus*, *Quercus Ilex*, *Yucca gloriosa*.

III.

A. Formalinás készítmények.

a. Gyűjtésből származók:

Arbutus Unedo, *Citrus Amara*, *Citrus medica*, *Cynara Cardunculus* (C. Scolymus.), *Ephedra monostachya*, *Erica arborea*, *Juniperus macrocarpa*, *Juniperus phoenicea*, *Laurus nobilis*, *Olea europaea*.

b. A botanikus kertből származók:

Argemone mexicana, *Capsicum annum* művelésbeli fajváltozatai, *Citrullus Colocynthus* (gyümölcs), *Cymbidium aloefolium* (virágzat), *Dolichos atropurpurea*, *Ecballium Elaterium*, *Lycopersicum Humboldtii*, *Lycopersicum racemigerum*, *Lycop.* Humb. és L. racemig. természetes kereszteződése, *Phoenix reclinata* (virágzat), *Physalis peruvianum*, *Sabal*, *Stanhopea tigrina* (virágzat), *Stapelia variegata*.

c. A kolozsvári piacról származók:

Capsicum annum művelésbeli fajváltozatai s a szerb vagy bolgár paprika színeződési sorozata, *Agaricus ostreatus*, *Boletus edulis* (óriási példája) ajándék, *Cantharellus cibarius*, *Clavaria flava*, *Clavaria Botrytis*, *Lactaria piperata*, *Marasmius caryophyllus*, *Psalliota campestris*.

d. Budapesti piacról származók:

Ananas sativus gyümölcse, *Musa paradisiaca* (Banane) gyümölcse.

B. Száraz készítmények.

a. Gyűjtésből származók:

Arbutus Unedo, *Citrus amara*, *Citrus medica*, *Cupressus sempervirens*, *Cynara Cardunculus*, *Erica arborea*, *Eryngium*

campestre, *Juniperus communis*, *Juniperus macrocarpa*, *Juniperus phoenicea*, *Laurus nobilis*, *Myrtus communis*, *Olea europaea*, *Pinus halepensis*, *Pinus Pinea*, *Pinus Pumilio*, *Pinus silvestris*, *Pinus Strobus*, *Pistacia Lentiscus*, *Quercus coccifera*, *Quercus Hex*.

b. A botanikus kertből származók:

Cucurbita Pepo művelésbeli fajváltozatai, *Lagenaria vulgaris* (lopótök) művelésbeli fajtát.

IV.

A botanikus múzeum adakozói.

- APÁTHY ISTVÁN dr.: 5 drb. *Agave*-lemez és két kép.
CHOLNOKY JENŐ dr.: 4 drb. olaszországi növényzeti tájkép-photographia.
PÁTER BÉLA dr.: 5 drb. offiicialis gyökér; 27 drb. herbar. növény (phytopathologikus péld.); 10 drb. gabona-féle (kalászek); *Lolium temulentum*, herbar. növény és magvak.
VARGA KÁLMÁN dr.: 15 féle búza, 5 f. rozs, 14 f. árpa, 4 f. zab, 36 f. tengeri (összesen 74 féle gabonanemű), 26 f. bab, 2 f. borsó, 1 f. lencse, 3 f. *Lupinus* (összesen 32 féle hüvelyes növény), 1 f. bükköny, 1 drb. *Dipsacus fullonum* csokor; 1 drb. kimosott *Lupinus albus* gyökér bakteroidokkal.
BARNA BALÁZS dr.: 2 tábla *Claviceps purpurea*; 2 drb. kimosott *Phaseolus* gyökér, egyik fertőzetlen, másik *Bakterium*okkal fertőzött.
CSÉRER LAJOS: 1 láda komló; *Cycas circinalis* virág; magyarországi gyógyító növények; 31 komló-féleség; 19 drb. komló-photographia és 1, Magyarország komlótermelését föltüntető térkép.
JUHOS LAJOS: 20 drb. különféle tengeri és paprika-race; 46 féle burgonya, 4 féle hagyma.
BARABÁS ENDRE: Mintegy 400 drb. herbariumi növény Marosvásárhelyről.
SZABÓ IMRE: 2 drb. fenyő-fasciatio; 1 drb. *Robinia*-gyökér, 1 drb. bábasesprő *Abies pectinata*-n.
GYÓRFFY ISTVÁN dr.: *Molendra Hornschuhiana* (moha) a Tátrából.
LAIB REZSŐ (Böös): Különféle drogueok és patikai növény-prae-paratumok; 57 féle illó olaj, essentia és patikai növény-kivonat.
BURGER FRIGYES: 19 üveg különféle drogue.
JOÓ KÁROLY dr.: 1 drb. fagomba.
KOVÁCS GYULA: 1 drb. *Gingko biloba* photographia.
RÉPÁSZKY TIVADAR: 1 drb. fenyő-fasciatio.
NAGY JENŐ: 3 drb. gomba a Hortobágyról.
GRUMÁZ GERŐ: 1 drb. *Polyporus squamosus*.
B. BAK LAJOS: 1 drb. *Quercus* sp. törzs-ker. metsz.; 1 drb *Quercus* sp. törzs-hosszmetszet.

5. Jelentés az ásványtárról.

A lefolyt esztendőben a régi nyomon, a régi nehézségekkel küzdve haladtunk előre. Működésünknek legszembetűnőbb jele tehát gyűjteményünk gyarodásában van. Ennek eredményeként technológia gyűjteményünk megalapítását óhajtom legelőször is vázolni.

Már régóta éreztem a közönség szükségletére tekintettel levő gyűjteményünkben egy olyan szakasz hiányát, amelyben együtt mutassuk be az érdeklődő iparosnak, bányásznak stb. az erdélyi és a határos terület kőbányáinak, kőfejtőinek termékeit.

Régi meggyőződéseim, hogy várva-várt ipari fejlődésünk és anyagi megerősödésünk gyökérszálainak hazai tudományos gyűjteményeinkből kell táplálkoznok. Gyűjteményünk és a közönség között mindinkább szorosabbá váló kapocs mutatja, hogy ezen meggyőződéseim nem képzeltetés.

Régibb gyűjtéseinknél is súlyt helyeztünk az útunkba eső felhasznált kőzetek és ásványok gyűjtésére. A kőbányák anyagának rendszeres összegyűjtésére és kiállítására, azonban a rendelkezésünkre állott csekély munkaerő miatt sem gondolhattunk. Miután 1906-ban közönségünk egyik szükségletét a lassanként összegyűjtött kis drágakő-csoport kiállításával kielégítettük, a múlt évben elkeresztetnek láttam az időt technológiai gyűjteményünk megalapítására. E célból a múlt év elején a következő levelet intéztem az erdélyi és a szomszédos megyék alispánjaihoz:

„Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Ásványtára egy erdélyi technológiai gyűjtemény létesítését és a közönségtől látogatott gyűjteményében való felállítását tervezi.

Ennek megvalósítása céljából azzal a tiszteletteljes kéréssel fordul Alispán Úrhoz, legyen szíves megye területén levő kőbányák mindenikéből körülbelül egy kődecimeter nagyságú kőmintát — előfordulási helyének [Község, Dűlő, a kőbánya távolsága a községtől km.-ekben a világtájak szerint] pontos megjelölésével — beszerezni és azt ásványtárunknak (Kolozsvár, Egyetem-u. 3 sz., közp. egyetem) közvetlenül, vagy pedig összegyűjtve egyszerre megküldeni.

Abban a reménységben, hogy a cím..... nemzetgazdasági és kulturális érdekeink előmozdítását célzó eme kérésünk elől elzárkózni nem fog, már előre ígérem, hogy a beküldött so-

rozat meghatározása után a kőzeteknek tudományos nevét Alispán Úrral közölni fogom.“

Ennek meglelt a várt eredménye, amennyiben:

	kőbányából	drb. minta.
Szász József, Alsófevánhérmegye alispánjától	12	12
Nagy Lajos, Arad	5	5
Láni Gedofréd, B.-Naszód	9	9
Dr. Miskolczy Ferencz, Bihar	23	25
Dr. Jaekel Frigyes, Brassó	27	35
Dr. Belle Sándor, Fogasas	18	22
Szentiványi Miklós, Háromszék	44	48
Pogány Béla, Hunyad	6	20
Csató Gábor, Kis-Küküllő	5	7
Dózsa Endre, Lolozs	90	92
Issekutz Aurél, KrassóSzörény	33	61
Dr. Nagy József, Maros-Torda	12	14
Somogyi István, Nagy-Küküllő	6	6
Reissenberger Cusztáv, Szeben	1	1
Török István, Szilágy	34	34
Bándy György, Sz.-Doboka	104	121
Joanovich Sándor, Temes	1	1
Lovassy Andor, Torda-Aranyos	10	13
Dr. Damokos Andor, Udvarhelyvárm.	9	9

tehát összesen 535 drb. kőzetminta érkezett be hozzánk, amelyeket meghatározva, czédulázva, sőt nagy részét külön ezek feltüntetésére tervezett térképre vezetve, megyék szerint csoportosítottuk s megfelelő hely hiján gyűjteményünk pincehelyiségének középső szobájában, egy e czélra kiürített nagy üvegszekrényben állítottuk ki. A kiszorult nagyobb darabokat a szemben levő alacsonyabb szekrények tetejére illesztett polczokra és a szomszédos nagy szekrényre helyeztük el. Hogy ez a kiállítás nem fényes, sőt nem is megfelelő, az bizonyos, de adott viszonyok között örvendhetünk annak, hogy hozzáférhető helyen együtt van.

Messzire vezetne felsorolni mindazoknak az érdemes szolgabírák-, körjegyzők-, útmesterek-, bányabirtokosoknak, neveit, akiknek az említett megyék alispánjai rendeletére, vagy kérésére részük van eme gyűjtemény létesítésében: hálás érzésünket és köszönetünket azonban mindnyájuk iránt őszinte szívvel kifejezzük.

Ennek a nagy munkának végzésénél, amelylyel kapcsolatban eddig 106 átirat intéztetett hozzám, első tanársegédem, Dr. Szentpétery Zsigmond kiváló buzgalommal volt segítségemre.

Gyűjteményünk múlt évi gyarapodására térve át, megemlítem, hogy a — részben a vezetésem alatt álló intézet személyzetével együtt végzett — saját gyűjtésem eredményeként 656 darabbal gazdagodott gyűjteményünk.

Dr. Szentpétery Zsigmond folytatta az *Erdélyi Érchegység* eruptívus közeteinek régebben megkezdett tanulmányozását. A helyszíni bejárás alkalmából 319 drb. tárggyal szaporította gyűjteményünk eme részét.

Dr. Balogh Ernő tanársegéd *Bozen* környékén gyűjtött 17 drb. közetet.

Tüske Béla tanársegéd *Offenbánya* környékén, végzett gyűjtése révén 150 darabbal szaporodott gyűjteményünk.

Papp Simon ásvány- és földtani intézeti gyakornok főleg *Kapnikbánya* környékén végzett gyűjtési eredményéül 175 tárgyat küldött gyűjteményünknek.

Szegedy Géza intézeti gyakornok a pécsi *Mecsek* hegységben gyűjtött tárunk részére 26 drb. közetet.

Hálás szívvel és köszönettel említem meg azok nevét, akik gyűjteményünk iránt érzett vonzalmukból kifolyólag ajándékaikkal járultak annak gyarapításához. Ezek közül *Gr. Festetics Iván* 180 drb. tárgyat gyűjtött *Radna* és *Ilva* környékén, sőt azok előfordulási helyeit is rávezette térképünkre, amivel lényegesen hozzájárult ezen vidékre vonatkozó geológiai ismeretünk bővítéséhez. *Br. Bornemissza Károly* úr levélbeli kérdezősködése folytán értesülvén arról, hogy glecser-malmok örlőköveit szívesen fogadja gyűjteményünk, igen szép 5 drb. 12—24 cm. átmérőjű görgeteget szerzett a badgasteini újonnan feltárt diluvialis glecser-üledékekből és azokat beszállította gyűjteményünkbe.

Mult évi ajándékozóiink között ezeken kívül *Gr. Bethlen Karolina*, *Dr. Semsey Andor*, *Dr. Cholnoky Jenő*, *Dr. Fabinyi Rudolf*, *Dr. Benkő Gábor*, *Cholnoky Imre*, *Br. Wesselényi Miklós*, *Dr. Békési Károly*, *Gróz János*, *Szabó Imre*, *Sebestyén Géza*, *Pollák Gaston*, *Hangay Oktáv*, *Nagy Jenő*, *Dr. Reinbold Béla*, *Broz Emil*, *Barabás Tibor*, *Csérer Lajos*, *Lészay Ferencz*, *Dr. Udránszky László* és *Szádeczky Gyula* neveit van szerencsém megörökíteni. A mult évi összes ajándék 444 drbot tesz ki.

Az államsegélyből való beszerzésekre térve át, örömmel említem meg, hogy megkezdhattuk végre gyűjteményünkben a természetet nemcsak apró mintákban, hanem utóbbiak harmoniáját legjobban visszatükröző képekben is bemutatni. Kétségtelen, hogy ezek összehatása lényegesen fokozni fogja gyűjteményünk vonzó erejét.

Képeink sorában első helyen a *Retyezát* három képét [*Retyezát-Nuksóráról* 85×147 cm., *Zenogató* 61×119 cm., *Bukura Zenogató* 61×119 cm.] említem, amelyeket *Melka Vincze* művész festett meg gyűjteményünk számára. Nagy nyereségnek tartom ezeket a sikerült képeket, mert ama kiváló hegyvidékünknek alapos ismerője oly hűen állítja ezeken előnkbe a szép természetet, hogy a lankás völgyformák, a lekoptatott „púpos kövek“ láttára megelevenednek előttünk a negyedkori glecserek. A természet vonzó, igaz formájában és színeiben van ezeken az képeken bemutatva, ami sokat jelent a mai recessió világban, midőn

azt annyiféle phantasticus formával és színnel látjuk meghamisítva.

Biharhegységi gazdag gyűjteményünk illusztrálására *Verbőczy Károly* megírtette gyűjteményünk számára a Királyhágó és a révi hegycsoport közé benyúló vársonkolyosi harmadkori medencze képét.

A vétel útján szerzett tárgyaknál a gyűjteményünkben hiányzó ásvány fajok beszerzésére voltam különösebb tekintettel. Fogyatékos praehistoriai sorozatunk is gyarapodott ezen a réven néhány darabbal. Vétel útján összesen 204 drb. ásvánnyal és praehistoriai tárggyal gyarapodott gyűjteményünk.

Csere útján 22 alpesi kőzetet kaptunk Dr. *E. Weinschenk* müncheni egyetemi tanártól, 15 drb. dítrói kőzetért és 28 drb. phytopalaeontologia tárgyat Szekulról Dr. *Szilády Zoltán* tanártól 30 drb. intézetünkben készült vékony csiszolatért.

Összes évi gyarapodásunk tehát 2475 drb.

Ezen kívül 150 ujonnan készült jó vékony csiszolatot vezetünk be leltárunkba a mult esztendőről.

Aki ismeri gyűjteményeink meg nem felelő, szűk helyiségeire, és célszerűtlen kiállítására vonatkozó, többször megismételt régi panaszainkat, annak nem kell bővebb magyarázat arra vonatkozólag mennyire fokozódnak eme bajaink gyűjteményünk örvendetes gyarapodásával.

A szükség kényszerített arra, hogy intézeti szekrényeiket egymás tetejére állítsuk. Sajnos, kiállítási szekrényeink már eredetileg emeletesek voltak, melyeknek egymásra helyezése egyébként is merénylet volna kényesebb tárgyaink épsége ellen. Ilyen körülmények között rövid idő alatt oda fogunk jutni, hogy nemcsak a kiállítás, hanem az évi szaporodásnak elhelyezése is gondot fog okozni.

Gyűjteményeiket kedvelő közönséggel, mint ajándékozóink névsora is mutatja, fenntartottuk a régi jó viszonyt. Ennek ápolása céljából gyűjteményeink tárgyainak bemutatásával és vetített képekkel én magam három, Dr. Szentpétery Zsigmond pedig egy előadást tartottunk az elmúlt év folyamán.

Évi látogatóink száma 1014 volt.

Dr. Szádeczky Gyula,
igazgató.

A szakosztályok működése 1907-ben.

1. A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztály jelentése.

Tisztelt közgyűlés!

Ha csupán arra törekednék, hogy szakosztályunknak 1907. évi működéséről beszámoljak: hamarosan elkészülhetnék jelentésemmel. Mert elég volna rámutatnom arra, hogy az 1906. évi átalakulás megállapított normája szerint végzett munkámról mily eredményeket tudok fölmutatni. Tisztán állana tehát a t. Közgyűlés előtt, mennyiben tudtam megfelelni a reám ruházott tisztnak, valamint az is, mennyiben követtem az elem szabott útát. Viszont könnyű volna az én dolgom is, mert az újonnan megalkotott szervezet és ügyrend rendelkezésére hivatkozva, hamarosan igazolhatnám, hogy azok értelmében óhajtottam eljárni és csak a Közgyűlés jó indulatát kellene kérnem munkám bírálatához.

Azonban sem szervezetünk nem bizonyult véglegesnek, sem a körülöttünk alakuló élet nem maradt változatlanul. Mind a két jelenség örvendetes tünemény azon a területen, melyen, mi mozgunk. Mert igazolja szakosztályunk életrevalóságát s a mi a fő, a tőle szolgált eszmény erősülését. Mert hiszen minden jól megteremtett szervezet fejlődésre vár, csupán a beteg vagy rosszul alkotott szervezet állapotodik meg fejlődésének egy bizonyos fokán, vagy süllyed le arról. A mi szervezetünkben rejlő erő s a körülöttünk alakuló élet szakosztályunkat új feladatok elé állították. Folyóiratunk terjedelme kevésnek bizonyult, előadásaink meghonosodtak, a szakosztály körébe tartozó gyűjtemények ismertetése és anyagának közlése és kiadása élénk szükségletül mutatkozik. Az iskolán kívül eső tanításnak teljesen új ösvényén nekünk kellene előljárnunk. Mindegy volna, akár a magunk nevében tennők ezt, akár az Egyesületnek többi szervével kapcsolatban. A reánk váró feladatok teljesítése azonban javadalmunk elégtelensége miatt egyelőre el fog maradni, mert mostani ellátásunk mellett az eddig kiszabott körben is csak bukácsolunk. Pedig az élet duzzad szervezetünkben. Az erőnek egyik kétségtelen jele, hogy szak-

osztályunkból a jogi és társadalmi tudományok művelői kiváltak s önálló szakosztálylává tömörültek. Ez az egészséges mozgalom az elmúlt évben indult meg, de csak ez év folyamán ment végbe s nekünk nem lehet más érzésünk, minthogy örömmel köszöntjük az ifjabb testvért s őszinte szívvel kívánjuk neki, hogy önállósulván, áldásos működést fejtson ki. Nem lehet más kötelességünk, minthogy megkisebbedett gazdaságunkban ezután még belterjesebben munkálkodjunk; nem lehet más reményünk, minthogy a körülöttünk zsongó élet kívánalmaihoz ezután is tudunk majd alkalmazkodni.

Pedig erre az életrevaló tulajdonságra szükségünk van, mert múzeumi világunkban gondolkodásra készítő jelenségek merültek föl s azok mellett észrevétel nélkül nem surranhatunk el.

A múzeumnak bizott gyűjteményeiben megindult tudatos munka anyagunknak oly gazdaságát vetette fölszínre, hogy azok részére nem is egy, hanem két folyóirat válnék szükségessé. Hiszen a gyűjtemények mindaddig csak kicsiny körben hathatnak, míg anyaguk ismertetve vagy közzé téve nincsen. A múzeális gyűjtemények elmélete is fejlődésnek indult s az ide tartozó fejtegetések és a hozzájuk kapcsolódó gyakorlati kérdések tárgyalása bizton ellátna akár két időszaki íratot, egyet az érem- és régiségtár, egyet a könyvtár szolgálatában. Egyelőre azonban elég volna, ha csupán egy folyóiratot tudnánk e célra megindítani és főtartani. Fájdalom azonban, hogy ettől már elkéstünk és pedig azért, mert a múzeumi érdekekkel nem foglalkoztunk akkor, mikor azt a területet el lehetett volna foglalni. Mert szinte félszázadon keresztül a mi Egyesületünk volt az egyetlen, melyet ily irányban a vezetés megilletett volna.

Az állami főhatóság alatt álló nagy múzeumok és könyvtárak mindenha nélkülözik ama bizalmas, erőt jelentő és haladásal kecsegtető összeköttetést, melybe gyűjtemények és társadalom lépnek, hogy egymásra támaszkodva, egymást erősítsék. Az állami intézmények meg voltak ama tudattal elégedve, hogy a kormány gondoskodik róluk. Ez a tudat kimérte útjokat s egyben föl is mentette őket a közönségre való közvetlenebb hatások keresése és a közönség pártolását meghálálni törekvő szolgálatok kötelessége alól. Ennél fogva a társadalmi téren újjá születő Magyarország más és más föladatokat betöltésében foglalatostkodott s ha egy-egy vidéki múzeum-egyesület megalapításának gyönyörűségein átesett — hamarosan meg is feledkezett róla. Gr. Széchenyi Ferencnek nemes példája a M. Nemzeti Múzeumnak állami kezelés alá vétele után, csodálatos módon követés nélkül maradt. Gyűjtők és műkedvelők gyűjteményei legtöbbször vásárlás útján kerültek a nemzeti gyűjtemények tulajdonába, vagy olyan körülmények között, melyekben az anyagi kérdésnek mindig fontos szerep jutott. A vásárló államot megszokta a közönség, a vásárló múzeumokat az üzlet. Sőt talán kelleténél jobban is számításba jöttek vásárló állam és vásárló gyűjtemények és így részint a hiúság, részint

az üzlet biztosabban is számíthatott reájok. Az átalakulás azonban nem történt parhuzamosan, mert a vásárló államnak és vásárló múzeumnak, hol pénze, hol érzéke nem volt ahhoz, hogy hazai gyűjteményeket meg tudjon szerezni. Így azután művészi vagy nemzeti szempontból, vagy mindkettőből egyaránt fontos magángyűjtemények idegenbe vándoroltak, mint pl. Emich G. könyvtára, b. Bálinttíj majolikái, Ráth György ónjai, gr. Zrinyi Miklós könyvtára, Richter Lajos herbárium, vagy magán vállalkozás zsákmányává lettek, mint annyi elhalt tudósunk könyvtára, Ciergl műipari gyűjteménye stb. Viszont a külföld üzleti élelmessége számára nyílt területté váltunk, melyen olcsó harácsot büntetlenül lehetett szedni. A múzeumoknak s a közönségnek egymástól való eltávolodásában azután a másik stádiuma az lett, hogy a közönség csak követeléseivel tudott előállni s a múzeum konzervatívizmusnak szükséges szempontjait magára nézve sérelemnek tartotta. Az üdvösebb fordulat a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelőségének föllállításával kezdődött, mely gróf Zichy Jenő érdeme marad, s ama néhány rajongóé, kik e nemes grófot az intézmény fölkarolására buzdították.

Az állami gyűjtemények mellett egyes kisebb vidéki gyűjtemények és azoknak fentartó hatóságai és testületei, mint kis körre ható szervezetek nem voltak eléggé erősek és öntudatosak arra, hogy a múzeumok és gyűjtemények legnagyobb főkéjét: a közönségre gyakorolt közvetlen hatást, kellőleg gyümölcsöztethessék. Viszont abban is talákoztak a működő állami gyűjteményekkel, hogy a múzeumok ügyét nem tették az egész nemzet ügyévé. Amazok azért, mert az állam gondoskodott róluk, emezek azért, mert a megélhetés sokszor, csak a vegetálás misztériumának megfejtésén törték a fejüket.

E két véglet között az Erdélyi Múzeum Egyesület lett volna, szerencsés helyzeténél fogva arra utalva, hogy az őt létrehozó nemzeti fölbuzdulás lángját folytonosan táplálva, a múzeumi mozgalmakat megindítsa és azok élére álljon. Ámde azt tenni elmulasztotta s a magyarországi múzeumi közönynek zsidbasztó hatása alatt a múzeumi gondolatot az is elejtette és a hatásosabbnak látszó akadémiai jellegű munkálkodás terére lépett, Mikor azután fölocsúdott, meg kellett elégednie azzal a tudattal, hogy akadémivá nem lépett elő, de múzeumát az egyetemnek átengedte. Mikor pedig a visszas helyzetet belátta s maga is munkához látott, meg kell elégednie azzal, hogy múzeumi és akadémiai föadatainak harmonikus végzésére anyagi erőinek fogyatékosága miatt képtelen. Mikor gyűjteményeit az állami segély megnyerésével szabadabban kezdte fejleszteni, nincs ereje publikációkra; s mikor szüksége lenne azokra s a múzeumi kérdést napirendre tűzné: a Múzeumi és Könyvtári Értesítő, a Főfelügyelőség folyóirata, biztosított anyagi támogatással s az ország fővárosának vonzó hatalmával már megindult. Arra tehát a mi szűkös viszonyaink között nem szabad törmünk, hogy az *Erdélyi Múzeum*, mint a múzeumi

és könyvtári elmélet és gyakorlat közlönye, fejlesztessék tovább. Erre szükség sincsen, arra azonban volna szükség, hogy a saját gyűjteményeit terszzerűen és következetesen ismertesse és a saját kérdéseit fölszínre vesse és azoknak speciális közlönyévé legyen. De mai nehéz viszonyaink között még erre sem vállalkozhatunk, mert a publikációk költségeit nem bírjuk meg.

Ime t. Közgyűlés az év folyamán tudományos birodalmunkból elveszítettük a jog- és társadalom tudományi szakosztály társországait s a megmaradt tartományban művelési területünknek egyik felét is meg kell osztanunk. Országos fejlődésül ugyan örvendetes az új folyóirat megindulása, de nekünk mégis gondot okoz. Például azért, mert erőnket osztja meg, részint mert területünket is szűkebb határok közé szorítja. Anyagi erőnk nem bírja a versenyt s még ha bírná is, nem volna-e kötelességünk visszalépní, mikor azt látjuk, hogy a jelzett folyóirat a legnagyobb mértékben küzd a szakírók hiányával. Mert hiszen a múzeumi és könyvtári élet és elmélet közlönyében számtalan olyan cikk van, mely már meglévő szakfolyóirataink területére tartozik és csak külső kapcsolatban áll vele. Viszont az is tény, hogy gyűjteményeink erre a folyóira-ra nem számíthatnak oly mértékben, mint a milyenre igényük van, hogy a közönség elé kerüljenek.

A helyes közép út tehát az volna, hogy az Erdélyi Múzeumból a múzeumi elméletet ki kellene rekeszteni, de élhet-e egy múzeum nála nélkül, a nem volna-e méltán feltűnő, hogy saját folyóiratát mellőzve, idegen helyen dolgozzék?! De másfelől ha mi visszahuzódunk, fejthetünk-e ki olyan közremunkálást a mi gyűjteményeink érdekében, melyet azok tőlünk méltán kívánhatnak meg s ha mi ott dolgozunk, hogy számolunk be a mi közönségünknek, a magunk gyűjteményeinek és szakosztályunknak. Látni való t. Szakosztály, hogy e kérdés bolygatása igen sokféle viszonyt érint és szempontot tétet fontolóra, látnivaló az is, hogy ránk nézve a kérdés kivételesen fogós, mert mi vagyunk a legrégibb, a leggazdagabb s leginkább önálló fejlődésű múzeum, melyet a magyar társadalom hozott létre, tartott fenn és támogat ma is. Mi köztünk és közönségünk közt még ma is meg van a közvetlen kapcsolat és mindennapi érintkezés, melynek egyetlen célja: gyűjteményeink fölvirágoztatása. Itt csak egy baj van, az, hogy a haladó világ ma sokkal többet kíván tőlünk, mint múzeumtól, a fejlődő múzeum többet kíván az egyesülettől s az egyesület viszont a Köztől, mint a mennyit a Köz az egyesületnek, az egyesület a múzeumnak s a múzeum a tökéletesedő világnak megadhatna. Arról kell tehát gondoskodni, hogy a bajok forrása megszüntethető legyen, azaz intézményünket az anyagi nyűg alól föl kell szabadítani.

Nem a t. Közgyűlés föladata e nehéz diót az Egyesület számára feltörni, de az igen, hogy az anyagiakból származó bajoknak szeme közé nézzen.

Mielőtt azonban erre rátérnék, rövidesen beszámolok arról, hogy a szakosztály az 1907. évben mit dolgozott:

Tagjaink száma a viszonyokhoz mérten örvendetesen gyarapodott. Tavaly 348 tagunk volt, az idén 392, noha közülünk 6 elhalt s 2 kilépett. Folyóiratunk tehát ma 392¹ tagnak jár, csere, tisztelet- és hirdetési példa: 147 és más szakosztályi tagnak 2-nek és 49 előfizetőnek, azaz összesen 590 példányban megy szét.

Tagjaink számának emelkedése és folyóiratunk terjedése az anyaegyesületnek helyes érzéssel, lelkiismeretesen és elevenen irányított vezetésében találja egyik magyarázatát, de azonfelül abban a készségben, melylyel az anyaegyesületet minden alkalommal támogattuk. A Zilahon, 1907. június 1—2. tartott vándorgyűlésünkön szakosztályunk részéről dr. Cholnoky Jenő, dr. Imre Sándor és Roska Márton járultak a vándorgyűlés sikere emeléséhez; a téli fölolvasó cikluson pedig dr. Cholnoky Jenő, dr. Erdélyi Pál és dr. Schilling Lajos vettek részt; a folyóiratban pedig főként szakosztályunk fölolvasó üléseinek előadásaira és szakosztályunk tagjainak munkásságára támaszkodik; fölolvasó üléseinket állandósítottuk úgy, hogy az e célra kitűzött szerdát már számon tartják. Mivel márczius utolsó hetére a husvéti ünnepek és szünet esett, márcziusi fölolvasó ülésünk elmaradt s így ez évben hét fölolvasó ülést tartottunk, melyekről a következő összeállítás nyújt tájékozást: Januárus 30-án: dr. ifj. Bartók György: A szabadakarat problémája és a büntető jog;

dr. Vértesy Jenő: Bartók Lajos történelmi színművei.

Februárius 27-én: dr. Cholnoky Jenő: A kinaik művészete.

Április 24-én; Kelemen Lajos: Bod Péter levelei, dr. Deák Albert: Gazdasági elemek a parlamentárizmusban.

Május 29-én: dr. Kiss Ernő: Szemere Bertalan.

Szept. 25-én: dr. Kristóf György: Arany László;

dr. Berze Nagy János: Arany János mint folklorista.

Október 30-án: dr. Krenner Miklós: Árpád emlékezete.

November 27-én: dr. Veress Endre: Nagyenyedi diákélet a XVIII-ik században s a „Nemes Oskola-Tanács“ büntetései.

Gálos Rezső: Lukáts István költeményei.

Folyóiratunk ez év folyamán hat füzetben jelent meg és pedig 28^{1/2} iv terjedelemben, melyhez az évi index harmadfél ive is hozzáértendő. Látnivaló, hogy az Erdélyi Múzeum meg akarna felelni a reá váró kötelességnek; óhajtáná a szakosztályt s a gyűjteményeket egyforma mértékben szolgálni, de daczára redukált terjedelmének, még arra sem volt képes, hogy a fölolvasó ülések anyagát kiadhassa s daczára a gyűjtemények előzékenységének, kénytelen volt főként oly közleményekre szorítkozni, melyeket költségesebb illusztrációk nélkül is adhat. Mindamellet is azon-

¹ Az Évkönyv (1906) 99. lapján a szakosztály tagjainak száma 395-ben van megállapítva. Ez a szám annyiban téves, hogy az előfizetők is szerepelnek abban a 97-lapon lévő kimutatás szerint.

ban sem irányában, sem tartalmi gazdagságában nem változott, sőt inkább megerősödött. Erdélyt illető czikkeinkben és közleményeinkben az idei évfolyam gazdagabb s értékesebb is, mint a tavalyi volt. Úgy tűnik föl, hogy az Erdélyi Múzeumra nem csupán nekünk, egyesületünknek, hanem az egész magyar életnek van szüksége.

Erdély messzi esik az ország központjától. Kolozsvár mégis más tudományos középpont, mint Budapest. A nagy irodalmi és tudományos termelés ugyan ott van és ez rendén is van, az a tevékenység, mely a főváros párás és füstös levegőjében egészen jól elmegy a többi között, Kolozsvárnak korán kelő hives szellőtől járt levegőjében többé-kevésbé más színben jelenik meg. Szokás beszélni decentralizációról a tudományos életben is, de a gyakorlat e gondolatot csak nehezen valósítja meg, bár az Erdélyi Múzeum példája legjobban érezteti, hogy arra szükség van. Itt más az élet, mások igényeink és módosulnak kötelességeink. Nemzetiségi vidéken, egy erős szász kultúrával szemben egy sokkal régibb művelődési és tudományos élet utódaként élünk s dolgozunk, míg a főváros a maga új keletű nagyságában és alig száz esztendőös kulturális multjával s az ország szívében él és dolgozik. Itt a szemnek is másként kell látnia, a szívnek is másként kell vernie — a munkának is másként kell alakulnia. S valóban az erdélyi és kolozsvári tudományos és szellemi élet a XIV. sz. Kolozsvári testvérektől kezdve, Apáczain, T. Kis Miklóson, Arankán, Mikón keresztül gr. Kuun Gézáig mindenkor különbözött a magyarországitól, de legjobban a fővárositól. Művészi vagy eszmei magaslatával talán nem érte el, de faji öntudata és nemzeti jelleme tekintetében erősebb volt, mert a környező viszonyok között erősebbnek is kellett lennie, hogy megállhasson. Az erő tudata szabadságot jelent s merészséget is ad, bár arra nem volt mindig szüksége. Ez a szabadabb és határozottabb írói öntudat ma is él minden centrum periferiáján, nálunk is, az erdélyi mendence középpontjában. Él ez öntudatlan hagyomány és törvényszerűen ható energia az Erdélyi Múzeumban is, minek az a következése, hogy jobban ragaszkodunk a magunkéhoz s jobban megválogatjuk, a mit elfogadunk. Az erősebb nemzeti érzésű s válogatásra kész izelésű folyóiratok száma nem olyan nagy, hogy azok mellett az Erdélyi Múzeumot észre ne vették volna. Észrevették s föl is keresik.

Munkatársaink sorában új nevek láthatók, tartalmi gazdagsága és változatossága tekintetében a tavalyi évfolyam színvonalán legalább is megmaradtunk; kritikánk iránya nem változott: folyóiratunk tehát erősödött. Ez év folyamán 6 szakosztályi fölolvadás, 12 egyéb önálló cikk és tanulmány mellett 19 kritikai és kisebb, tehát összesen 40 közlemény jelent meg, melyből 3 a könyvtárt s 3 régiségtárt illette.

Ezek után utalnom kell arra, hogy folyóiratunk ma 590 — szinte hatszáz példában megy szét s mégis a megélhetésért küzd.

Ha évi számadásának főbb tételeit ide iktatnám, világossá lenne, hogy a jövődre még jobban kell redukálnunk annak terjedelmét, vagy meg kell találni ellátása jobb módját. Ezt a szegényes javadalmat még a szakosztálynak adminisztratívus kiadásai (blanketták, pósta) is nyomják s noha szerkesztése, kiadóhivatala teljesen ingyenben esik, számadását deficizzel zárja az idén is.

Nekem kötelességem e tényre rámutatni s kötelességem volna azt javasolni, hogy a folyóiratot szüntessük meg. S még sem teszem. A folyóirat egyesületünkre nagyobb jelentőségű, sem hogy két évi sikertelen mérleg miatt megszüntetését javasoljam s erre akkor is ráérünk, ha sorsunk másként nem fordulna.

Ha most arra visszagondolok, hogy szakosztályunk múzeumi gyűjteményei és tudományos fölolvadásai és működése számára csak az az egy folyóirata van, az is ingatag költségvetési alapon áll: vissza kell térnem oda, hogy az előbb említett diót nem a szakosztály föladata föltörni. Bizom abban, hogy az Egyesület módot fog találni arra, miként lássa el az új kor igényeit. A fentebb jelzett föladatak, iskolán kívül való tanítás, gyűjteményeink irodalmi földolgozása, osztályunk munkássága eredményeinek közrebocsátása, a tudománynak irodalmi úton való szolgálása sokkal fontosabb és sürgősebb föladatak, semhogy azok elől kitérni, vagy azokról lemondani lehetne, ha élni akarunk. A mi munkánk ma már nem helyhez kötött, nem csak kolozsvári s nem csupán erdélyi. De föladatainkat rajtunk kívül senki más el nem végzi s nem is végezheti. Ez pedig annyit jelent, hogy élnünk és dolgoznunk kell, még pedig magunkért, multunk hagyományait követve s az egész magyarságot hűséggel szolgálva s abba beleilleszkedve. Ez nem csak kegyes óhajítás, hanem nemzeti kötelesség.

Ebben a tudatban kell a jövő szemeközé néznünk s a jobb kor reményével indulnunk tovább. Az útra készülésnek legnehezebb részén akkor estünk át, mikor a már megjárt úton szerzett csüggedés batyuját letettük.

Kérem jelentésem tudomásul vételét.
Kolozsvár, 1908. januárus 11-én.

Erdélyi Pál,
titkár.

2. A természettudományi szakosztály jelentése.

A szakosztály az ügyrendjében kitűzött célok közül a természettudományok művelését az 1907. évben négy szakülésén előadott 9 bemutatással és eredeti értekezéssel szolgálta, melyek részletes vagy kivonatos közlésre a szakosztály folyóiratában az 1907. évi folyamban fognak kerülni. Ez eredmény az 1906. évihez mérten is kicsiny, holott reményünk lehetett, hogy az újjáalakulás nehézségein túlesve fokozottabb tudományos munkásságot fog a szakosztály kifejteni. A haladás érdekében választmányunk szaküléseit az 1908. évben gyakrabban kívánja rendezni s azokon az eredeti munkálatok mellett tudományos összefoglaló jelentéseket is sorrendre tűz.

A természettudományok művelésének célját szolgálja az E. M. E. szakosztályunk által gondozott kiadványa, a Múzeumi Füzetek is, mely a szaküléseken bemutatott értekezések közlésére van hivatva. Hosszas késedelem után, mely a képek előállításának nehézségei s a kéziratok pontatlan beérkezése miatt állott elő, megjelent végre az 1906. évi első és második füzet $10\frac{1}{2}$ ív terjedelemben; a füzet tudományos értékét a hazai műintézetekben nagy áldozatokkal készített képek emelik. Reményünk lehet, hogy több külföldi tudományos egyesülettel csereviszonyt köthetünk a nagyobb számban készült értékes folyóirat-példányok révén.

A természettudományok terjesztése és népszerűsítése s a gyűjteménytárak megismertetése érdekében rendezte a szakosztály bemutató előadás-sorozatát, melynek szép sikere biztat a megkezdett munka folytatására az 1908. évben is.

Az állattárban *Apáthy* István dr. három előadást tartott, bemutatván a gyűjteményből a pelagicus, lebegő tengeri állatokat, a tengeri csillagokat (az *Echinozoa* csoportot) és a tenger igazi munkásait (a *Spongia*, *Corallium* stb. állatcsoport vázépítő fajait). Az ásványtárban *Szádeczky* Gyula dr. a gyűjtemény drágaköveit, *K. Szentpétery* Zsigmond dr. pedig az Erdélyi Érczhegység északkeleti részének kőzeteit és ásványait mutatta be a nagyszámú közönségnek, előadás keretében.

A szakosztály tagjai sorába 101 alapító és rendes, 14 pártoló tag tartozik az 1908. év elején.

Az 1907. év végéig a rendelkezésre álló 2200 K általánból és az 1906. évi 1533 K 40 f. maradványból a következő címekre utalt ki összegeket az elnökség:

1. A Múzeumi Füzetek képeiért Czettel és Deutsch-nak Budapest --- --- --- --- ---	464·20 K
Diwald Károlynak --- --- --- --- ---	160— „
2. A Múzeumi Füzetek 1906. évi kettős füze- teért Ujhelyi M. és Társának --- --- --- ---	1406·16 „
3. Pápai József egyetemi szolgának kézbesítésért	5.— „
4. Sole Simon bélyegző készítőnek a szakosztály pecsétjéért --- --- --- --- ---	7.— „
	<hr/>
	2042·36 K

Maradvány az 1908. évre ezek szerint --- --- --- 1691·04 K

Tehát kiténik, hogy az 1907. évi átalányból 496·96 K fogyott el eddig az 1096. évi kettős füzetre s még körülbelül 450 K-ra szükség lesz, hogy a mutatószámokat elküldhessük és a nyomtatás alatt álló 4 ives harmadik füzetet kifizessük. Az 1906. év tehát mintegy 950 korona hiányt mutat fel, pedig a szerkesztő a szakosztályi ügyrendben megállapított díjairól lemondott s a szerzőknek sem fizetett semmi tiszteletdíjat a szakosztály. Hogy legalább a szerzőket kárpótoljuk részben, 223 K 16 f. értékben elengedte választmányunk a különlenyomatok költségeit.

A Múzeumi Füzetek 1907. és 1908. évi kiadásai az ügyrendnek megfelelően a következők lennének:

	K	f.
30 iv nyomása szerződésben biztosított egységárral	1980.—	
4 füzet borítéka, fűzése, fölvágása, táblákkal --- ---	470—	
30 iv szerzői díja á 64 K --- --- --- --- ---	1920.—	
30 iv szerkesztői díja á 32 K --- --- --- --- ---	960—	
	<hr/>	
	5330—	

Tehát az évi 2200 K átalányok a Múzeumi Füzetek fönn-tartására és fejlesztésére még akkor sem volnának elegendők, ha érintetlenül rendelkezésre állának mind a két évről. A mutatkozó nagy hiányt csakis a szerzői és szerkesztői díjak megvonásával vagy leszállításával, esetleg az egyes táruk vagy szerzők részéről a képek árának megtérítésével lehet mérsékelni s elenyésztetni. Bár tudjuk azt, hogy folyóiratunk fejlesztését ilyen körülmények közt várnunk nem lehet, mégis kénytelen lesz szakosztályunk a rendelkezésére álló összegek keretén túl nem költekezni, azonban kötelességünk volt ez ügyre az egyesület figyelmét fölhívni.

A kitézött célok felé, mint jelentésünkben kitént, az 1907. év is közeledett. A további haladás azonban a szakosztály tagjainak nagyobb érdeklődésétől és közreműködésétől függ első sorban. Reméljük, hogy ezt nem fogják ügyünkötől megvonni.

Kolozsvárt, 1908 jan. 13.

Szabó Imre,
szakosztályi titkár.

3. Az orvostudományi szakosztály jelentése.

Tisztelt Közgyűlés!

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület orvostudományi szakosztályának 1907. évi működését föltüntető jelentésemet a következőkben van szerencsém a t. közgyűlés elé terjeszteni.

Szakosztályunk működése különálló osztálylává alakulása óta szaküléseink munkásságában csúcsosodik ki s e téren örvendetes, előre alig remélt haladás állapítható meg.

Örvendetes tényképpen konstatálhatjuk, hogy ez évben egyetlen hetünk sem volt olyan, a melyen tárgy hiánya miatt szakülést ne tarthattunk volna, de többször előfordult az az eset, hogy meghívónk tárgysorozata nem volt letárgyalható egy ülés keretében. Szaküléseink sem a tudományos munkálkodás, sem az ez iránti érdeklődés tekintetében nem hagynak kívánni valót, mert üléseink szakszerű és változatos programja, az üléseinken pezsgő tudományos élet megszülte az általános érdeklődést, a termet megtöltő hallgatóságot.

Régebben a szaküléseinken folyó munkásság ismertetése mondhatni csak szakosztályunk kiadványai útján történt, most azonban úgy az Orvosi Hetilapban, mint a Gyógyászatban és a Budapesti Orvosi Ujságban közölt részletes jegyzőkönyvi kivonataink széles körben ismertetik szakosztályunk működését.

Különös gondot fordít szakosztályunk a jegyzőkönyvi kivonatoknak az említett lapokban való gyors közlésére, hogy a szönyegen forgó kérdések a késés miatt actualitásukat el ne veszítsék.

Szaküléseink munkásságának ilyen úton minél szélesebb körben való ismertetésétől várja szakosztályunk tagjai számának szaporodását, illetve kiadványaink szélesebb körben való elterjedését.

A lefolyt évben 26 szakülésünk volt, a melyeken 30 szerző működött közre 16 eredeti dolgozatot adva elő, ezenkívül 11-szer volt részint mikroszkopiosus készítmény bemutatása, 61 esetben pedig érdekesebb és rikábban előforduló beteget mutattak be, részletes ismertetéssel kísérve.

Az ez év folyamán megjelent kiadványainkra vonatkozólag szerencsém van jelenteni, hogy az 1906. évre vonatkozó Értesítőnk 1—3 füzete egy kötetbe foglalva az év elején jelent meg, 187 oldal magyar és 51 oldal Revue tartalommal.

E füzetben közölve van 8 szerző 7 eredeti dolgozata és a

jegyzőkönyvi kivonatok. Csatolva van a füzethez 10 tábla rajzmelléklet s ezenkívül 8 szöveg közti kép.

E 1906. évre vonatkozó köteten kívül ez évre szólóan 2 füzetünk jelent meg ez ideig. E két füzet 4 szerző 4 eredeti dolgozatát tartalmazza és a szaküléseink jegyzőkönyvi kivonatát, összesen 88 oldal magyar és 31 oldal Revue terjedelemben. E füzetekben 15 szöveg közti kép van.

Az 1907. évi 3. füzet még e hó folyamán szintén szétküldhető lesz. E füzet az előbbieknél jóval terjedelmesebb s a jegyzőkönyvi kivonatokon kívül 5 szerző 8 eredeti dolgozatát tartalmazza.

E füzet kiadási költségeit még épen földözni fogja a múlt évi pénztári készletünk, a mi 966 kor. 41 fillért tesz ki és így azt az örvendetes tényt is jelenthetem, hogy szakosztályunk az Értesítőben megjelenő közlemények díjazásának megszüntetése által végre teljesen eloszlatta az éveken keresztül húzódtott deficitet, a mi a kiadványok megjelenésének sokszor egy egész évet kitévő késését okozta.

Jelentésem tudomásul vételét kérve, vagyok a t. közgyűlésnek alázatos szolgálója

Kolozsvárt, 1908 jan. 12.

Dr. Jakabházy Zsigmond,
szakosztályi titkár.

4. A jog- és társadalomtudományi szakosztály jelentése.

Tisztelt Közgyűlés!

Ezerkilencszázhat tavaszán, az akkor közel félszázados létre visszatekintő Erdélyi Múzeum Egyesület új élet küszöbén állott. Félszázad hosszú idő, úgy az ember életében, mint az emberi intézményekben. Valóban kevés intézmény éri el ezt a kort s amelyik megéli, annak is legtöbbször az idők változó folyása benővi mohhal, feledéssel, mert folytonosan változik a közélet szelme és az ember conserváló természete nehezen tudja a közéletnek ezt a változását a már egyszer megteremtett intézményeiben nyomon követni. Pedig az intézmények élete ettől függ. Mint emberi alkotások, emberi célok szolgálatára teremtvék — az egyre forrongó közéleti eszmék irányítása mellett.

Hogy Egyesületünk nem tekintheti feladatát befejezettnek a nemzeti múlt érdekében tett értékes szolgálataival, hanem nemzeti kulturcéllok munkálásában bizvást tekinthet a jövőbe, mutatja az az életerő, amely egy félszázad után, talán az alapítás korához hasonló erővel tört elő bensőjéből, hogy új irányt mutasson működésének és ezzel új életet teremtsen a már gyengülő Múzeumnak. A tárak mellett az egyes tudományzakok is otthont találtak most az Egyesületben és ez a fejlődés hozta elő az egyes szakok sajátos érdekének öntudatra ébredését. A jogászok, akik eddig a bölcsészet, mint „általános tudomány“ osztályában helyezkedtek el, tudományszakukat intenzívebben kívánák gondozni és serkentve egy jogáször megalakításának mind szükségesebbé váló gondolatától, a kérdést úgy a saját, mint a Múzeum érdekében leghelyesebben az Egyesület kebelében vélik megoldhatónak. Így vonul be az új mozgalommal az új Jog- és társadalomtudományi szakosztály az Egyesületbe, amely annak legfiatalabb hajtása. Ezzel a bölcsészeti szakosztály homogén tudományai differentiálódnak, elkülönülnek egymástól az elvileg együvé tartozó ismereteknek rendszeres egységei, azok az egyesületben most már külön területeket alkotnak. Ez tulajdonképen csak a fejlődésből eredő szükséges tudományos munkamegosztás, a külön területek belterjesebb művelhetésére. De, hogy az új jogi szakosztály alakjában megjelenő új hajtás megerősödjék és megfelelőhessen mindannak a feladatnak, amelyek azt életre hívták, ahhoz széleskörű, buzgó támogatásra van szüksége. Csak így lesz munkája áldásos, csak így erősítheti majd az egész Egyesületet egyetemes irányú nemzeti kulturmunkájában.

Bár szakosztályunk 1906 május 12-ikén szabályszerűen már megalakult, az intenzívebb munkát — a kolozsvári és erdélyi jogászság nagy szétszórtsága és ennek következtében az erők egyesítésének kezdetben nagy nehézsége folytán — csak a letűnt 1907 év utolsó két hónapjában indíthattuk meg.

Az alakuló gyűlés megejtette a választást, elnökének Farkas Lajos dr. egyet. professzor urat választotta, és tekintettel a szakosztály szélesebbkörű feladataira, elméleti és gyakorlati irányaira, a szakosztály két alelnököt is választott: Gidófalvy István dr. kir. közjegyző és br. Rudnyánszky Béla kir. törvényszéki elnök urat. A szakosztály titkára ifj. Erődi Béla dr. keresk. akad. tanár lett. Az alakuló gyűlésen megválasztották a szerkesztő bizottság tagjait is: Biró Balázs dr. ügyvéd, ifj. Bochkor Mihály dr. róm. kath. státustitkár és Pordea Gyula dr. ügyvéd urakat. A szakosztályi választmány 21 tagja közül megválasztott a gyűlés tizenhét tagot, a többi három tag megválasztása a következő rendes közgyűlésre maradt. A megválasztottak a következők: Fekete Gábor dr., Heppes Miklós dr., Sebess Dénes dr., Ternovszky Béla, Frits Béla dr., Költő Gábor dr., Kiss Géza dr., Czikmántory Ottó dr. Nagy Ernő dr., Kossutány Ignác dr., Kiss Mór dr., Kiss Sándor, Bochkor Antal, Jancsó György dr., Deák Albert dr., Menyhárt Gáspár dr., Vajna Gábor dr., Dózsa Ferencz.

Ugyancsak az alakuló gyűlésen megállapított és egyhangulag elfogadott ügyrendet az Egyesületnek 1907 január hó 9-ikén tartott választmányi ülése némi, inkább kiegészítő módosításokkal, elfogadta. Ezek a módosítások jelen közgyűlésünkön felolvasztak és közgyűlésünk azokhoz hozzájárult, minek folytán az Ügyrend kinyomatásáról most már gondoskodás történik.

Ha szakosztályunk működését lassan kezdte is meg, a jövőbe vetett bizodal munkát jelzi az ügyrendünkben kifejtett az sokoldalú munkásság, amelyet feladatunk szolgálatában lassanként mind megvalósítani akarunk. A legközelebbi időkből főként három irányban kívánjuk tevékenységünket kifejteni: szaküléseket tartunk, az előadásoknak kiadásáról gondoskodni kívánunk és népművelő tanfolyamokat rendezünk. Ha szakosztályunk ezirányú munkája újabb keletű is, az első hónapok sem teltek el minden munka nélkül, mert az 1907. év június 1. és 2. napján Zilahon tartott Egyesületi vándorgyűlésen szakosztályunk két nagyértékű előadással vett részt: Gidófalvy István dr. alelnökünk arról értekezett „Hogyan kedveltessük meg gyermekeinkkel a mások bajával való törődés gondolatát?” Bochkor Mihály dr.: „A jogtudomány új korszak küszöbén” címen tartott előadást.

Az első tudományos előadást 1907. év december hónapjában tartottuk az Egyetem aulájában, előkelő érdeklődés mellett. Az ülés tárgyait megelőzőleg Farkas Lajos dr. elnök a szakosztály működéséhez lendületes bevezető beszédet mondott. Beszédében figyelmeztet a hazafias törekvések egyesítése és jól átgondolt irányításának a jelenben nagy szükségességére, ugyancsak

tudományszakunkban is, amelynek körén belül szintén folyton újabb s újabb eszmék jönnek előtérbe és kételylyel, bizalmatlansággal támadják azokat a tudományos értékeket is, amelyek éppen értékesebb voltuknál a sokszor ephemer eszmék érvényesülésének útját állják.

Az eszmék természetes versenyének jelentőségét jól ismeri, éppen azért kívánja, hogy minden gondolat, amelyben a közjónak értékbeli növekedése rejlik, a tudomány feltételezetlen szabadságával érvényesüljön. Efelett akar, mint elnök örködni, s hogy munkásságunkkal anyaegyesületünk általános művelődési céljával elválaszthatatlanul egyesített nemzeti és hazafias öntudatunk is erősödjék!

Az első ülés tárgyai voltak: Kiss Géza dr. „A szabadjogi iskola kritikája” címen tartott előadása és Menyhárt Gáspár dr. értekezése „A birtokvédelemről” (vitával).

Tekintve azt az örvendetes érdeklődést, amely szaküléseink iránt a tudományosan is foglalkozó jogászok körében megnyilatkozik, a jövőben a nyári hónapokat kivéve, minden hónapban tartunk tudományos előadásokat és felolvasásokat és ezzel eleget teszünk ügyrendünk 21. §-ában foglalt utasításnak, hogy tudományos felolvasások, vitatkozások havonként egyszer tartandók.

A szakosztálynak 1908 jan. 12-ikén tartott választmányi ülése és közgyűlése elfogadta a szerkesztő-bizottság előterjesztését, hogy amíg a szakosztály kellőképpen megerősödik, a szakosztály cikkei a Bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi szakosztály folyóiratában kapcsolatosan adassanak ki és a folyóirat címlapján tüntetessék ki, hogy a füzet egyszersmind a jogi szakosztály füzete is. Ennek anyagi feltételeihez az Egyesület választmányának hozzájárulását kérjük.

A művelődés és műveltség általánosságában rejlő erő jelentőségének elismerése a társadalom természetszerű fejlődésére nézve, vezetett minket akkor, amikor elhatároztuk, hogy a nép művelése, oktatása, nevelése érdekében népszerű előadások és tanfolyamok rendezésével dolgozunk. Elhatározásunkat a tett követte és próbálkozásunk olyan szépen bevált, hogy szakosztályunk ezirányu működésében is a legszebb eredményre számíthatunk. Előadásainkat egyelőre a vasúti munkások és kisiparosok csoportjára terjesztjük ki, nehogy erőnket kezdetben túlságosan megoszszuk, és a biztató sikert ezzel kockára tegyük. A vasúti munkások körében minden szombaton, saját helyiségükben tartottunk előadásokat, állandóan 160—180 hallgatóval. Ebben a körben Endes Miklós dr., Cholnoky Jenő dr. egy-egy, György János dr. két előadással vett részt, a nemes ügyhöz méltó lelkesedéssel. Az ipartestületben az előadásoknak megkezdését eddig a kör belső életében történt alakulások befejezése tartotta vissza, azonban a legközelebbi időben az előadások ott is megkezdődnek.

Javadalma a szakosztálynak eddig nem volt. A felmerült csekély nyomdai és posta költségek a következő év folyó kiadásaira előírányzott összeg terhére kerülnek majd.

Hogy a szakosztálynak 1907. év végén összesen hány tagja volt, azt most kimutatnunk nem lehet, mert a jogi és bölcsészeti szakosztály tagjai együtt, egy közös létszámban szerepelnek.

Az 1908 január 12.-én megtartott közgyűlésen a választmány-nak sorhuzás utján hat tagja kilépett, akiket újra megválasztottak s ugyanekkor a választmány is kiegészítettett: Gál Jenő kir. ítélőtáblai tanácselnök, Endes Miklós dr. kir. törvényszéki bíró 9—9, Jékey Dániel 8 szavazattal választmányi tagoknak választattak meg és ezzel a szakosztály választmánya 21 tagra kiegészült.

Amikor a megalakulásra és a lefolyt évre szóló jelentésem elfogadását kérem, azt azzal az óhajtással fejezem be: vajha minél több szétszórta élő erdélyi jogász értené meg működésünk jelentőségét és sietne komoly akarattal zászlónk alá, amelyet a magyar nemzeti társadalom legszebb, legmagasztosabb javaiért minél magasabban szeretnének lobogtatni!

Kolozsvárt, 1908. januárius 12.-én

Ifj. Eródi Béla.

szakosztályi titkár.

IV.

Vagyon-kimutatás és zárszámadás
1907-ről

(1907 januárius 1-től 1907 december 31-ig).

Költségvetés **1908-ra.**

Mérleg számla

		korona	fill.	korona	fill.
Cselekvő vagyon.					
Értékpapir.					
<i>Alaptőke</i>					
1	4% m. kor. jár. — — — 339400.—				
2	4% m. földteherm. — 91200.—	430600	—		
<i>Országháza alap</i>					
1	4% m. kor. jár. — — — 200.—				
2	4 ² / ₁₀ % egy. jár. — — — 2900.—				
3	1860-as sorsjegy — — — 1000.—				
4	4% m. földteherm. — 62000.—	66100	—		
<i>Építési aranyalap</i>					
1	4% magy. kor. jár. — — — — —	18400	—		
<i>Haynald-alap</i>					
1	4% erdélyi urbéri jár. — — — — —	4000	—		
<i>Természethist.-alap</i>					
1	4% m. kor. jár. — — — — —	2400	—	521500	—
Követelések					
1	Alaptőke — — — — —	20300	—		
2	Építési aranyalap — — — — —	8843	17	29143	17
Takarékbetétek					
1	Alaptőke — — — — —	24535	94		
2	Országháza alap — — — — —	2603	86		
3	Ép. arany " — — — — —	6515	31		
4	Tartalék " — — — — —	8768	28		
5	Term. hist. p. alap — — — — —	8795	43		
6	Kovács S. alap — — — — —	2687	13		
7	Lendvay Emil alap — — — — —	1000	—	54905	95
	Pénzkészlet — — — — —			1206	38
				606755	50

Dr. Farkas Lajos s. k., Báró Mannsberg Sándor s. k., Dr. Szabó
a számadásvizsgáló bizottság

1907 december 31-én.

		korona	fill.	korona	fill.
Szenvedő vagyon					
<i>Alaptőke</i>					
1	Értékpapírok — — — — —	430600	—		
2	Követelések — — — — —	20300	—		
3	Takarékbetét — — — — —	24535	94	475435	94
<i>Országháza alap</i>					
1	Értékpapírok — — — — —	66100	—		
2	Takarékbetétek — — — — —	2603	86	68703	86
<i>Építési aranyalap</i>					
1	Értékpapírok — — — — —	18400	—		
2	Takarékbetétek — — — — —	6515	31		
3	Követelések — — — — —	8843	17	33758	48
<i>Haynald-alap</i>					
1	Értékpapírok — — — — —			4000	—
<i>Tartalék-alap</i>					
1	Betétek — — — — —			8768	28
<i>Természeth. pályadíj-alap</i>					
1	Értékpapírok — — — — —	2400	—		
2	Takarékbetétek — — — — —	8795	43	11195	43
<i>Kovács Sámuel-alap</i>					
1	Takarékbetétek — — — — —			2687	13
<i>Lendvay Emil-alap</i>					
1	Takarékbetét — — — — —			1000	—
	1907. évi felesleg — — — — —			1206	38
				606755	50

Dénes s. k.
tagjai

Lendvay Emil s. k.
pénztárnok

Kováts Ede s. k.
ellenőr.

Veszteség és nyereség számla

		korona	fill.	korona	fill.
Kiadás					
1	Költség számla	3253	69		
2	Tiszteletdíj számla	2200	—		
3	Személyi kiadás	11079	65		
4	Kegydíj	819	96		
5	Dologi kiadás	8370	—		
6	Kiadványok	500	—		
7	Szakosztályi kiadás	9476	60		
8	Eszterházy-alap kamata	400	—		
9	Építési aranyalap 1906. évi kamata	1093	46		
10	Építési aranyalapra az 1906. évi maradványból	3000	—		
11	Tartalékalapra 1906. és 1907-re	2000	—		
12	Népszerű előadásokra	453	80	42647	16
Egyenleg				1206	38
				43853	54

Dr. Farkas Lajos s. k., Báró Mannsberg Sándor s. k., Dr. Szabó
a számadásvizsgáló bizottság

1907 december 31-én

		korona	fill.	korona	fill.
Bevétel					
1	Kamat	1950	18		
2	Állami járulék	10000	—		
3	Értékpapír kamat	19873	80		
4	Rendes tagdíj	3097	16		
5	Pártoló tagdíj	639	71		
6	Haynald-alap kamat		40		
7	Pénzkészlet: 1906 febr. 4. — 31'96				
8	„ 1907 jan. 1. — 8260'33	8292	29	43853	54
				43853	54

Dénes s. k.,
tagjai.

Lendvay Emil s. k.,
pénztárnok.

Kováts Ede s. k.,
ellenőr.

BEVÉTEL 1907 januárius 1-től

		korona	fill.	korona	fill.
	1906. évi egyenleg (készpénz) ---			8292	29
	<i>Alaptőke</i>				
1	K 475435-94 jövedelme ---			18986	58
	<i>Országház-alap</i>				
1	K 68703-86 jövedelme ---			2762	30
	<i>Építési aranyalap</i>				
1	K 33758-48 jövedelme ---			1160	69
1	1907. évi dotáció --- K 3000 ---				
	<i>Haynald-alap</i>				
1	K 4000 --- jövedelme ---			193	20
	<i>Tartalék-alap</i>				
1	K 8479-35 jövedelme 1907-re ---			288	93
2	„ 288-93 tőkésített kamat, így K 8768-28 az 1908-iki vagyon				
1	1906. és 1907. évi dotáció --- K 2000 ---				
	<i>Term. hist. p. a.</i>				
1	K 10739-24 jövedelme 1907-re ---			456	19
2	„ 456-19 tőkésített kamat, így K 11195-43 az 1908-iki vagyon				
	<i>Kovács Sámuel-alap</i>				
1	K 2575-90 jövedelme 1907-re ---			111	23
2	„ 111-23 tőkésített kamat, így K 2687-13 az 1908-iki vagyon				
	Különféle kamatok ---			75	10
	Állami járulékok ---			10000	—
	Rendes tagdíj ---			3097	16
	Pártoló tagdíj ---			639	71
	Államsegély ---			28000	—
				74063	38

Dr. Farkas Lajos s. k.,

Bárá Mannsberg Sándor s. k.,
a számadásvizsgáló bizottság

Dr. Szabó

1907 december 31-ig **KIADÁS**

	korona	fill.	korona	fill.
Államsegélyből: Könyvtárnak ---	6500	—		
Régiségtárnak ---	9500	—		
Állattárnak ---	4000	—		
Növénytárnak ---	4000	—	28000	—
Ásványtárnak ---	4000	—		
Tiszteletdíjak: Titkárnak ---	800	—		
Ügyésznek ---	400	—		
Pénztárnoknak (alapítványul letette) ---	1000	—	2200	—
A táaraknak személyi kiadásokra:				
Könyvtár ---	4179	80		
Régiségtár ---	1999	92		
Állattár ---	1999	93		
Növénytár ---	1500	—		
Ásványtár ---	1400	—	11079	65
A táaraknak dologi kiadásokra:				
Könyvtárnak ---	3120	—		
Régiségtárnak ---	1400	—		
Állattárnak ---	1400	—		
Növénytárnak ---	1050	—		
Ásványtárnak ---	1400	—	8370	—
Régiségtárnak az Eszterházy-alap kamata			400	—
Növénytárnak a Haynald-alap kamata ---			192	80
Bölcsészettudományi szakosztálynak ---	2373	—		
Természettudományi „ ---	3533	40		
Orvostudományi „ ---	3570	20	9476	60
László József kegydija ---			819	96
Gróf Mikó Imre műveinek kiadása (elő-készítés) ---			500	—
Különféle kiadások, nyomtatványok stb. ---			3253	69
Tartalék-alap tőkésített jövedelme ---			288	93
Természethist. p. a. tőkésített jövedelme ---			456	19
Kovács Sámuel-alap tőkésített jövedelme			111	23
Dotatio 1906-ról az Építési aranyalaphoz	3000	—		
„ 1906-ról a Tartalék-alaphoz	1000	—	5000	—
„ 1907-re a „	1000	—		
Resch-féle tartozásra az Építési aranyalap kamata 1906-ról ---	1093	46		
Resch-féle tartozásra az Építési aranyalap kamata 1907-ről ---	1160	69	2254	51
Népszerű előadásokra ---			453	80
Egyenleg fölösleg ---			1206	38
			74063	38

Dénes s.,
tagjai

Lendvay Emil s. k.,
p. nztárnok

Kovács Ede s. k.,
ellenor.

Költségvetés az 1908. évre.

B e v é t e l e k :

Mult évi maradék*) --- --- --- --- --- --- --- ---	K.	206.38
Értékpapírok kamatai --- --- --- --- --- --- --- ---	K.	17224.—
Jelzálogkölcönök kamatai --- --- --- --- --- --- --- ---	K.	720.—
Tagsági díjakban várható --- --- --- --- --- --- --- ---	K.	3000.—
Az országház-alap egy évi kamata --- --- --- --- --- --- --- ---	K.	2755.61
Az alaptőke készpénzének kamata --- --- --- --- --- --- --- ---	K.	1042.58
Állami járulék --- --- --- --- --- --- --- ---	K.	10000.—
Államsegély --- --- --- --- --- --- --- ---	K.	28000.—
Összes bevétel --- ---	K.	62948.57

K i a d á s o k :

4 szakosztálynak (3 réginek 6600, a jogi szakoszt. 500)	K.	7100.—
A könyvtárnak dologi kiadásokra ---	K.	3120.—
" az államsegélyből ---	K.	6500.—
" személyi kiadásra ---	K.	4180.—
<hr/>		
A régiségtárnak dologi kiadásokra ---	K.	1400.—
" az államsegélyből ---	K.	9500.—
" személyi kiadásra ---	K.	2000.—
" az Eszterházy-alap kamatai ---	K.	400.—
Az állattárnak dologi kiadásokra ---	K.	1400.—
" az államsegélyből ---	K.	4000.—
" személyi kiadásra ---	K.	2000.—
<hr/>		
A növénytárnak dologi kiadásokra ---	K.	1400.—
" az államsegélyből ---	K.	4000.—
" személyi kiadásra ---	K.	1500.—
<hr/>		
Az ásványtárnak dologi kiadásokra ---	K.	1400.—
" az államsegélyből ---	K.	4000.—
" személyi kiadásokra ---	K.	1500.—
<hr/>		
Központi igazgatás :		
A titkárnak --- --- --- --- ---	K.	800.—
A pénztárosnak --- --- --- --- ---	K.	1000.—**)
Az ügyésznek --- --- --- --- ---	K.	400.—
Vegeyes kiadások (igazgatás, nyomtatványok stb.) --- --- --- --- ---	K.	2228.57
<hr/>		
László J. kegydíja --- --- --- --- ---	K.	820.—
Gróf Mikó Imre műveinek kiadására --- --- --- --- ---	K.	500.—
Előre nem látott kiadásokra --- --- --- --- ---	K.	200.—
Népszerű előadások költségeire --- --- --- --- ---	K.	600.—
Tartaléktökére --- --- --- --- ---	K.	1000.—
<hr/>		
Összesen --- ---	K.	62948.57

*) 1206 K 38 f., melyből 1000 K az 1905. év végéig történt túlkadás törlesztésére szolgál.

***) Felhasználásáról Lendvay Emil pénztárnok később határoz.

Névtár.

1. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület tagjai.*

A névsort közölte az 1906-ra kiadott Évkönyv. Itt csak az 1907 februárius 5. óta 1908. februárius 5-ig történt változások következnek.**

A) Igazgató tagok.

Változás nincs.

B) Alapító tagok.

- Báró Bornemisza Károly (B) 1907
 Czell Vilmos, Zilah (T) 1907
 Báró Kemény Karolina (B) 1903
 Báró Kemény Katalin (B) 1903
 5 Báró Kemény Pál (B) 1903
 Sztripszky Hiador (B) 1904
 Meghalt: dr. Kőváry László

C) Rendes tagok.

- Bajkó Viktor gymn. tanár, Zilah (B) 1907
 Balássy Miklós mérnök „ (T) 1907
 Balázs Árpád vm. árv. ülnök, Zilah (B) 1907
 Bécsér János gymn. tanár, Zilah (B) 1907
 5 Biró Ferencz vm. ügyész, Zilah (B) 1907
 Bodrogi János gymn. tanár, Nagyenyed (B) 1907
 Dr. Boér Elek egyet. m. tanár, Dicsőszentmárton (B) 1907
 Dr. Both István gymn. tanár, Zilah (B) 1907
 Derzsi Gábor erdőmester, Zilah (T) 1907
 10 Diósi Jakab joghallgató, Kolozsvár (B) 1908
 Báró Diószeghy Zsigmond polgármester, Zilah (B) 1907
 Dobai Sándor gymn. tanár, Zilah (B) 1907
 Dobrowsky Ágost és Társa könyvkereskedése Bpest (B) 1908
 Dr. Egry József ügyvédjelölt, Kolozsvár (J) 1908

* Kérjük az észrevett hiányok szíves közlését.

** B = bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi szakosztály.

T = természettudományi

O = orvostudományi

J = jogi és társadalomtudományi

- 15 Dr. Éltető Géza vm. aljegyző, Zilah (B) 1907
Fóris Miklós gymn. tanár, Zilah (B) 1907
Förstner Tivadár tanár, Kolozsvár (B) 1908
Dr. Frits Béla kir. alügyész, Kolozsvár (J) 1908
Dr. Gyárfás Elemér szolgabíró, Dicsőszentmárton (J) 1908
- 20 Hajdu Márton földbirtokos, Magyarcsaholy (B) 1907
Heppes Miklós kir. táblai tanácselnök, Kolozsvár (J) 1908
Holló Károly gymn. tanár, Kolozsvár (B) 1907
Foghallgatók Segítő Egyesülete, Kolozsvár (B) 1908
Báró Jósika Lajos Tihó, u. p. Szurduk (B) 1907
- 25 Kádár Géza ref. lelkész, Zilah (B) 1907
Dr. Kaizler György főispán, Zilah (B) 1907
Kaizler Sándor vm. árvaszéki elnök, Zilah (T) 1907
Kapatán Márton lelkész, Szamosújvár (B) 1907
Kapus Sámuel szerkesztő, Zilah (B) 1907
- 30 Dr. Kenéz Béla egyet. tanár, Kolozsvár (J) 1908
Kerekes András gymn. tanár, Zilah (B) 1907
Kincs Gyula gymn. igazgató, Zilah (B) 1907
Kiss Ernő ügyvéd, Zilah (B) 1907
Kiss Sándor keresk. akad. igazgató, Kolozsvár (J) 1908
- 35 Dr. Klumák Adolf főtörzsorvos, Kolozsvár (O) 1907
Dr. Lokody H. Antal főorvos, Marosvásárhely (O) 1907
Magyarósy Gyula bizt. társ. tisztviselő, Kolozsvár (B) 1907
Magyarósy István ref. lelkész, Zilah (B) 1907
Makkai Ernő gymn. tanár, Kolozsvár (B) 1908
- 40 Marosi Imre kir. mérnök, Zilah (T) 1907
Mátyás Jenő egyet. hallgató, Kolozsvár (T) 1908
Dr. Méhely Lajos M. N. Múz. igazgatóőr, Budapest (T) 1908
Meiszner József földbirtokos, Monó, u. p. Sülelmed (B) 1907
Dr. Meltzl Balambér Kolozsvár (J) 1908
- 45 Dr. Nagy Samu orvos, Kolozsvár (O) 1907
Nagy Sándor gymn. tanár, Zilah (T) 1907
Dr. Nemes Ferencz v. tanácsos, Kolozsvár (B) 1907
Némethy József kir. főmérnök, Zilah (T) 1907
Dr. Pallay M. Béla kir. közjegyző, Zilah (T) 1907
- 50 Papp Loránt tanár, Szilágysomlyó (B) 1907
Pap Simon egyet. hallgató, Kolozsvár (T) 1908
Dr. Pavlik Sándor vm. jegyző, Kolozsvár (J) 1908
Purpriger János p. és t. felügyelő, Zilah (T) 1907
Répay Dániel tanítókép. tanár, Kolozsvár (B) 1907
- 55 Dr. Sándor István egyet. tanársegéd, Kolozsvár (O) 1908
Sólyom János tanár, Kolozsvár (B) 1907
Dr. Steiner Pál egyet. tanársegéd, Kolozsvár (O) 1908
Dr. Szabó József egyet. gyakornok, Kolozsvár (O) 1908
Dr. Szabó Károly orvos Érzsébetváros (O) 1907
- 60 Székely Ödön gymn. tanár, Nagyenyed (B) 1908
Teleki Endre gymn. tanár, Dés (B) 1907
Török István alispán, Zilah (T) 1907

- Zakariás Ödön egyet. hallgató, Kolozsvár (B) 1907
Zilahi Nándor, Zilah (B) 1907
65 Zoványi Lajos áll. igazgató-tanító, Zilah (B) 1907
Dr. Zsakó Andor törvénysz. aljegyző, Kolozsvár (J) 1908
Meghalt: dr. Bartók György, B. Bak Lajos, dr. Boér Jenő
Butyka Dezső, dr. Reiner Zsigmond, Stein Gábor.

D) Pártoló tagok.

- Áberle Pál, Kolozsvár (B) 1908
Barabás Sándor, Kolozsvár (B) 1908
Benczédi László, Kolozsvár (B) 1908
Bodó Bertalan, Kolozsvár (B) 1908
5 Boskovics Henrik, Kolozsvár (B) 1908
Dr. Bölöni Zoltán ügyvéd, Zilah 1907
Brunner Sándor, Kolozsvár (B) 1908
Darkó Ákos joghallgató, Kolozsvár (B) 1908
Deák Ferencz, Kolozsvár (B) 1908
10 Dr. Diószeghy Gábor kir. ügyész, Zilah 1907
Dr. Felekán Oktáv vm. aljegyző, Zilah 1907
Fodor Dániel polg. isk. igazgató, Zilah (B) 1907
Gidrai Kornél, Kolozsvár (B) 1908
Grünbaum József, Kolozsvár (B) 1908
15 Gvidó Béla, Kolozsvár (B) 1908
Hutter Kálmán bölcsészethallgató, Kolozsvár (B) 1908
Káhán Herman Kolozsvár (B) 1908
Kerekes Ernő gymn. tanár, Zilah (B) 1907
Keresztesi Dénes, Kolozsvár (B) 1908
20 Kis Elek, Kolozsvár (B) 1908
Kohn Hillel, Kolozsvár (B) 1908
Krausz Miksa, Kolozsvár (B) 1908
Löwi Emil, Kolozsvár (B) 1908
Márk Endre, Kolozsvár (B) 1908
25 Monoky István egyet. hallgató, Kolozsvár (T) 1908
Móricz Jenő, Kolozsvár (B) 1908
Nagy Károly kir. tanfelügyelő, Zilah 1907
Nemes Sándor, Kolozsvár (B) 1908
Németh György tanító, Felsőszállaspatak (B) 1907
30 Noszin Mór, Kolozsvár (B) 1908
Pongrácz Ádám, Kolozsvár (B) 1908
Rosnyay Dávid joghallgató, Kolozsvár (B) 1908
Sárosi József, Kolozsvár (B) 1908
Sebestyén Rezső, Kolozsvár (B) 1908
35 Széchy László, Kolozsvár, (B) 1908
Szegő Jenő, Kolozsvár, (B) 1908
Tarpai Miklós fősolgabíró, Zilah 1907
Terge József kereskedő, Zilah 1907
Veres Árpád, Kolozsvár (B) 1908

40 Zsakó Gyula, Kolozsvár (B) 1908

Meghalt: Ferenczy István, dr. Neubauer Lajos.

Kilépett: Hársing István, Themák Endre, dr. Wertner Mór.

Igazgató tag	---	---	---	---	---	---	---	---	18
Alapító tag:	tavalyi évkönyvben	39							
	meghalt	---	---	---	---	---	---	---	1
	e névsorban	---	---	---	---	---	---	---	6 --- 44
Rendes tag:	tavalyi évkönyvben	491							
	meghalt	---	---	---	---	---	---	---	6
	e névsorban	---	---	---	---	---	---	---	66 ---551
Pártoló tag:	tavalyi évkönyvben	103							
	meghalt	---	---	---	---	---	---	---	2
	kilépett	---	---	---	---	---	---	---	3
	e névsorban	---	---	---	---	---	---	---	40 ---138
									<u>751</u>

2. Az egyesület választmánya.

Elnök:

gr. Esterházy Kálmán,

Alelnökök:

dr. Szamosi János
udv. tan., egyetemi tanár

br. Wesselényi Miklós
v. b. t. t., koronaőr.

Főtitkár: dr. Schilling Lajos egyetemi tanár.

Titkár: dr. Imre Sándor gymn. tanár, egyet. magántanár.

Pénztárnok: Lendvay Emil kir. tan., az Erdélyi Bank és Takarékpénztár Rt. vezérigazgatója.

Ellenőr: Kováts Ede kereskedő.

Ügyész: dr. Menyhárt Gáspár ügyvéd, egyet. magántanár.

Választmányi tagok:

I. a) Az egyesület igazgató tagjai:

Gróf Bánffy György v. b. t. t.
Dr. Békésy Károly cz. rk. egyet. tanár.
Gróf Esterházy Kálmán.
Kováts Ede.
Lendvay Emil.
Veres Zoltán festőművész.
Báró Wesselényi Miklós.

b) Mint igazgató tagok képviselői:

Dés városa részéről; Ilosvay Jenő polgármester.

Kolozsvár sz. kir. város részéről: Szvacsina Géza kir. tan., polgármester.

Kolozsvári Casinó részéről: Kuncz Elek kir. tan.

Kolozsvármegye részéről: Dózsa Endre cs. és kir. kam., alispán.

Marosvásárhely sz. kir. város részéről: dr. Bernády György polgármester.

Nagyági Bányaműtársaság részéről: dr. Cs. Papp József egyetemi magántanár.

Nagyenyedi Bethlen-kollegium részéről: Bartha Zsigmond rector-professor.

Szamosújvár város részéről: Todorfy Lukács polgármester.

Torda város részéről: Zilahi Sebes Andor polgármester.

II. A gyűjtemények igazgatói:

- Dr. Apáthy István egyetemi tanár (állattár),
Dr. Erdélyi Pál egyetemi könyvtárigazgató (könyvtár),
Dr. Pósta Béla egyetemi tanár (érem- és régiségár),
Dr. Richter Aladár egyetemi tanár (növénytar),
Dr. Szádeczky Gyula egyetemi tanár (ásványtar),

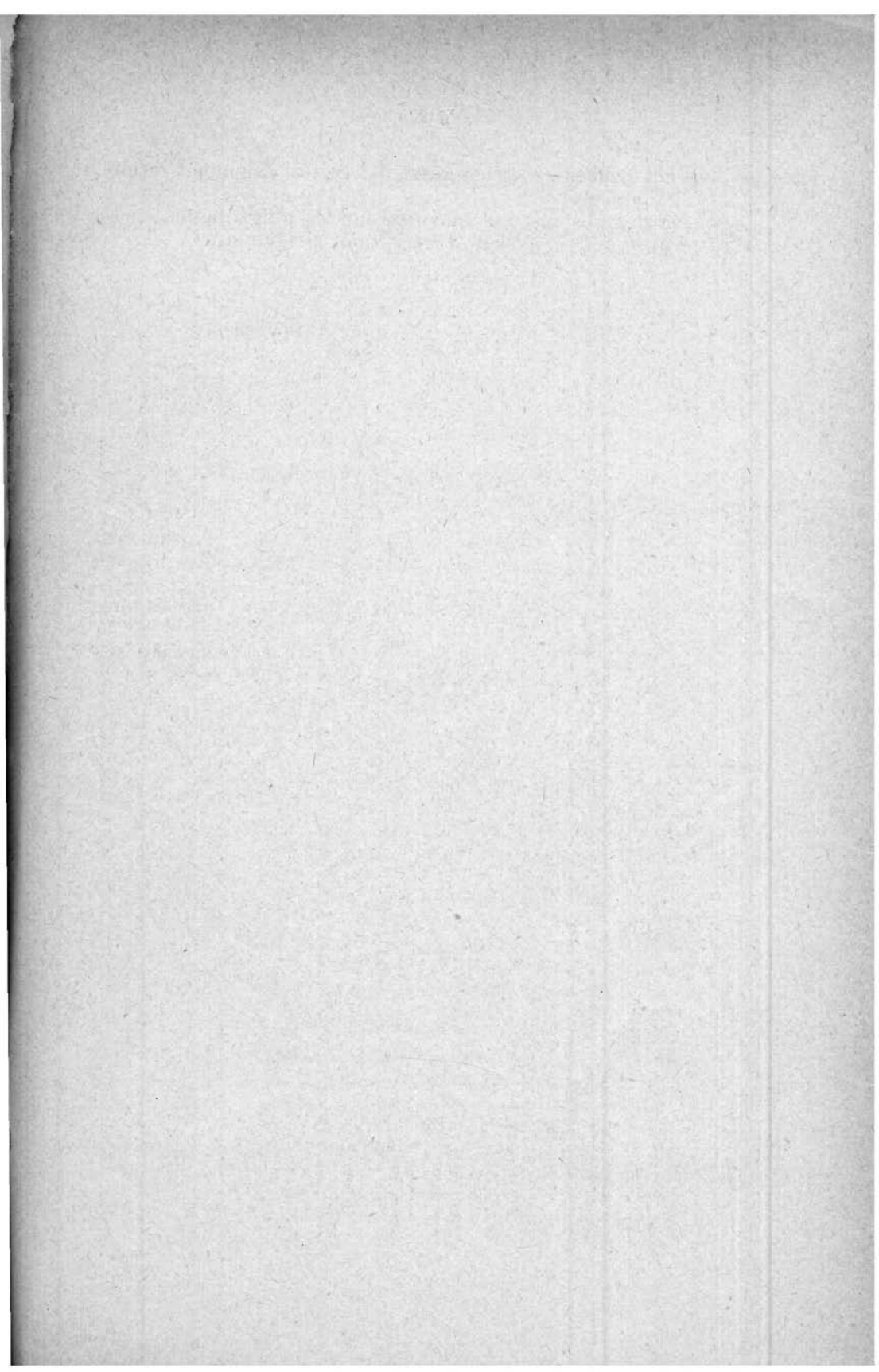
III. A szakosztályok

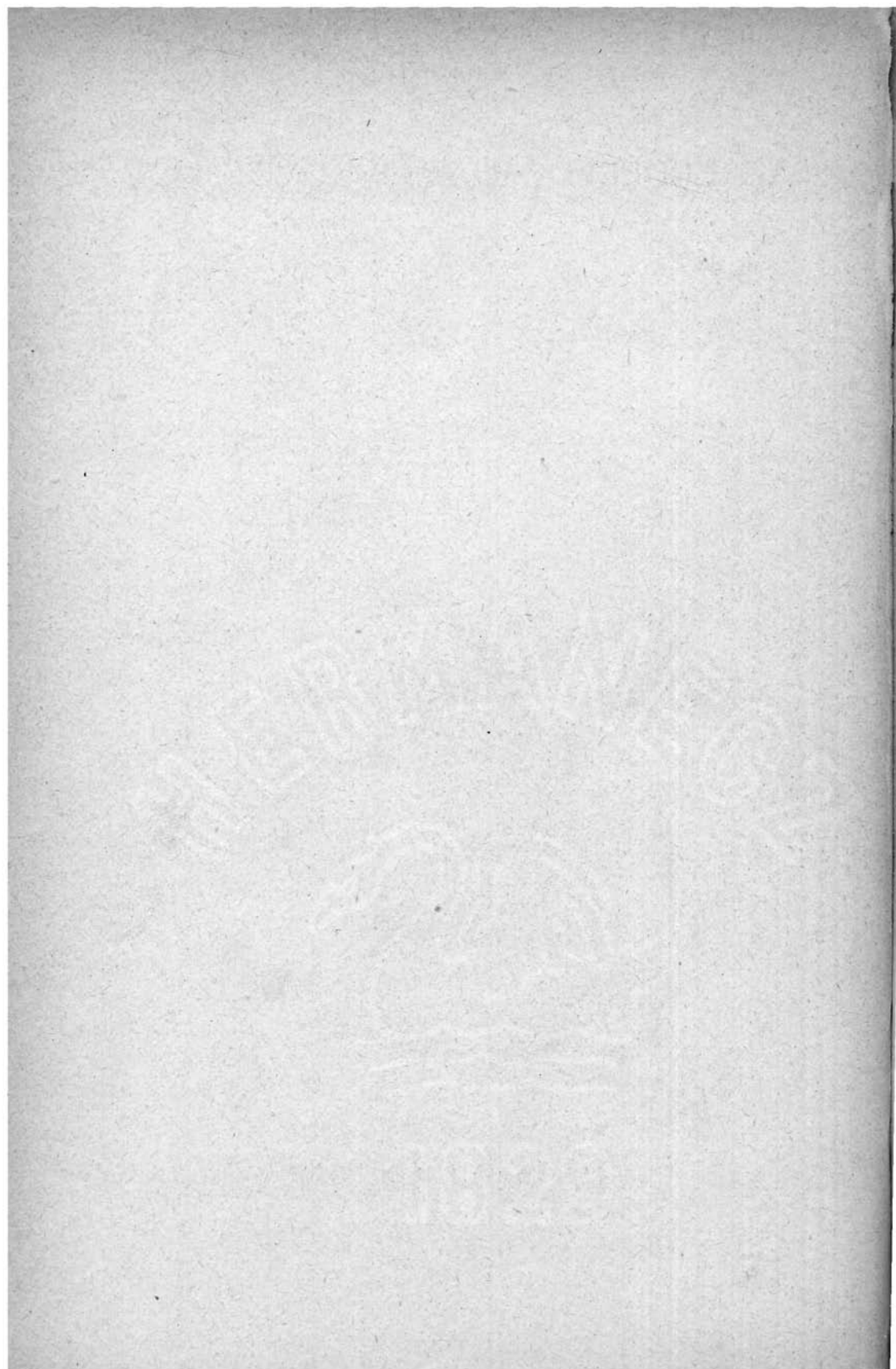
- elnökei:* dr. Fabinyi Rudolf udv. tan., egyet. tanár (term.-tud. sz.)
" dr. Farkas Lajos min. tan., egyet. tanár (jogi- és társ.-tud. sz.)
" dr. Purjesz Zsigmond udv. tan., egyet. tanár (orvostud. sz.)
" dr. Szamosi János udv. tan., egyet. tanár (bölc.-ny.- és tört.-tud. sz.)
titkárai: dr. Erdélyi Pál egyet. könyvtárigazg. (bölc.-ny.- és tört.-tud. sz.)
" ifj. dr. Erődi Béla keresk. ak. tanár (jogi- és társ. tud. sz.)
" dr. Jakabházy Zsigmond egyet. m. tanár (orvost. sz.)
" Szabó Imre gymn. tanár (term. tud. sz.)

IV. Választott tagok:

- Dr. Boros György theol. tanár (1907)
Dr. Cholnoky Jenő egyet. tanár (1906)
Dr. Csernátony Gyula kir. tanfelügyelő (1906)
Dr. Farkas Lajos egyet. tanár (1906)
Ferenczy Gyula bankigazg. (1906)
Dr. Gidófalvy István kir. közjegyző (1906)
Hevesi József nagyiparos (1906)
Dr. Hirschler József főesperes-plebános (1906)
Dr. Jancsó György egyet. tanár (1906)
Kenessey Béla theol. igazg. (1906)
Dr. Konrádi Dániel egyetemi magántanár (1906)
Báró Mannsberg Sándor (1906)
Dr. Márki Sándor egyet. tanár (1906)
Pálfi Márton gymn. tanár (1906)
Péterfi Zsigmond mérnök (1906)
Dr. Rigler Gusztáv egyet. tanár (1907)
Dr. Schneller István egyet. tanár (1907)
Dr. Szabó Dénes udv. tan., egyetemi tanár (1907)
Gróf Teleki Domokos, Gernyeszeg (1907)
Dr. Tutsek Sándor orsz. képviselő (1907)
Gróf Wass Béla főispán, Dés (1907)

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET

50. ÉVI RENDES KÖZGYŰLÉSE

1908 MÁRCZIUS 1-ÉN D. E. 10 ÓRAKOR LESZ

AZ EGYETEM DÍSZTERMÉBEN (EGYETEMI KÖZPONTI ÉPÜLET, II. EMELET).

TÁRGYAK:

1. Elnöki megnyitó.
2. Jelentés:
 - a) a választmány 1907. évi működéséről,
 - b) az 1907. évi számadások megvizsgálásáról,
 - c) a gyűjtemények állapotáról, megvizsgálásáról és
 - d) a szakosztályok működéséről.
3. Az 1908. évi költségvetés megállapítása.
4. *Dr. Apáthy István* egyetemi tanár előadása: *Amerikai múzeumok.*
5. 8 választmányi tag választása.*
6. Indítványok:
 - a) a választmány indítványa a gyűjtemények állami kezelésének szabályozása tárgyában,
 - b) egyéb indítványok.**

A KÖZGYŰLÉS NYILVÁNOS.

* Az alapszabály 49. §. értelmében sorshúzás útján kilép 7 tag: dr. Gidófalvy István, Hevesi József, dr. Hirschler József, Kenessey Béla, br. Mannsberg Sándor, dr. Márki Sándor, Pálfi Márton. Mint az új jogi szakosztály elnöke hivatalból tagja a választmánynak dr. Farkas Lajos, helye választás útján 1 évre szintén betöltendő.

** A közgyűlés elé szánt indítványokat legalább egy héttel a közgyűlés előtt írásban kell benyújtani az elnökséghez (Ügyrend 8. §., 38. pont).

Az alapszabály 54—55. §§. szerint szavazhatnak az igazgató, alapító és rendes tagok.

